

YA:SUKUNU HIDO TABO

YONETE

MIYA:TIYA:

Godokono Tabote Lumagino Apa:mo Hopo Habamo Da:piya:

1 ¹ Godote ba:moe hopo ododihino dopamo Tabote emedenami, ebete Godokoba: ba emedena ebe ba:gala Godoko ibi ba: kapiyanomola, * ² ba:bema: ba:moe hopo tupuimihino Tabote Godokoba: kapimilo ba:ba ka:na emedenama:.

³ Ba:bene Godote ba:moe hopeno ilina ba:gala alomoeno ilina, hiya:hiya: gobogobo ba:gala tawakalubi, ebete ibi hiliyonomo Tabokono heloamo ododiliya:, ba:bema: ibi hiliyonomo ipuwalo eta kapiya komote eta dawoeno heloamo kuluhukuya:ha:. * ⁴ Ba:ba tetelo hibi ka:ka:te Tabogodolo itanami, ba:bene ba:moe ka:ka:te aloma: eda:te hopo tawakalubi hiliyonomo ba:bo a:la:minaliya:. * ⁵ Ba:be mabuma: ba:moe alote du ipuwalo ba:la:minana, duino helote ha:gumi modoboha:.*

⁶ Ba:bene Godokono oemedawa Yonete a:puluhukuya:,* ⁷ ebete tawakalubi hiliyonomatamo ba:be aloeno komo ba pehawakalimi iba:te ebene tabo uliti hibima: ba:bo komidima:. ⁸ Yonete alo ba:moe hopamo kadahiya:ha:, huiyatiya ebete tawakaluba:tamo aloeno komo kopehawakalimima: ba:bema: piya:. ⁹ Yonete da:pehawakalimiya: ba:be alo ba: Godokono hibi alola, ba:be alote hopo habanapi hiliyonomo ba:la:minalena.*

¹⁰ Ba: hibila, Godote ba:moe hopo Tabokono heloamo ododiya:, huiyatiya Tabote pete ba:moe hopolo ba pemedena hopo tawakaluba:te ebene komo kiya:tawahuya:ha:, ¹¹ iyo, ebete ebene hoponomamo piya:

---

* 1:1 Yon 17:5; 1Yon 1:1-2; Haw 19:13 * 1:3 1Kol 8:6; Kol 1:16-17; Yun 1:2

* 1:4 Yon 5:26 * 1:5 Yon 3:19 * 1:6 Ma:t 3:1; Luk 1:13-17,76 * 1:9 Yon 8:12

huiyatiya ebenu tawakaluba:te ebe kalakalago kalawiya:ha. ¹²Huiyatiya numala:, kebe tawakaluba:te ebe hibinomolo da:lawiya: ba:gala ebe hibima: da:midia:, ebete iba:tamo helo ikalamiya: iba:te Godokono gugudima: keda:hanama. ¹³Ba:moi guguda:te eta dubuino ubi komamo ba:gala kateneno heloamo kahawakalahaliya:ha:, huiyatiya iba:te Godokono helo kapiyamo hawakalahaliya:.*

¹⁴Ba:bene Tabote lumagino apa:mo pete ago ba pemedena ale ebenu alo konomo ba:bo umiya:ma:, ba:bako alo Nabiwi Godote ebenu kapiya Gudutamo ikamiya:. Ebenu aloeno a:la:mina ipuwalo ale ba:moe komo bumiya:ma:, ebe Godokono malemale komo ba:gala hibi komo tabonomola.

¹⁵Ba:bene Yonete ebenu tabo madodo hunamo adipatelo Godokono Guduino komo ba:ma ka:na hawakalimiya:, “Nale dopamo kebe dawoeno komoma: kolamagimo, ba:moe ba:betela. Nale ebenu komoma: ba:ma ka:na goimo, ebete naeno gala hapuni ba:pena, ba:gala Godote ebetamo dikamiya: ba:be helo konomote naeno helo na:gogolona, mabu nale ba:moe hopamo hawakalaheno ebete dopamo nemedenami.” ¹⁶Ebe malemale tabonomola, ba:bema: ebenu malemale komodo ebete a hiliyonomatamo ebenu hidohido komo gala ikaa:menakui, gala ikaa:menakui, ebete ba:ba ka:na ewagelenami. ¹⁷Ba: hibila, Godote ebenu Tutumu Tabo tawakaluba:tamo Moseseko ipuwado ikalamiya:, huiyatiya ebete ebenu malemale komo ba:gala hibi komo Ya:su Kelisogodone a:hawakalilamiya:.* ¹⁸Eta lumagiti Godokono holoholo dopamo kuminakuiha:, huiyatiya Godokono Gudu kapiyate ebenu Nabiwino komo tawakaluba:tamo a:pehawakalimiya:, mabu Nabiwi Gudu ibi ba: kapiyanomola ba:gala Guduti Nabiwino holoholo hapulu bemedena.*

**Tawakalubi Beyamo Wadulateledawa Yonete Ebe Ha:kiya Ebenu
Komoma: Dolamagiya:**

Ma:t 3:1-12; Mak 1:1-8; Luk 3:1-18

¹⁹Ba:ba tetelo Yelusalema ko habalo demedehonama:, ba:bi Yu watowatopa:te komo Godotamo hawa:goeno ikamehopi dubu ba:gala Libai gu dubu^a Yonetamo ba:bo noelamiya: ebenu hibi komo konumima:. Ba:bene iba:te Yonetamo pelamete ebe na:palatediya:, “Ama: potela:ka:? Amia:no hibi komo atamo na:hawakalima:.”

---

^a **1.19** Yu tawakalubi ipuwalo 12 gu na:pola:nama:, ba:moe Libai gu ba: etala. Ba:be gu kapiyate Godokono oko bowatihonama: komo Yu tawakaluba:tamo. Ba:ma ka:na Yelusalemalalo ditanami, ba:be Godoko Adikumino Hiya: Genamalo Libai gu dubate oko ha:kiya owatihonama:. Ba:bene hiya:hiya: habahabalo atumu komo iba:te Yu tawakalubino baidi ibubulamehole genamalo ohale alapihopima: eda:hanama:, komopa:te Godokono tabo iya:tulamepima: eda:hanama:, ba:gala komopa:te tabo anagiya:midapima: eda:hanama:.

* **1:13** Yon 3:3-6; Pil 2:7; Yon 2:11; 1Pit 1:23 * **1:17** Ikuli 34:28; Lom 6:14

* **1:18** Ikuli 33:20; Yon 6:46; 1Tim 6:16

²⁰ Yonete ibino tabo huiyama: ubiha:ma: kediyaha: huiyatiya ebete kalakalago ibi hawakala na:goelamiya; “Na Godokono Oemedawa Kelisoteha!”

²¹ Ba:bema: iba:te ebe gala na:kalatediya; “Ama: potela:ka? Ama: Godokono ukui hawakalimidawa Elayatela:ka, a hopo habanapa:tamo gala da:kapuluhukui?”

Yonete ibino tabo ba huiya na:goiya; “Ao, na ebeteha:”

Ba:bema: iba:te ebe gala na:kalatediya; “Mosesete eta lumagino pe komoma: dolamagiya; ama: ba:be Godokono Ukui Hawakalimidawa etala:ka?”

Yonete na:huiyuya; “Ao, na ebeteha:”*

²² Ba:bene iba:te ebetamo gala na:kaga:luya; “A puya:te da:poea:ma; ale iba:tamo huiya tabo katama; wadiyala amia:no komo na:hawakalima; ama: potela:ka?”

²³ Yonete ibino tabo ba huiya na:goiya; “Godokono ukui hawakalimidawa Aisayate naeno komo hawakalimima: tabo ba:ma ka:na goiya;

‘Lumagiti dito hopolo tabo ba:ma ka:na ibulu kopegoema:ne,

‘Kodawoeno gabo na:tuputuima:la.’ ”**

²⁴ Ba:ba tetelo kebe Yu watowatopa:te ba:bi dubu Yonetamo da:poelamiya; ibi ba: Pa:lisi kapiyuimipila,^b ²⁵ ba:bema: ba:bi dubate ebe gala na:kaga:lamiya; “Ama:le a:gaa:ta ama: Kelisoteha; ba:gala ama: Elayateha; ba:gala Mosesete Godokono eta okodawoeno pe komoma: dolamagiya: ama: ebeteha: Ba:bema: mabu keka: ama:le tawakalubi beyamo da:wadulatenaka?”

²⁶ Yonete ibino tabo ba huiya na:goiya; “Hibila, nale tawakalubi beyamo a:wadulatenakomo, huiyatiya la: ipuwalo demedena ba:be eta lumagino komo la: hibilo iya:tawaha; ebe ba: aeno Kodawala. ²⁷Ebete naeno gala hapuni ba:pena, huiyatiya na hidoenoha: nale ebeno nato ukulalemema:”* ²⁸ Yonete Yodane Tuli hapulu tawakalubi beyamo da:wadulatenakui, ebete ba:be hopoen Betani habalo ba emedena ba:moe komote ebetamo ba:bo uluhukuya:

Ya:suku Ba: Hopo Tawakalubino Kuba Huiya Uwatelamedawala

²⁹ Ba:bene eta hegelalo Ya:suti ebetamo ba pita, Yonete ebe umiti komopa:tamo na:goiya; “Numa:la; Godokono Sipi-goe Deha:potote

^b 1.24 Ya:suku tetelo Pa:lisi tawakalubi ba: Yu tawakalubino kapiyuimi etala. Godote ibino iniwala:tamo Moseseko ipuwado dikalamiya: ba:bi Tutumu Tabo, ba:gala ibino iniwala:te ha:kiya kebe komokomo koko kukalama: da:ga:lanama; Pa:lisi tawakaluba:te ba:bi hiliyonomo komamo hidonomamo papamila:hanakuya; ba:bene iba:te tawakalubi ba:ma ka:na ba iya:tulamena, puya:te ibino tabamo papamila:haheno iba:te ibi kubapima: ga:late iba:go kakapiyuiminakuiha:

* 1:21 Tutumu 18:15,18; Mat 11:14 * 1:23 Ais 40:3 * 1:27 Yon 1:15

pita, ebete hopo tawakalubino kuba ododili huiya uwatelamete ebena hawa:mo kegebolelamema:ne.* ³⁰Nale dopamo la:tamo kebe dawoeno komoma: kolamagimo, ba:moe ba:betela. Nale ebena komoma: ba:ma ka:na goimo, eta dubuti naeno gala hapuni ba:pena, huiyatiya ebena helo konomola, ebete naeno helo na:gogolona mabu nale ba:moe hopamo hawakalaheno ebete dopamo nemedenami.* ³¹Iyo, nale ebe umihino dopamo ebena hibi komo na iya:tawaha; huiyatiya ebena komo nale Isalaela tawakaluba:tamo hawakalimima: piya:mo, ba:gala nale tawakalubi beyamo ba:bema: wadulatenakomo.”

³²Ba:bene Yonete Ya:sukunu komo hawakalimilo na:goiya; “Nale ebena komo ba:ma ka:na umimo, Godokono Gobogobote Hunu Habane ebetamo gimai holamo pihitigutalo umimo, ebete ebegodolo kopemedenama.* ³³Nale ba:be komo umihino dopamo Ya:sukunu hibi komo iya:tawaha; huiyatiya na tawakalubi beyamo wadulatelema: da:poenamiya: ba:be Kodawate natamo na:goi, ‘Naeno Gobogobote pogodolo kopemedenama: ebetamo da:pihitigamene, ama:le ba:be lumagi umiti kiya:tawama:na:ta, ebe ba: naeno Gobogobamo tawakalubi wadulateledawala.’ ³⁴Ba: hibila, ba:be komo naeno baida:mo umimo, nale ebena komo ba:bema: hawakalimimo, ebe ba: Godokono Gudula.”*

Ya:suti Ebena Dopa Ta:matapi Da:ka:lamiya:

³⁵Eta hegelalo Yonete ebe ta:matapi netewapa:go da:la:nuya; ³⁶ba:ba tetelo Ya:suti ibi tamedo ba petonato, Yonete ebe umiti na:goiya; “Numa:la; ba:moe ba: Godokono Sipi-goe Deha:potola, ebete tawakalubino kuba ododili huiya kuwatelamema:ne.”*

³⁷Yoneko ta:matapi netewapa:te ba:be tabo duliya: iba:te ebe miya:pate Ya:suku ba:bo ta:matuya; ³⁸ba:bene Ya:suti ohobigate ibi ulamelo na:kiyalamiya; “La:eno ubi badala:ka:?”

Iba:te ebena tabo ba huiya ebe na:kiyamiya; “Iya:tulamedawa, ale ama: La:baima: ka:ma:ta, ba:bema: ama: kebolo kemedeaona, a ubila ba:be haba umi.” Buka ka:lamiholeadawa, wadiyala ama: ba:moe komo niya:tawa, Yunapa:te ibino tabamo eta hido iya:tulamedawa La:baima: ka:minaka.

³⁹Ba:bene Ya:suti iba:tamo na:huiyuya; “Kubahenola, la: pete na:puma:la.” Ba:bene hegellate nanekela:mo da:nihitigatepaniya; 4 koloko keba ka:nala:ka: ba:bako tetelo ba:bi dubu netewapa:te Ya:sukuba: tonate, ebena emede haba numinate kapiya dulu eba:go ba:bo nelaniya:

⁴⁰Ba:bi dubu netewapi ipuwalo etoeno mahilo A:ndulutila, ebe ba: Saimono Pitakono ekawila.* ⁴¹Ba:bene duiduiyanomolo A:nduluti tote ebena naniwi Saimonoko da:numiya: ebe na:nikiyamiya; “A Mesayako

* 1:29 Ais 53:6-7; 1Pit 1:18-19 * 1:30 Yon 1:15 * 1:32 Ma:t 3:16 * 1:34 Ma:t 3:17
* 1:36 Yon 1:29 * 1:40 Ma:t 4:18-20

hibinomolo umima:!” Buka ka:lamiholedawa, wadiyala ama: ba:moe komo niya:tawa, Yunapa:te Godokono Oemedawa Kelisoko ibino tabamo Mesayama: ka:minaka.

⁴²Ba:bene A:nduluti ebene naniwi Ya:sutamo da:magatuya, Ya:suti ebe umiti ebetamo na:goiya, “Amia:no mahilo ba: Saimonote, ama: Yonekono gudulata, huiyatiya tawakaluba:te ama: uli mahilo Kipasema: koka:mima:na:ta.” Kipase mahiloeno ipuwa nitana ‘Nakolala,’ ba:gala Gulikinapino tabamo iba:te ba:be mahilo Pitama: ka:minaka.*

**Ya:suti Pilipiko Ba:gala Nata:niyoloko Ebe
Ta:matapima: Keda:hanama: Da:ka:lamiya:**

⁴³Ba:bene eta hegelalo Ya:suti Ga:lili hopamo kotoma: ubi dihatiya, ba:ba tetelo ebete Pilipiko umiti ebe na:kiyamiya, “Wadiyala ama: na na:ta:mahena:.”

⁴⁴Ba:be dubu Pilipiko ebe ba: Betasaida habanapila, ba:gala A:nduluku Saimonokoba: iba:te ba:be atu habalo emedenama. ⁴⁵Ba:bene Pilipiti Nata:niyoloko numiti ebe na:nikiyamiya, “Mosesete Godokono Tutumu Bukalo pokono komo ka:hawakalimiya, ale ba:be Kodawa hibinomolo umima. Iyo, Godokono komo ukui hawakalimipa:te ebene Bukalo atu lumagino komoma: tabo gala da:kahawakalimiya, ba:moe ba:betela. Ebe ba: Ya:suti Nasaletenapila, Yausepekono gudula.”*

⁴⁶Nata:niyolote huiyatiya na:goiya, “Nasalete haba hido habaha, ba:bema: ba:be habane bada hido komote na:kuluhukumini?”

Pilipiti ebe na:kiyamiya, “Wadiyala ama: pete ebene komo na:puma:.”

⁴⁷Ba:bene Nata:niyolote ebetamo da:puluhukuya, Ya:suti ebe umiti ebene komoma: na:goiya, “Ba:moe Isalaela hoponapi dubu ba: hibi lumagila. Ebene tepo ipuwalo eta ha:da amiho komo kitanaha, puliyanomola.”

⁴⁸Nata:niyolote ebe nalatediya, “Mabu keka: ama: naeno tepo ipuwoeno komo diya:tawuta?”

Ba:bene Ya:suti na:huiyuya, “Pilipiti ama: mamo pema: kiyameheno ba:gala nale ama:go alugaheno, ama:le gao kehoeno dedela ipuwalo da:lutaka, nale ama: Godokono Gobogoboeno heloamo ya:lo uma:kamata.”

⁴⁹Ba:ba tetelo Nata:niyolote ebetamo na:goiya, “Iya:tulamedawa, hibila ama: ba: Godokono Gudulata! Ama: Isalaela tawakalubino Ko Gawadalagilata!”*

⁵⁰Ba:bene Ya:suti ebetamo na:goiya, “Nale ama: gao kehoeno dedelalo duma:kama, ba:be mabuma: ama:le na hibima: ka:midiniuta? Ba: hibila,

* 1:42 Ma:t 16:18 * 1:45 Tutumu 18:18; Ais 7:14; 9:6; Yel 23:5; Isi 34:23

* 1:49 Ma:t 14:33; 16:16; Mak 3:11

ba:moe komo ko komoha; huiyatiya ama: galane nagodolo kokonomo hanohano komo kulamema:na:ta. ⁵¹Na ama:tamo hibi tabonomo begoemo, Godote ebenu Hunu Haba a:hiya:midutalo ama: kumima:na:ta, iyo, Tawakalubino Naniwiti^c wakolama: eda:te, Godokono nopopa:te ba:be wakolado Hunu Habamo kanalehawamina, ka:pepalaga, ba:ba ka:na ba ewagele, ama:le ibi ba:bo kulamema:na:ta.”*

Ya:suti Ka:ina Habalo Beyanomo Hidonomo Gao Beyama: Da:midiya:

2 ¹Komo netewa hegelate da:petohuya; ba:ba tetelo Ga:lili hopoeno Ka:ina habalo eta dubuti uli kamena lawe poko bododitiya. Ba:be poko ipuwalo Ya:sukunu menokote na:lutiya; ²ba:gala Ya:suti ebe ta:matapa:go atumu ba:bolo na:kapola:nuya: mabu poko namutudawate ibi a:kiyalamiya: iba:te komo tawakaluba:go baa: kopenahama. ³Ba:bene poko ododi ipuwalo hido gao beyate da:wibuya; ba:ba tetelo Ya:sukunu menokote ebe na:kiyamiya; “Tawakaluba:te hido gao beya da:niha ba: tiyonomo a:hawamina.”

⁴Ba:bene Ya:suti ebenu menokotamo na:goiya; “Adi, nale kebe komo ododima: ama:le na akapikiyanama:la; mabu naeno helo hawakalimi tete hibilo kapeha; ba:be tetete uluhukuma: Godote ha:kiya na kokiyanamema:ne.”*

⁵Ba:ba tetelo ebenu menokote ohobigate poko namutudawoeno genama okopa:tamo na:goiya; “Ebet kebe komo ododima: la: da:goelamemena; wadiyala la: ba:be komo dito nododiya:la.”

⁶Ba:ba tetelo ba:be genamalo sikisi koko beya upate na:pola:nuya; ba:moi upa tawakaluba:te nakolamo ododiliya: ba:gala ibi ipuwalo komo 80 litala ba:gala komo 120 litala. Ba:moi upoeno komo ba:ma ka:na itanuya; niho beyaha: huiyatiya Yu tawakalubino ododili ipuwalo iba:te Godokono eta tutumamo kopapamila:halema: ibino kokotoeno dalowa: ba:makomako upoeno beyamo ukulalenakuya; ibino iniwala:te ibi diya:tulamiya: ba:ba ka:na. ⁷Ba:bema: Ya:suti genama okopi na:goelamiya; “La: ba:moi upa beyanomamo na:tabuilama:la;” ba:bene iba:te hibinomolo da:tabuilamiya; ⁸Ya:suti ibi ba:bo goelamiya: iba:te kalila:mo iyapote poko namutudawatamo konikamema:

Ba:bene iba:te tolamete poko namutudawatamo da:nikamiya; ⁹ba:ba tetelo ebete niti ebenu ukuilo golanomo gao beyama: goiya: Ba:be beyate hidonomo gao beyama: keba ka:na kediya: genama umi okopa:te iya:tawahuya; huiyatiya poko namutudawate ba:be komo iya:tawaheno, ebete uli kamena da:lawitiya: ba:be dubu ebetamo ka:miti ¹⁰ebe

^c 1.51 Tawakalubino Naniwi ba: Ya:sukunu mahilo etala. Ebe ba: tawakalubi hiliyonomoeno Naniwila, atumu Godoko ba: aeno Nabiwila.

* 1:51 Tup Mabu 28:12 * 2:4 Yon 7:30; 8:20

na:goemiya; “Numa:, aeno ododi komo ba:ma ka:nala, poko ododi tetelo ale tawakaluba:tamo hidonomo gola gao beya dopamo ikalamenakoma;, iyo, iba:te ba:be hido gola beya da:hawaminamena;, ba:bene galane ale golaha:dopo beya iba:tamo ba:bo kikalamema:nema:. Huiyatiya ama: ba:ba ka:na kododiha;, ama: poko kuititi tetelo ba:moe golanomo gao beya tawakaluba:tamo ikalमितता!”

¹¹Ba:bema: Ga:lili hopoeno Ka:ina habalo Godokono helo hawakalimima: Ya:suti ba:moe ebena dopo hanohano komo bododiya:. Ba:ba tetelo ebena ta:matapa:te ebena konomo helo dumiya;, iba:te ebe hibima: ba:bo midiya:.. ¹²Ba:bene ba:moe komo da:wibuya: Ya:suku ba:gala ebena ta:matapi, iba:te ebena menokago ba:gala ekaka:go Kapeniyama habamo tolamete tete nanekele ba:bo nemediya:.*

Ya:suti Godoko Adikumino Hiya: Genama Da:hiduimiya:

Ma:t 21:12-13; Mak 11:15-17; Luk 19:45-46

¹³Mabu Yunapino Adaguila: Poko^d ododi tete da:tatalinapiya;, ba:bema: Ya:suti Yelusalema ko habamo dito tuya:.* ¹⁴Ba:bene ebete Godoko Adikumino Hiya: Genamamo tote, ba:be genamalo tawakaluba:te kau-goegoe ba:gala sipi-goegoe ba:gala gimai holahola ba kolowamiholita ba:bo nulamiya;, ba:gala ba:be atu tetelo tawakaluba:te patapatalo ahiditi komopino mani doweheta:midahalitiya: ebete ibi ba:bo kanulamiya:.
¹⁵Ba:moe mabuma: Ya:suti hale uwatete giya:pa:pa: ododiti ebete ba:bi goegoe Godoko Adikumino Genamoeno kala ipuwane helonomamo ba:bo ta:malateliya;, ba:gala ebete mani oweheta:midahalepino patapata ohoba:midahalelamete tawakalubino mani ba penegudilame hiya:hiya: ba:bo petohuya:.
¹⁶Ba:bene ebete gimai holahola kolowamipi ba kiyahalame na:goiya;, “Ba:moi ilina ba:moe genamane nuluhukulatela:la:. Naeno Nabiwino Genama talonala, ba:bema: la:le kolowami habama: akamida:la:!”

¹⁷Ya:suti ba:moe komo dododiya: ebena ta:matapa:te Godokono Bukoeno eta tabo ba:bo emalagidoluya;, ba:be tabote ba:ma ka:na itana, “Amia:no Talona Genama mabuma: naeno tepo ipuwoeno helote koenomoma: eda:na.”*

¹⁸Ba:ba tetelo komo Yu watowatopa:te Ya:suku na:ga:lamiya;, “Ama: Godokono helo hawakalimima: aeno holoholo hapulu hanohano komo nododa:, ba:bema: a kiya:tawahama:nema: ama:le Godokono Genamalo dododa: ba:be komo amia:no heloamo kododiha;, huiyatiya Godokono heloamo ododa:ta.”

^d 2.13 Buka ka:lamiholedawa, ama: ba:moe Pokoeno ipuwa iya:tawama: ubi dihatemena;, wadiyala ama: Yon. 18:28 komoeno owalubi tabo numiya:.

* 2:12 Ma:t 4:13 * 2:13 Ikuli 12:1-27 * 2:17 Ohale 69:9

¹⁹Ya:suti ibino tabo ba huiya na:goiya, “Kubahenola, la:le ba:moe Godoko Adikumino Genama danabulimima, huiyatiya nale netewa-kapiya hegellalo gala kaketema:nemo.”*

²⁰Yu watowatopa:te ebetamo na:ga:luya, “Ama: na:kemalagidoluta, amia:no helo modobola ba:moe konomo genama netewa-kapiya hegellalo ketema:? A:iye! Ba:moe genama aeno naba:te 46 gogo ipuwalo etenama:!”

²¹Huiyatiya Ya:suti kebe tabo da:goiya: ba: ebena apeno komoma: goiya.* ²²Ba:bema: galane tetelo ebete hoe ipuwane da:kamahiguya, ebena ta:matapa:te ba:moe tabo komo ba:bo emalagidoluya, ba:bene Godote ebena komoma: ebena Bukalo kebe komo ya:lo da:hawakalimiya, iba:te ba:be komo hidamo lawete hibima: ba midi Ya:sukunu tabo komo atumu hibima: ba:bo kamidiya.*

Ya:suti Hiliyonomo Tawakalubino Tepo Ipuwoeno Kuba Komokomo Iya:tawala

²³Ba:bene Adaguila: Poko tetelo Ya:suti Godokono helo hawakalimima: kebe koko hanohano komo Yelusalema habalo dododiliya, komo tawakalubi hiliyonomate ba:bi komo ulamete ebe hibima: ba:bo midiya.* ²⁴Huiyatiya ibi ipuwalo Ya:suti ebena hibi komo eta kapiya lumagitamo kahawakalimiya:ha, mabu ebe iya:tawanomola tawakalubi hiliyonomoeno tepo ipuwalo kuba ha:da amiho komate ba:pola:lama:na. ²⁵Ba:gala ebete eta lumagi kakiyamenakuuha: ebete ebena tepo ipuwoeno komo hibinomolo kohawakalimima, mabu ebete tawakalubi hiliyonomoeno tepo ipuwoeno komokomo ya:lo iya:tawuya.

Ya:suti Yunapino Watodawa Nikadimasikoba: Tabo Da:ga:laniya:

3 ¹Ba:ba tetelo Yunapino eta watodawate nemedenami, ebena mahilo Nikadimasitila, ebe ba: Pa:lisi kapiyuimidawa etala.* ²Eta dulu ebete Ya:sutamo penate na:pegoeniya, “Iya:tulamedawa, a komopa:te iya:tawahala ama: ba: Godote poemiya:ta a kopiya:tua:mema, mabu Godote kebe lumagigodolo emedenaheno, ebete ama:le dododilinaka ba:bako hanohano komo ododilima: a:kamodobamene.”

³Ya:suti ebena tabo ba huiyana na:goeniya, “Na ama:tamo hibi tabonomo begoemo, lumagiti ulinoma: eda:lo ba:be uli ka:ka:mo gala hawakalaheno, Godote Ko Gawadalagima: deda:na ebete ba:be komoeno ipuwa a:kuma:mene.”*

⁴Ba:bema: Nikadimasiti Ya:suku nalateda:niya, “Lumagiti kadelema: deda:na, ba:ba tetelo ebete ulinoma: gala keba ka:na na:keda:mene? Gabohenola, mabu ebete ebena menokoeno tepo ipuwamo opegate menokote ebe gala alahimi modoboaha!”

* 2:19 Ma:t 26:61; 27:40 * 2:21 1Kol 6:19 * 2:22 Luk 24:6-8; Yon 12:16

* 2:23 Yon 7:31 * 3:1 Yon 7:50; 19:39 * 3:3 Ma:t 18:3; 1Pit 1:23

⁵Ya:suti ebetamo na:huiyaniya, “Nale ama:tamo hibi tabo begoemo, lumagiti beyamo ba:gala Godokono Gobogoboeno heloamo ulinoma: eda:heno, Godote Ko Gawadalagima: deda:na ebete ba:be habamo a:kana:pa:gamene. ⁶Ba:moe hopo habalo lumagiti da:hawakaluya: ba:ba tetelo ebena ka:ka:te menoko nabawi iba:godone puluhukuya:, huiyatiya ebena gobogoboeno hibi ka:ka:te Godokono Gobogobogodone kopema:ne, * ⁷ba:bema: tawakaluba:te ulinoma: eda:hate gala hawakalahalema: da:goemo, ba:be komoma: ama: akala:wa:la. ⁸Lumagiti Godokono Gobogoboeno heloamo ulinoma: eda:lo ba:be uli ka:ka:go gala da:kahawakalamene ba:be komo ba: ba:ma ka:nala. Ba:moe hopolo huhuti ha:kiya ebena ubilo hiya:hiya: hapuni da:pa:muta, ama:le ebena diyamo kapiya bulitata huiyatiya huhuti kebena ka:petupuimita ba:gala keba hapulu ka:niwibuta ama: iya:tawaha:.”

⁹Nikadimasiti huiyatiya Ya:sutamona:goeniya, “Amia:no taboeno ipuwa na hidamo kalaweha: Ba:moe komo keba ka:nala:ka:?”

¹⁰Ba:bene Ya:suti ebena tabo ba huiyana na:goeniya, “Ama: ba: Isalaela tawakalubino iya:tulamedawa etalata, huiyatiya mabu keka: ama: ba:moe komoeno ipuwa kiya:tawanaha:? ¹¹Na ama:tamo hibi tabonoma begoemo, naeno kapiyuimipa:go ale diya:tawahanama: ba:bi komo bega:lanakoma:, ba:gala ale ya:lo dulamiya:ma: ba:bi komo bikiyahanakoma:, huiyatiya la: komo Yunapa:te aena tabo a:kulia:lemata. ¹²Iyo, nale ba:ma tetelo la: hopo haboeno komokomo da:kiyahalamenakoma, la: huiyatiya hibima: kamidilinaha:, ba:bema: nale Godokono Hunu Haboeno komokomo la: gala da:kakiyahalamema, diyala, la: ba: atumu hibima: a:kamidila:mata. ¹³Ba: hibila, hopo habanapi ipuwalo eta lumagiti Godokono Hunu Habamo kanodoluya:ha:, huiyatiya Tawakalubino Naniwiti Hunu Habane ba:moe hopamo a:pihitiguya:, ba:bema: ebe kapiyate iya:tawala Hunu Haboeno komokomo.

¹⁴“Ba:gala eta komo, Mosesete dito hopolo eta kalu auli ilinamo ododiti kukamo keba ka:na kadipatiya:, wadiyala ama: ba:be komo nemalagidola. Ba:ba tetelo bu kalate Isalaelanapi ipuwalo pui daloholiya:, ba:ba:te Mosesecono auli kalutamona:da:gahilameholiya:, Godote ibino ka:ka: ba:bo mula:lalamiya:. Ba:bema: hibila, ba:ma tetelo Godote ba: atu gabodo Tawakalubino Naniwi hunamo kadipatema:ne, * ¹⁵ba:bene puya:te ebe hibima: da:midimina: iba:te wiboha: ka:ka: ba:bo kolawema:na. * ¹⁶Mabu Godote ba:moe hopo tawakalubi malemalelo konomamo ba emalagidole ebena Gudu kapiyanoma ba:moe hopamo ba:bo poemiya:, ba:bema: puya:te ebe hibima: da:midimina: ibino ka:ka:te a:kalatidihamena: huiyatiya iba:te wiboha: ka:ka: kolawema:na.*

* 3:6 Yon 1:13 * 3:14 Nabas 21:4-9; Yon 8:28; 12:32 * 3:15 Yon 20:31

* 3:16 Yon 3:36; 10:28; Lom 5:8; 8:32; 1Yon 4:9-10

17“Ba: hibila, Godote ebenu Gudu da:poemiya;, ba:ba tetelo ebe ubi kihatiya:ha: ebenu Guduti tawakalubino komo anagilamelelamete kuba huiya kikalamema:, ao, huiyatiya ebe ubila ebete ibino ka:ka: kopemula:lelamema:.* 18 Ba:bema: puya:te Godokono Gudu hibima: da:midina Godote iba:tamo kuba huiya a:kikalama:mene, huiyatiya puya:te ebe hibima: midihino Godote ebenu ukui ya:lo ihatiya: iba:tamo kuba huiya kikalamema:, mabu iba:te hibima: midi ipuwalo ebenu Gudu kapiyanomo kalaweha:.* 19-20 Numa:, Godokono alote ba:moe hopamo da:piya: iba:te ubiha:ma: eda:huya;, huiyatiya ibi ubila du ipuwalo kemedehonama: mabu ibino ododili komokomo kubakubanomola. Iyo, kuba ododilipa:te hido alo ubiha:ma: ba eda:ha alo ipuwamo a:kapelama:la:, mabu ibi ubihinola alote ibino kuba a:la:minalelame, ba:bema: hibila, ibino kuba anagiya:mida komote iba:tamo kuluhukuma:ne.* 21 Huiyatiya puya:te Godokono hibi gabodo da:tolamena iba:te alo ipuwamo kopelamema:na:, ba:bene iba:te hidohido komo Godokono heloamo ba ododili alote ibino hibi komo ba:bo kohawakalilamema:ne.”

**Tawakalubi Beyamo Wadulateledawa Yonete
Ya:sukunu Komo Da:hawakalimiya:**

22 Ba:be komo da:wibuya: Ya:suti ebe ta:matapa:go Yudiya hopamo tolamete, iba:te ba:bolo tete ga:ga:dopolo ba nemedede komo tawakaluba:te beyamo aduti komo lawema: da:pelamenakui Ya:suti ibi ba:bo owalubilinakui.* 23 Ba:gala atu tetelo komo tawakaluba:te Yonetamo da:pelamenakui, ebete ibi Inono haba tamelo atumu kawadulatenakui mabu ba:bolo beya kodopola, ba:be Inono habate Salimi haba tatalilo itana. 24 Ba:ba tetelo gabomana:te Yoneko du genama guamo ihatehenola.

25 Ba:bene eta hegelalo Yoneko ta:matapa:te eta Yunapi dubago tawakalubino apeno dalowa: ukulale komoma: olowabeletihuiya:.
26 Ba:bema: komo iba:te ba:be tabo ga:la ipuwane Yonetamo pelamete ebe na:pega:lamiya:, “Iya:tulamedawa, dopamo Yodane Tuli hapulu ama:tamo da:puluhukui ba:be dubuino komo ama:le atamo da:hawakalimi, ebete gala kapete tawakalubi beyamo ba:pewadulatenate, ba:gala tawakalubi hiliyonomate a miya:poete ebetamo ba: na:tolama:.”

27 Yonete ibino tabo ba huiya na:goiya:, “Lumagiti hido komo ha:kiya a:kalawa:mene, Godote ebetamo ikameheno ebete dito kolutama:ne.
28 Nale la:tamo da:goimo, la: ba:be tabo hibilo ulihumata. Iyo, na ba:ma ka:na goimo, ‘Na Godokono Oemedawa Kelisoteha;, huiyatiya Godote na na:poenamiya: Kelisoko dopamete kotoma:.* 29 Eta dubuti uli kamena

---

* 3:17 Luk 19:10 * 3:18 Yon 5:24 * 3:19-20 Yon 1:5,9; 8:12 * 3:22 Yon 4:1-2
* 3:28 Yon 1:20; Ma:t 11:10

da:lawemene, ebete poko ododiti ba:be kamenate hibinomolo ebenoma: keda:ma:ne. Ba:ba tetelo ba:be dubuino hido mabulubiti nanekela:mo ebe tama:mo nutiti, ebene mabulubino tabo madodo uliti ebene ko kalakala dumimini, ebete atumu kokalakalama:ne. Ba: hibila, na ba: ba:ba ka:nala, Kelisoko mabuma: naeno tepo ipuwalo kalakala konomote a:tabui, ³⁰ba:bema: wadiyala ebete koma: neda:mene, na huiyatiya deha:potoma: keda:ma:nemo.”

Hunu Habane Da:pihitiguya: Ba:be Kodawoeno Komo

³¹Godokono Hunu Habane da:pihitiguya: ba:be Kodawate hopo tawakalubi hiliyonomo na:gogolena. Kebe lumagiti ba:moe hopolo demedena, ebe ba: ba:moe hopoeno komoma: olamaginako mabu ebe ba: hopo lumagila, huiyatiya Hunu Habane da:piya: ba:be dawa eba ka:naha:. Ebete ba:moe hopolo ha:kiya Kodawanomoma: ba peda:na, * ³²Hunu Habalo kebe komokomo kulamiya: ba:gala kebe komokomo kulihuya:, ebete ba:bi komokomo hopo habanapa:tamo na:pehawakalilamena, huiyatiya ibi ipuwalo komo hiliyonomate ebene tabo a:kalawa:la.* ³³Ba:be mabuma: kebe lumagiti ebene tabo hibinomolo da:lawemene, ebete ba:be komodo ba:moe eta komo kohawakalimima:ne, Godoko kapiya ba: hibi komo hawakalimidawala. ³⁴Ba: hibila, Godote da:poemiya: ba:be Kodawate Godokono hibi tabo bolamaginako, mabu Godote ebene Gobogoboeno helo konomo ebetamo ya:lo ikamiya:, ³⁵iyo, Nabiwi Godote ebene Gudu malemalelo nemalagidolona, ba:bema: ebete ebetamo helo ikamiya: ebete hiliyonomo komokomo ododilima:.* ³⁶Ba:be mabuma: kebe lumagiti Godokono Gudu hibima: da:midina, Godokono wiboha: ka:ka:te ebegodolo bitana, ebete ya:lo a:lawi, huiyatiya kebe lumagiti Godokono Gudutamo papamiwataheno, Godokono konomo mauba komote ebetamo bitana ba:bema: ebete hibi ka:ka: a:kalawenamene.*

Ya:suti Samaliya Hoponapi Kamenago Tabo Da:ga:luya:

4 ¹Ba:bene Pa:lisi kapiyuimipa:te Ya:sukunu komo ba:ma ka:na ulihuya:, ebete hiliyonomo tawakalubi ebene ta:matapima: midiliti ibi beyamo ba:bo wadulatenakui, huiyatiya Yonete hiliyo tawakalubi kawadulatenakuiha:.* ²Ba:be teteno hibi komote huiyatiya ba:ma ka:na itanuya:, ba:bi tawakalubi ipuwalo Ya:suti eta lumagi beyamo kadutinakuiha:, ebene ta:matapa:te ha:kiya wadulatenakuya:, ³ba:bene Ya:suti Pa:lisi kapiyuimipino tabo ga:la komo diya:tawuya:, ba:ba tetelo ebete Yudiya hopo miya:pate Ga:lili hopamo wilama: emalagidoluya:.

* 3:31 Yon 8:23 * 3:32 Yon 3:11 * 3:35 Ma:t 11:27; Yon 5:20

* 3:36 Yon 3:16-18; 1Yon 5:12 * 4:1 Yon 3:22

⁴Ba:bene ba:bamo konuluhukuma: ebete duiduiyanomolo tupuimiti Godokono ubilo Samaliya hopodo tote ⁵ba:be hopoeno Saika habamo dito nuluhukuya:. Iniwali tetelo Ya:ikobote ebene gudu Yausepetamo dikamiya: ba:moe Saika haba ba:be haka tamelo itana,* ⁶ba:gala Ya:ikobote daligiya: ba:be beya ma:pete ba:bolo atumu ba:kaitana. Ba:bene hegela tuli tetenomolo Ya:suti tete ga:ga:dopo pete ba:be beya ma:pe tamelo pemedete hawela bepamitiya:.

⁷⁻⁸Ba:bene Ya:suku ta:matapa:te baa: mana:mo uwatehoma: habamo da:tolamiya:, ebe ha:kiya beya ma:pelo ba luta eta Samaliyanapi kamenate beya iyapoma: habane ba:bo piya:, ba:bene Ya:suti ebe na:goemiya:, “Na beya kapete unamita. Nolata, na beya nikanama:.”

⁹Ba:bene kamenate Ya:sukunu tabo ba huiya na:goiya:, “A:iye, ama: Yunapi dubulata ba:gala na Samaliyanapi kamenala! Ama: na beyama: badama: ka:goenama:wa?” Ebete ba:ma ka:na da:goiya: mabu Yunapa:te Samaliyanapi dalowa:gopima: ga:lalo atu kalila:mo beya nihoma: talonama: ga:lanaka.*

¹⁰Ba:bene Ya:suti na:goiya:, “Godote tawakaluba:tamo dito dikalamena ba:gala pote ama: beyama: da:toemeha, ama:le ba:bi netewa komo hibilo niya:tawotale, ama:le na ba:kiyanameona: nale ama:tamo ka:ka: beya kikamema:.”*

¹¹Kamenate ebetamo na:goiya:, “Kodawa, ama: ba:be ka:ka: beya kebene na:ka:laweomena:? Ama:godolo beya iyapoeno ilina puliyala, ba:gala numa:, ba:moe beya ma:pe ba: kulukulunomola. ¹²Ama: aeno iniwa Ya:ikoboko deha:potodawama: goelo ama: ha:kiya ama: koma: ka:midiuta? Ba:moe beya ma:pe ebete a ebene eyoni gugudi mabuma: aligiya:, ba:bene ebe ba:gala ebene gugudi, ba:gala ebene sipi-goegoe ba:gala kau-goegoe, ibi hiliyonomate ba:moe beya binihonama:.”*

¹³Ya:suti huiyatiya ebetamo na:goiya:, “Kebe lumagiti ba:moe beya da:nimini ebe beya kapete gala kakumima:ne, ¹⁴huiyatiya nale kebe beya lumagitamo nima: dikamemo ebe beya kapete gala a:kuminakamene. Ba:be ka:ka: beyate lumagino emede ipuwane hiliyonomo tetelo ba:peka:ka:la:namene, ba:ma ka:na ebete wiboha: ka:ka: hibilo kolawema:ne.”*

¹⁵Ba:bene kamenate ebetamo na:goiya:, “Kodawa, nolata, ama: ba:be beya natamo nikanama:. Nale da:nimo, na gala beya kapete a:kunamenakamene ba:gala nale ba:moe beya iyapoma: gala a:kapenakamo.”

¹⁶Ya:suti ebe na:goemiya:, “Ama: habamo tote, amia:no awi nadabuiti mammo badi na:piya:la:.”

* 4:5 Tup Mabu 33:19; Yos 24:32 * 4:9 Isa 4:1-5 * 4:10 Yon 7:37-38; Haw 21:6

* 4:12 Yon 8:53 * 4:14 Yon 6:35

¹⁷Ba:bene kamenate na:huiyuya, “Na awihinola.”

Ya:suti ebetamo na:goiya, “Ama: awiha:ma: hibi tabo begaa:ta, ¹⁸mabu ama: dopamo paibo hiya:hiya: dubate a:lawa:tephauia:ta, ba:gala ka:lo ama:go demedena ba:be dubu amia:no hibi awiha:. Iyo, ama: awiha:ma: hibilo gaa:ta.”

¹⁹Ba:bema: kamenate ebetamo na:goiya, “Kodawa, na niya:tawutamo, hibila, ama: ba: Godokono ukui hawakalimidawa etalata. ²⁰A Samaliyanapino iniwala:te Godoko ba:moe hununomo hakalo adikuminakuya: ba:bema: ale talonama: ga:lanama:, huiyatiya la: Yunapa:te na:ga:lanakomata tawakaluba:te Yelusalemalo Godoko nadikuminakamena:.”*

²¹Ya:suti ebetamo na:goiya, “Kamena, nale da:goitamo, ama: ba:moe tabo hibima: na:mida:. Tete ba: na:pe, puya:te Nabiwi Godoko dadikumina iba:te gala Yelusalemalo a:kadikuminakamena: ba:gala ba:moe hununomo hakalo a:kadikuminakamena:. ²²La: Samaliyanapa:te Godoko adikumi gabo hibilo iya:tawaha:, huiyatiya a Yunapa:te ba:moe komo iya:tawahala mabu Godokono ka:ka: mula: komote agodone hopo konomamo pena.”*

²³Ba: hibila, tete kopema:ne, iyo, ba: na:pe, puya:te Nabiwi Godoko hibilo dadikumina iba:te uli ukui uwatete ebene Gobogoboeno heloamo ba:gala ebene hibi komodo ebe badikuminakomena:, mabu Nabiwiti ba:bako tawakalubi bohologa ebe kadikuminama:. ²⁴Godote lumagino holoholamo kemedena:, ebe ba: gobogobonomola. Ba:bema: puya:te ebe dadikumina, wadiyala iba:te ebene Gobogoboeno heloamo ba:gala ebene hibi komodo nadikuminakamena:.”*

²⁵Ba:bene kamenate ebetamo na:goiya, “Na iya:tawala Mesayate kopema:ne, ebene eta mahilo Kelisotela. Ebete da:pemene Godokono hiliyonomo komokomo atamo kopehawakalilamema:ne.”

²⁶Ya:suti ebetamo na:huiyuya, “Na ama:go tabo dolamagimitama:, na ba: Kelisotela.”*

²⁷Ba:ba tetenomolo Ya:sukunu ta:matapa:te haba ipuwane da:kapelamiya:, iba:te koamo pela:wa:huya: mabu ebete ba:moe kamenago tabo ba olamagimita ba:bo pulamiya:. Huiyatiya ibi ipuwalo eta lumagiti ba:be kamena ba:ma ka:na kakiyamiya:ha:, “Ama: bada komo ododima: kewageliuta?” ba:gala eta lumagiti Ya:suku kakiyamiya:ha:, “Mabu keka: ama:le eba:go tabo dolamagimita?”

²⁸Ba:bema: ba:ba tetelo kamenate ebene upa beya ma:pelo miya:pate habamo tote tawakalubi ba:ma ka:na nikiyalamiya:, ²⁹“Eta dubu na:puma:la:. Diyala, ebe da: Kelisotela:, mabu nale dopamo kebe kuba komo diya gabodo dododilinamimo, ba:bi komokomo ebete natamo

* 4:20 Tutumu 12:5-14; Ohale 122:1-5 * 4:22 2Gaw 17:29-41; Ais 2:3; Lom 9:4-5

* 4:24 2Kol 3:17; Lom 12:1; Pil 3:3 * 4:26 Mak 14:61-62

hibinomolo a:hawakalilame.” ³⁰ Ba:bema: habaluba:te kamenoenno tabamo papamila:halete Ya:suku umima: ba: dito tolamiya:

Ya:suti Ebeno Baa: Na Komoma: Dolamagiya:

³¹ Habaluba:te ba pelamita ba:be atu tetelo Ya:suku ta:matapa:te ebe na:kiyahamiya, “Iya:tulamedawa, wadiyala ama: baa: na:na.”

³² Huiyatiya Ya:suti iba:tamo na:goiya, “Ao, nale nama: ditana ba:be baeno hibi komo la: iya:tawaha:.”

³³ Ba:bema: Ya:sukunu ta:matapa:te ibi ipuwalo na:ga:luya, “Diyala, eta lumagiti ebetamo baa: kuda: ikame.”

³⁴ Ba:bene Ya:suti iba:tamo na:goiya, “Na da:poenamiya: nale ebeno ubi komamo papamiwatalo ebeno oko kuitita:mo da:nuluhukumu, nale ba:be gabodo helo hibinomolo a:lawenakomo, baa: na komo keba ka:nala:ka: ba:ba ka:nala.” ³⁵ Numa:la, la: pali ododili tetelo ba:ma ka:na ga:lanakomata, ‘Netewa-netewa manomete ba:nepola:na, pali ilina naha tete kopema:ne.’ Ba:bema: nale la: eta tabo begoelamemata, la:le Godokono pali ilina hidamo ulamete niya:tawahala:, naha ilina uwate tete ba: a:pe.” ³⁶ Ba:gala eta komo, kona wakalami okodawate pali namutudawoeno wiboha: ka:ka: mabuma: pali oko ipuwalo naha kona buwatanako. Ba: hibila, namutudawate ebetamo huiya ikame ya:lo a:tupuimi, iyo, ba:moe gabodo kona kikipo amihodawa ba:gala kona wakalami okodawa, iba:te ibino huiya konomo kalakalago kapimilo kuwatema:na. ³⁷ Tawakaluba:te da:ga:lanaka ba: hibila, ‘Eta lumagiti kona kikipo amihote huiyatiya ebeno ekawiti pali ilina uwate tetelo oko kowatima:ne, ba:bene ibi netewapa:te badi konahama:na.’ ³⁸ Ba:bema: nale la: pali ilina uwatema: ba: ba:ba ka:na oelamemata, huiyatiya ba:bi pali ilina la:le kamihoha:. Iyo, komo okopa:te dopamo kodakoda oko owatiya:, huiyatiya ka:lo la: ibino hido oko owati ipuwane hidohido naha ilina buwatanakomata.”

Samaliya Hoponapi Hiliyonomate Ya:suku Hibima: Da:midiya:

³⁹ Ba:ba tetelo ba:be habalo demedenama: ba:bi Samaliyanapi ipuwalo komo hiliyonomate Ya:suku hibima: ba:bo midiya:, mabu kamenate ibi a:kiyalamiya, “Nale dopamo kebe kuba komo diya gabodo dododilinamimo, ba:bi komokomo ba:moe dubuti natamo hibinomolo a:hawakalilame.” ⁴⁰ Ba:bene iba:te ibino habane Ya:sutamo da:nikuliya:, iba:te ebe betoemehuya: ebete iba:godolo kameda:tepama:, ba:bema: ba:ba tetelo Ya:suti netewa hegela bekalutiya:.

⁴¹ Ba:ba tetelo komo habaluba:te Ya:sukunu tabo komokomo dulihuya:, ibi ipuwalo komo hiliyonomate ebe hibima: miditi, ⁴² kamena ba:ma

* 4:34 Yon 6:38 * 4:35 Luk 10:2

ka:na kiyamiya;, “Dopamo tetelo amia:no tabo kapiya dulima: ale ba:moe Ya:suku hibima: ba:bo midima;, huiyatiya ka:lo ale aeno hibila galamo ebena tabo ulima:. Hibila, ebe ba: hopo habanapino Ka:ka: Mula:lelamedawala.”*

Ya:suti Gabomani Dubuino Kuhi Da:hiduimiya:

⁴³⁻⁴⁴Ya:suti hopo habalo demedenami ebete ebena komoma: hibinomolo ba:ma ka:na goenakui, “Godokono ukui hawakalimidawa ebena habaluba:te ebe hunamo a:kadipata:mena;, huiyatiya iba:te ebe ubiha:ma: beda:hanakomena:.” Ba:bema: Ya:suti ba:be komo iya:tawate Samaliya hopolo netewa hegela lutate, ba:bene ba:be hopo miya:pate ebena Ga:lili hopamo gala dito katuya:.* ⁴⁵Ba:ba tetelo komo Ga:lili hoponapa:te ebe kalakalago lawiya;, mabu iba:te dopamo Adaguila: Pokoma: Yelusalema ko habamo da:tolamiya: Ya:sukunu hiliyonomo ododili komokomo nulamete hidonomoma: ba:bo nega:luya:.*

⁴⁶Ba:bene Ya:suti Ga:lili hopoeno Ka:ina habamo gala dito katuya;, ba:be haba ba: ebete dopamo Godokono helo hawakalimi komodo beyanomo hido gao beyama: da:midiya;, ba:be habala. Ba:ba tetelo eta gabomani dubuti ba:bolo na:lutiya;, huiyatiya ebena kuhiti Kapenyama habalo ko tawetawa:go watitiya:.* ⁴⁷Ba:bene ba:be gabomani dubuti Ya:suti Yudiya hopone pe komo duliya;, ba:bema: ebete ebetamo tote ebe na:nikiyamiya;, “Wadiyala:ka: ama: Kapenyama habamo pete naeno kuhi na:pihiduimiya;, mabu ebe hoe tatalila.”*

⁴⁸Ya:suti huiyatiya ebetamo na:goiya;, “La: tawakalubi hiliyonomoeno komo ba: ba:ma ka:nala, nagodolo koko hanohano komo ulameheno la:le na hibima: a:kamidina:lemata.”*

⁴⁹Gabomani dubuti ebetamo gala na:kagoiya;, “Kodawa, nolata. Ama: tiyolo nago na:pa;, naeno guduti hoedemene.”

⁵⁰Ba:bene Ya:suti ebetamo na:goiya;, “Ama: kalakalago na:toa. Amia:no kuhino ka:ka:te a:kalatida:mene.”

Ba:ba tetelo ba:be dubuti Ya:sukunu tabo hibima: miditi ebena Kapenyama habamo to ba:bo tupuimiya;, huiyatiya ba:be atu hegelalo ebete habamo kanuluhukuya:ha:.* ⁵¹Ba:bene eta hegelalo komo ebena genama okopa:te eba:go da:paluguya;, iba:te ebe na:pikiyamiya;, “Nolata, amia:no kuhiti dutu gala a:kaka:ki!”

⁵²Ebena kuhiti kebako tetelo ka:hidui, ebete ba:be komo lawema: ebena okopi dalateda:liya: iba:te na:huiyuya;, “Dutu hegela tuli tetelo, 1 koloko tete keba ka:nala:ka;, tawetawete ebe ba:bo miya:pui.” ⁵³Ba:bene nabiwiti ukuilo nemalagidoluya;, ba:be tete ba: atu tetenomola Ya:suti ebe

* 4:42 1Yon 4:14 * 4:43-44 Ma:t 13:57 * 4:45 Yon 2:23 * 4:46 Yon 2:1-11

* 4:47 Ma:t 8:5-6 * 4:48 Yon 2:18; 1Kol 1:22 * 4:50 Ma:t 8:13

da:kiyami kuhino ka:ka:te a:kalatida:mene, ba:bema: ebe ba:gala ebena genamanapi, ibi hiliyonomate Ya:suku hibima: ba:bo midiya:.

⁵⁴Ba: hibila, Ya:suti Yudiya hopone Ga:lili hopamo pete netewa hanohano komo da:pododiliya:, ba:moe komo ba: etala.*

Ya:suti Nato A:ta:buta:midaleme Dubu Da:hiduimiya:

5 ¹Ba:moe komo da:wibuya: Ya:suti Yelusalema ko habamo tuya: Yunapino eta poko konumima: ²Yelusalemoeno kala imi tetelo eta gigiho bitana, ebena mahilo Sipi-goegoeno Gigihola, ba:gala ba:moe gigiho tamelo mala: ikiloeno bobo ba:kaitana, ebena mahilo Yu tawakalubino tabamo ba: Betesedala. Ba:be bobo hapuhapulu panagoeno genama paibote la:mota:hanama:, ³ba:bene hiya:hiya: temetema:gopi hiliyonomate ba:bi genamoeno dedelalo pola:nanakuya:, ibi ipuwalo komo baidi tamihipila, ba:gala komo nato a:ta:buta:midalelamepila, ba:gala komo ape kodakoda temetema:gopila. Iba:te hegela hiliyonomolo beyoeno tete belatimitanakuya:, ⁴mabu hiya:hiya: kapiyakapiya tetelo Kodawa Godokono nopodawate boboeno beya da:pologinakui beyate gelewalemo ba:bo ikiya:midanakui. Ba:ba tetelo kebe temetema:godawate beya ipuwamo tiyolo da:nihitiganakui ebe kapiyate hido komo ba:bo lawenakui.^e ⁵Ba:bene Ya:suti Beteseda bobamo da:nuluhukuya: eta dubuti ba:bolo na:lutiya:, ebete 38 gogolo pata: modoboha:ma: eda:nami. ⁶Ya:suti ebe ba:luta da:numiya:, ebete niya:tawuya: ba:be dubuti tete ga:ga:nomolo ba:ba ka:na emedenami. Ba:bema: ebete ebe na:goemiya:, “Ama: ubila:ka: Godote ama: hiduimi?”

⁷Temetema:goeno dubuti ebetamo na:huiyuya:, “Kodawa, ba:moe beya Godote gelewalemo da:pikiya:midanako, ba:ba tetelo na:owalubinidawa puliyala, ba:bema: na:beyamo ba:nihitiguta huiyatiya eta lumagiti dopamo nihitiganako modobo komo konelawema:.”

⁸Ya:suti ebetamo na:goiya:, “Ama: mahigate, amia:no tilo mokopa:midate, na:toa.”* ⁹Ba:ba tetenomolo ba:be dubuti hidote, ebena tilo lawete ba:bo tuya:

Ya:suti ba:be dubu da:hiduimiya:, ba:be hegela ba: Yu tawakalubino okoha: talona hegela. ¹⁰Ba:bema: ba:be dubuti tilo ba:agatuta komo Yu watowatopa:te ebe na:kiyahamiya:, “A:iye! Ba:moe ba:aeno okoha: talona hegela! Tilo agata ipuwalo ama: aeno kukala badikamidala:ta!”*

¹¹Ebete huiyatiya na:goiya:, “Na da:hiduiname ba:be dubuti ba:ma ka:na goename, ‘Amia:no tilo mokopa:midate na:toa.’”

¹²Ba:bema: iba:te ebe nalatediya:, “Kebe dubuti ka:goemeta, ama: tilo aguti kotoma:? Ama: a na:kiyaa:ma:, ba:be dubu potela:ka:?”

^e 5.4 Yon 5:3b-4 komoeno tabo Yonete bukamo kamiya:tiya:ha:, huiyatiya ebena buka ododi gala hapuni eta hibima: mididawate miya:tiya:.

* 4:54 Yon 2:11 * 5:8 Ma:t 9:6 * 5:10 Niy 13:19; Yel 17:21

¹³Huiyatiya ba:be dubuti Yu watowatopa:tamo huiya tabo goe kamodobuya:ha, mabu ebete Ya:sukunu komo kiya:tawuya:ha ba:gala Ya:suti ebe hiduimiti ebete tawakalubi hiliyonomo ipuwamo ba: dito nopeguya. ¹⁴Ba:bema: galane Ya:suti Godoko Adikumino Hiya: Genamalo ba:be dubu gala da:kumiya: ba:bo goemiya:, “Numa:, amia:no apete a:hido, ba:bema: ama: eta kuba gala akododa:la. Diyala, ko temetemete ama:tamo gala da: kuluhukumini, ba:bema: gala hapu temetemete konomoma: eda:te, dopamo ama: duminama: ba:be temeteme kogogoloma:ne.”

¹⁵Ba:ba tetelo ba:be dubuti tote Yu watowatopi ba:ma ka:na nikiyalamiya:, “Na da:hiduinama:ka ba:be dubu ba: Ya:sutila.”

Yu Watowatopa:te Ya:suku Anakapumima: Ubi Dihatiya:

¹⁶Mabu Ya:suti Yunapino okoha: talona hegelalo komo temetema:gopi da:hiduilamenakui, ba:bema: komo ibino watowatopa:te ebetamo maubahalete temeteme ikame ba:bo tupuimiya:. ¹⁷Ba:ba tetelo Ya:suti iba:tamo na:goiya:, “Naeno Nabiwiti hiliyonomo hegelalo oko bowatina, ba:bema: na ebena Guduti atumu oko bekaowatinamo, eta hegela dito a:kalutalemo.” ¹⁸Yu watowatopa:te ba:be tabo duliya: iba:te ubi konomamo ba:bo ihatiya: ebe kanakapumima:, mabu hibila, dopamo Ya:suti ibino talona hegeloeno kukala badikamidaliya:, huiyatiya ba:ma tetelo ebete Godoko ebena hibi Nabiwima: goelo ebe ha:kiya ebena helo Godokono heloago modoboma: goe.*

Wiboha: Ka:ka: Godokono Gudugodolo Bitana

¹⁹Ba:bema: Ya:suti iba:tamo na:goiya:, “Na la:tamo hibi tabonomo begoemo, Godokono Guduti ha:kiya ebena ubilo eta komo ododi modoboha:, huiyatiya Guduti ebena Nabiwino ododi komo duminako ebete ba:be atu komo bekaododinako.* ²⁰Mabu Nabiwi Godote ebena Gudu malemalelo ba emalagidolona ebena hiliyonomo ododili komokomo Gudutamo hawakalilamena. Hibila, galane tetelo Nabiwiti ebena Gudutamo komo kokonomo komokomo kohawakalilamema:ne ebete kododilima:, ba:bema: la: hiliyonomate ba:bi komo ulamete kohanohanohoma:nemata. ²¹Nabiwiti hoe lumagi ka:ka:mo keba ka:na kadipatenako, Guduti atumu ba: ba:ba ka:na kewagelena, ebete kebe lumagitamo ubi dihatemene ba:be lumagitamo hibi ka:ka: kikamema:ne. ²²Ba:gala Nabiwi Godote ha:kiya eta lumagino komo a:kanagiya:midama:mene, huiyatiya ebete helo Gudutamo ikamiya: ebete tawakalubino komokomo kanagilamelelamema:.* ²³Ba:bema: hiliyonomo tawakaluba:te Guduino mahilo hunamo kadipatema:na, iba:te Nabiwino

* 5:18 Ma:t 26:4; Yon 7:1; 10:30 * 5:19 Yon 5:30 * 5:22 Yon 5:27; Oel 10:42

mahilo keba ka:na kadipatenaka ba:ba ka:na. Kebe lumagiti Gudutamo ubiha:ma: deda:na, ebete atumu ubiha: komo Nabiwi Godotamo na:kahawakalimina mabu ba:moe Gudu Nabiwiti hopo tawakaluba:tamo poemiya.*

²⁴“Na la:tamo hibi tabonomo begoemo, pote naeno tabo uliti ba:bene ebete na Oenamedawa hibima: da:midina, ebegodolo wiboha: ka:ka: hibinomolo bitana, iyo, Godote ba:be lumagino komo a:kanagiya:midama:mene mabu ebete hoe ipuwane ka:ka:mo ya:lo uluhukui.* ²⁵Ba:bema: na gala la:tamo hibi tabonomo bekagoemo, tete kopema:ne, iyo, ba: na:pe, ba:ba tetelo ha:laha tawakaluba:te Godokono Guduino tabo madodo dulimina: iba:te wiboha: ka:ka:mo komahila:halema:na. ²⁶Ba: hibila, Nabiwi Godoko kapiyagodolo wiboha: ka:ka: bitana, ba:bema: ebete ebena Gudutamo helo ya:lo ikamiya: ebete atumu Ka:ka: Mabudawama: kakeda:nama:, ²⁷ba:gala Nabiwiti Gudutamo helo gala a:kikamiya: ebete tawakalubino komokomo kanagilamelelamema:, mabu ba:moe Gudu ba: Tawakalubino Naniwila.

²⁸“Ba:bema: la: ulihopi naeno olamagi taboma: akala:wa:hala:, mabu tete ba: na:pe, ha:laha tawakaluba:te ebena tabo madodo uliti ²⁹bobo ipuwane ka:ka:mo komahila:halema:na. Ba:bene ibi ipuwalo puya:te hopo habalo hidohido komo dododilinakui iba:te Ka:ka: Habamo konalehawaminama:na:, huiyatiya puya:te kuba komokomo dododilinakui iba:te tabo anagiya:mida habalo ibino kuba huiya konuwatema:na:.”*

Nabiwi Godote Ebena Gudu Ya:sukunu Hibi Komo Da:hawakalimina Ba:be Komo

³⁰Ya:suti gala na:kagoiya:, “Na ha:kiya naeno ubilo eta komo ododi modoboha:, huiyatiya naeno Nabiwiti na da:kiyanamenako nale ba:be gabo kapiyado tawakalubino komo ba:bo anagilamelelamenakomo. Ba:gala anagiya:mida ipuwalo nale tuputupunomolo ododinakomo, mabu na ubila na da:poenamiya: ba:be Kodawa kapiya kokalakaluiminama:, na ha:kiya na a:kakalakaluima:mo.*

³¹“Na ha:kiya ba:ma ka:na da:goemo, ‘Na ipuwalo hibi komo bitana,’ tawakaluba:te ba:be taboeno hibi komo a:kalawa:mena:, ³²huiyatiya eta Kodawate bemedena, ebe ba: Godotela, ebete naeno hibi komo behawakalimina. Na iya:tawala, ebete na mabuma: kebe tabo kolamagina ba:be tabo ba: hibinomola.

³³“Dopamo tetelo la: Yu watowatopa:te komo dubu Yonetamo doelamima, ebete iba:tamo naeno hibi komo atumu a:kahawakalimi.

³⁴Numa:la:, hopo habanapa:te na mabuma: dolamagimina nale ibino

---

* 5:23 Pil 2:10-11; 1Yon 2:23   * 5:24 Yon 3:15-18   * 5:29 Da:n 12:2; Ma:t 16:27; Oel 24:15
* 5:30 Yon 5:19; 6:38

tabo a:kulia:lemo, huiyatiya Yonete dopamo dolamagi ba:be tabo ebenu ukui taboha:, ba: Godokono tabola. Ba:be mabuma: nale ba:be atu tabo la: gala na:kagoelamemata, la:le hibima: miditi Godote la:eno ka:ka: komula:lalamema:. ³⁵Iyo, Yoneko ba: hido alo keba ka:nala:ka: ebe ba:ba ka:na a:la:minanami, ba:bene tete nanekelero ba:be aloeno komoma: la:le la:eno ubi miya:ta:tepalo gunima:mo gala na:kawilalimata.

³⁶“Ba:gala eta komo. Nabiwi Godote ya:lo tetelo natamo kebe oko kikanamiya:, nale ba:be oko ba owatina naeno okote naeno hibi komo behawakalimina, na ba: Godote poenamiya:. Ba:bema: dopamo tetelo Yonete na mabuma: hibi komo da:hawakalima:tepui, huiyatiya ba:ma tetelo naeno okote naeno hibi komo hidonomamo hawakalimina.” ³⁷Ba: hibila, na da:poenamiya: ba:be Nabiwiti naeno hibi komo ba hawakalimina, huiyatiya la:le ebenu tabo madodo a:kulia:lemata ba:gala ebenu holoholo a:kuma:lemata.” ³⁸Iyo, ebenu tabo la:eno tepo ipuwalo kitanaha:, mabu ebete na hopo habamo poenamiya: huiyatiya la:le naeno tabo hibima: kamidinaha:. ³⁹La:le Godokono Bukoeno tabo komokomo hidonomamo a:ka:lamiholenakomata, mabu la: nemalagidolonamata ba:be gabodo la:le wiboha: ka:ka: kolawema:nemata. A:iye, numa:la! Ba:moi Buka komokomo hiliyonomate naeno hibi komo behawakalimina, huiyatiya la:eno ka:lamihole ipuwalo ba:bi taboeno hibi ipuwa notanamata,” ⁴⁰ba:bema: la: ubihinola natamo pelamete nagodone wiboha: ka:ka: kopelawema:.

⁴¹“Na ubihinola hopo habanapa:te na milinamehone, ⁴²mabu na iya:tawala la: kebako tawakalubila:ka:, la:eno tepo ipuwalo malemale emalagidolo komote Godotamo hibilo kitanaha:. ⁴³Ba: hibila, nale naeno Nabiwino heloamo piya:mo huiyatiya la:le na kalawenenaha:, huiyatiya eta lumagiti ebe ha:kiya ebenu heloamo la:tamo da:pemene la:le ebe kalakalago kolawema:nemata, ⁴⁴iyo, la: ubila la: ipuwalo etate eta kamilimiho, etate eta kamilimiho, ba:ba ka:na kewagelenama:. La: nulia:la:, la:le tuputupu komokomo aeno kapiya Godotamo ododilima: dewagelema ba:ba tetelo ebete la: komililameholema:na:ta, huiyatiya la: ubihinola. Ba:moe mabuma: la:le na hibima: a:ka:midina:mata, gabo puliyala!

⁴⁵“La: ba:ma ka:na akemalagidolala:, na kapiyate Nabiwi Godotamo la: kuba ododilipima: koka:lamima:. Ao, Mosesete atumu la: kubapima: kakaka:lamima:na:ta, ebe ba: la:le la:eno hido owalubidawama: da:ga:lanakoma ba:be dawala! ⁴⁶Ba:gala la:le Mosesekono tabo hibima: na:midionatale la:le na atumu hibima: ba:kamidiniona:, mabu ebete Godokono Bukamo tabo komokomo da:miya:tiya:, ba:bi komate naeno hibi komo behawakalimina.” ⁴⁷La: huiyatiya ebete Bukamo da:miya:tiya:

* 5:36 Yon 3:2; 14:11 * 5:37 Ma:t 3:17; Yon 5:32; 8:18 * 5:39 Luk 24:27

* 5:46 Oel 3:22

ba:be tabo hibima: kamidinaha:, ba:bema: la:le naeno tabo hibima: keba ka:na na:ka:midiona? Gabo a:kitanamene!”

Ya:suti Hiliyonomo Tawakaluba:tamo Baa: Dikalameholeniya:

Ma:t 14:13-21; Mak 6:30-44; Luk 9:10-17

6 ¹Ba:bene ibino tabo olamagimi komo wibote, komo hegela da:petohuya, eta tetelo Ya:suti Ga:lili Bobo hapuamo boga:go dito na:hiwuya:, ba:be boboeno eta mahilo ba: Taibiliyasila. ²Ba:bene tawakalubi hiliyonomate ebe ba:bamo ta:matuya:, mabu ebete temetema:gopa:tamo dododilinakui, iba:te ba:bi hanohano komo ulamiya: ba:gala iba:te eta ko komo umima: ubi bihatiya:. ³Ba:bene Ya:suti haka hunamo nodolote ebe ta:matapa:go ba:bo nilutiya:, ⁴ba:ba tetelo Yunapino Adaguila: Poko tete ba: tatalima: na:kaediya:.

⁵Ba:bene gapogapo hapulu komo hiliyonomo tawakaluba:te Ya:sutamo da:pekapiyuiminiya:, ebete ibi ulamenate Pilipiko na:goemeniya:, “A ba:moi hiliyonomo tawakalubi owalubilima: baa: kebolu na:kuwatelamema:?”

⁶Ba:ba tetelo Ya:suti ya:lo iya:tawaniya: ebete tawakaluba:tamo bada komo na:kododimini, ba:bema: ebete Pilipiko ba:moe tabo begoemeniya:, mabu ebe ubila ebenu hibima: midi komo kumiminama:, da: hibila: o da: hibiha:.

⁷Ba:bene Pilipiti ebetamo na:huiyaniya:, “Ba:moi tawakalubi hiliyonomate baa: nanekele nahama: kapiya gogoeno oko huiya maniti a:kamodobamene.”

⁸Ba:ba tetelo Ya:suku ta:matadawa eta, ebenu mahilo A:ndulutila, ebe ba: Saimono Pitakono amogala, ebete Ya:sutamo na:goeniya:,

⁹“Kuhi kapiya mola, ebegodolo paibo palawa baa: ba:gala daha netewa ba:pola:na, huiyatiya ba:bi baa: bilibiliha:, ba:moi tawakalubi hiliyonomago a:kamodobamene.”

¹⁰Ba:bene Ya:suti ba:be hopoeno hemo konomo uminate ebe ta:matapa:tamo na:goeniya:, “La: tawakalubi na:kiyalama:la: iba:te dito kogagahidima:.” Ba:bema: tawakalubi hiliyonomate ba:bamo gagahidinate ba:bi tawakalubi da:ka:lamiholeniya: ibino kuititi ba: 5,000 dubuma: eda:niya:. ¹¹Ba:bene Ya:suti ba:be baa: uwatenate Godotamo kalakala tabo goenate, da:pola:nuya: ba:bi tawakaluba:tamo dito ikalameholeniya:, ba:gala ebete daha kuwatenate ba:ba ka:na kewageleniya: tawakalubino baa: kape komote komodobolamenama:.

¹²Ba:ba tetelo ba:bi baa:te ibi da:wigulameniya: Ya:suti ebe ta:matapi na:kiyalameniya:, “La: da:luhili ba:bi baa: komokomo hidamo nuwata:la:, mabu ale ba:moi baa: gigilepalama: a:kamidila:ma:.” ¹³Ba:bema: iba:te tawakaluba:godolo da:luhiliniya: ba:bi palawa baa: komokomo duwateniya:, iba:te 12 bagolo betabuileniya:.

¹⁴Ya:suti ebenu helo tawakaluba:tamo kohawakaliminama: ba:moe hanohano komo dododiniya:, iba:te uminate na:ga:laniya:, “Hibila, ba:moe

dubu ba: Godokono Hiya:nomo Ukui Hawakalimidawala, Godote hopo habamo poemema: da:goiya:, ba:moe ba:be Kodawala!” ¹⁵ Ba:ba tetelo Ya:suti ibino ubi komo biya:tawaniya:, iba:te ebe lawenate ibino Ko Gawadalagima: dito komidinama:. Huiyatiya ebe ubihinola, ba:bema: ebete ibi miya:palenate ebe ha:kiya eta haka hunamo dito nodoloniya:.*

Ya:suti Beya Hunudu Da:toniya:

Mat 14:22-33; Mak 6:45-52

¹⁶ Hegelate ba nihila:minana Ya:suku ta:matapa:te bobo dodamo nepalaganate, ¹⁷ huiyatiya hopote da:duniya: ba:ba tetelo Ya:suti iba:tamo tiyolo kapeniya:ha:, ba:bema: iba:te boga:mo nololodate bobo a:hiwale ba:bo tupuiminiya: Kapeniyama haba hapuamo. ¹⁸ Ba:ba tetelo ko huhuti ba mahigana koko gawiyate ba:bo mahila:haleniya:. ¹⁹ Ba:bene iba:te paibo o sikisi kilomita ba:mako tete ga:ga:dopolo ba nemabihona, ba:ba tetelo Ya:suti ibino boge tama:mo beya hunudu da:toniya:, iba:te ebe uminate konomamo ba:bo toletolehoniya:, ²⁰ huiyatiya ebete ibi na:goelameniya:, “Na Ya:sutila, la: katoletolehona!” ²¹ Ba:bema: iba:te Ya:suku ibino boga:mo kalakalago da:natopiniya:, iba:te na:la:wa:haniya: mabu iba:te kebamo tolamenama: dewageleniya:, ba:ba tetenomolo iba:te ba:be boge utihole baha:mo boge ba: dito nutiniya:.

Tawakalubi Hiliyonomate Ya:suku Ohowadima:

Kapeniyama Habamo Da:nikuliya:

²² Ba:bene Ya:suti Ga:lili Bobo hapulu da:nemiya:paleniya:, eta hegelalo ba:bi tawakalubi hiliyonomate ba:moe komo biya:tawahuya:, Ya:suti ebe ta:matapa:go kapiya boga:go iba:tamo da:pa:hiwaliya:, huiyatiya gapogapo tetelo ta:matapa:te gala ha:kiya da:kana:hiwaleniya:, Ya:suti iba:go katoniya:ha:. ²³ Ba:be atu tetelo Taibilyasi habanapa:te Kodawa Ya:sukunu hanohano ododi komoma: tabo ba:ma ka:na uliya:, ebete Godotamo baa:ma: kalakala tabo goenate tawakalubi hiliyonomatamo dikalameholeniya:, ba:bema: komo ibi hiliyonomate ebe umima: ibino boga:go ba:be atu hopamo ba:bo pelameholiya:. ²⁴ Huiyatiya iba:te Ya:suku ba:gala ebe ta:matapi ba:bolo nipo da:poholiya:, iba:te boga:mo gala kololohote na:katolamiya: Kapeniyama habamo, iba:te Ya:suku ba:bolo konohowadima:.

Ya:suku Ba: Ka:ka: Baa:la

²⁵ Ba:bene ba:bi tawakaluba:te Ya:suku Kapeniyama haba hapulu da:numiya:, iba:te ebe na:nega:lamiya:, “Iya:tulamedawa, ama: ba:mamo kebako tetelo ka:puluhukawa?”

* 6:15 Yon 18:36

26 Ya:suti ibino tabo ba huiya na:goiya, “Nale la:tamo hibi tabonomo begoemo, la:le nagodone baa: uwatenate, ba:be baa:te la: da:wigulamene la:le na unamema: ba:bema: pelamemata, huiyatiya naeno helo hawakalimino hanohano komoeno ipuwa la:le la:eno ukuia:mo kalaweha. 27La:le kateneno ubi baa: nahama: oko kowatihonala: mabu ba:be baa:te tiyolo kababalehoma:ne, huiyatiya wadiyala la:le wibohe: ka:ka: baa: lawema: oko nowatihonala: Ba:mako baa: na Tawakalubino Naniwiti la:tamo kikalamema:nemata, mabu Nabiwi Godote ba:moe komo ya:lo a:hawakalimiya:, na ba: ebene hibidawama: eda:namo.”*

28 Ba:bene iba:te ebe na:gala:iamiya, “Ale Godokono ubi komokomo kododilima: bada oko na:kowatihoma:?”

29 Ya:suti iba:tamo na:huiyuya, “Godote kapiyanomo komo la:godolo umi ubila, ebete hopo habamo da:poemiya: la: ba:be dawa hibima: na:mida:la:.”*

30 Ba:bema: iba:te ebe gala na:kaga:iamiya, “Ale ama: hibima: komidima: ama:le atamo bada hanohano komo na:kododiomena: Wadiyala ama: amia:no helo atamo na:hawakalima:!”* 31 Numa:, aeno iniwala:te dito hopolo ba emedena, Godokono hanohano ododi komodo iba:te baa: uwatenakuya:, ba:be baeno mahilo ba: ma:nala. Iyo, Godokono Bukoeno tabote ba:ma ka:na itana, ‘Godote iba:tamo Hunu Haboeno baa: bikalamenakui,’ ba:bema: wadiyala ama: ba: atumu amia:no helo na:hawakalima:.”*

32 Ya:suti na:goiya, “Nale la:tamo hibi tabonomo begoemo, Mosesete la:eno iniwala:tamo dikalamenakui, ba:be baa: Hunu Haboeno hibi baa:ha:, ba:moe hopoeno baa:la, huiyatiya ba:ma tetelo naeno Nabiwiti Hunu Haboeno hibi baa: la:tamo nikalamenata, 33 mabu Godokono hibi baa: ba: Hunu Habane da:piya: ba:be dawala, ebe kapiyate hopo habanapa:tamo hibi ka:ka: bikalamenata.”

34 Ba:bene iba:te ebe gala na:kaga:iamiya:, “Iya:tulamedawa, wadiyala ama:le ba:ma tetene tupuimiti ba:be baa: atamo nikaa:menakuya:.”

35 Ba:bene Ya:suti na:goiya, “Na ba: ka:ka: baa:la. Kebe lumagiti natamo da:pemene ebe baa: kapete gala a:kuminakamene, ba:gala kebe lumagiti na hibima: da:midinimini ebe beya kapete atumu a:kuminakamene.*

36 Ka:lo nale la:eno komo ba:ma ka:na hawakalimimo, la:le la:eno baidinomamo naeno helo umimata, huiyatiya la:le na hibima: midinima: ubihinola. 37 Naeno Nabiwiti natamo ikanamema: dewagelena, ba:bi tawakalubi hiliyonomate natamo kopelamema:na:, ba:gala kebe dawate natamo da:pemene nale ebe gigiha: baha:mo dito a:koema:mo. 38 Numa:la:, Hunu Habane na da:poenamiya: nale ba:be Kodawoeno ubi

* 6:27 Yon 6:48-58 * 6:29 1Yon 3:23 * 6:30 Ma:t 16:1; Yon 2:18

* 6:31 Ikuli 16:14-15; Nabas 11:7-9; Ohale 78:24 * 6:35 Yon 4:14

komo ododima: ba:moe hopamo piya:mo, na ha:kiya naeno ubi komo a:kododa:mo. ³⁹Ba:bema: na da:poenamuya: ba:be dawoeno ubi komo ba:ma ka:nala, ebete natamo kebe tawakalubi kikanamena ibi ipuwalo eta kapiyate a:kalatida:mene, ba:bene Kuititi Hegelalo nale ibi hiliyonomo hibi ka:ka:mo kowadiya:paa:latelema:nemo. * ⁴⁰Iyo, naeno Nabiwiti ubila, kebe lumagiti ebena Gudu umiti hibima: da:midimini, ebete wiboha: ka:ka: kolawema:ne, ba:bema: hibila, Kuititi Hegelalo nale ba:be lumagi hibi ka:ka:mo kadipatema:nemo.”

⁴¹Ba:bene komo Yunapa:te Ya:sukunu komoma: ubiha: tabo bega:luya, mabu ebete tabo ba:ma ka:na goiya:, “Na ba: Hunu Habane da:piya: ba:be ka:ka: baa:la.” ⁴²Ba:bema: iba:te na:ga:luya:, “Aba: hibila:ka:, ba:moe Ya:suku ba: Yausepekono gudula! A iya:tawahala ebena menokola nabiwila! Mabu keka: ebete Hunu Habane pema: da:goe?”*

⁴³Ya:suti ibino tabo iya:tawate iba:tamo na:huiyuya:, “La: ipuwalo ubiha: tabo kaga:lutala: ⁴⁴Nabiwi Godote eta lumagi natamo magahene, ba:be dawate ebena ubilo ha:kiya natamo pema: a:kamodobamene, huiyatiya Nabiwiti kebe dawa natamo da:magahemene, nale ebe lawete Kuititi Hegelalo wiboha: ka:ka:mo kadipatema:nemo. * ⁴⁵Numa:la:, dopamo Godokono ukui hawakalimipa:te ebena Bukamo tabo ba:ma ka:na miya:tiya:, ‘Tete ba: na:pe, Godote ha:kiya hopo habanapi hiliyonomo ebena gabo kiya:tulamema:ne.’ Ba:bema: ba:moe komo ba: hibila, pote Nabiwino tabo madodo uliti ebegodone hido iya:tawa komo da:lawenako, ba:be dawate natamo kopema:ne. * ⁴⁶Naeno taboeno ipuwa kubamo akalawa:la:. Eta hopo haba lumagiti Nabiwino holoholo dopamo kumiya:ha:, huiyatiya pote Godogodone da:pihitiguya: ebe kapiyate Nabiwino holoholo umiya:, ba:bema: la:le ebe kapiyagodone Nabiwino tabo kulima:nemata. *

⁴⁷“Iyo, nale la:tamo hibi tabonomo begoemo, kebe lumagiti na hibima: da:midinina ebegodolo wiboha: ka:ka:te bitanamene. * ⁴⁸Na ba: ka:ka: baa:la. * ⁴⁹Numa:la:, la:eno iniwala:te ma:nama: da:ka:minakui, iba:te dito hopolo ba:be baa: benahanakuya: ba:bene galane tetelo ibi hiliyonomate a:ha:lahuya:, ⁵⁰huiyatiya Hunu Habane da:piya:, ba:be baa: lumagiti da:namene ebete a:kahaa:mene. ⁵¹Na ba: Hunu Habane da:piya: ba:be ka:ka: baa:la, ba:bema: hibila, kebe lumagiti ba:moe baa: da:namene ebete emedena tetelo hibi ka:ka:go bemedenamene. Nale ebetamo dikamenakomo ba:be baa: ba: naeno apeno katenela, mabu nale naeno ape hopo habanapa:tamo ikalamemo ibino ka:ka: komula:lelamema:.”

⁵²Ba:bema: Yunapino maubate duluhukuya:, iba:te ibi ipuwalo olowabeletihuilu na:ga:luya:, “Ale ba:moe dubuino katene konahama, ebete atamo keba ka:na na:kikaa:memene?”

* 6:39 Yon 10:28-29; 17:12 * 6:42 Ma:t 13:55 * 6:44 Yon 6:65 * 6:45 Ais 54:13

* 6:46 Yon 1:18 * 6:47 Yon 3:15-16 * 6:48 Yon 6:32,58

⁵³Ba:bene Ya:suti iba:tamo na:goiya, “Nale la:tamo hibi tabonomo begoemo, la:le Tawakalubino Naniwino katene nahaheno ba:gala ebenu hawi nihoheno, hibi ka:ka:te la:godolo a:kitanamene. ⁵⁴Iyo, kebe lumagiti naeno katene da:nanako ba:gala naeno hawi da:ninako, ebegodolo wiboha: ka:ka:te bitanamene, ba:gala nale Kuititi Hegelalo ebe hibi ka:ka:mo kadipatema:nemo, ⁵⁵mabu naeno katene ba: hibi ka:ka: baa:la, ba:gala naeno hawi ba: hibi ka:ka: beyala. ⁵⁶Ba: hibila, kebe lumagiti naeno katene da:nanako ba:gala naeno hawi da:ninako, ebete na ipuwalo bemedena ba:gala nale ebe ipuwalo bemedenamamo. ⁵⁷Na da:poenamuya: ba:be Nabiwino hibi ka:ka:te nagodolo keba ka:na kitana, ba: ba:ba ka:na kebe lumagiti naeno katene da:nanakomene, ebete naeno ka:ka:go bemedenamene.” ⁵⁸Ba:bema: numa:la:, naeno ape ba: Hunu Habane da:piya: ba:be ka:ka: baa:la. Ba:moe baa:te lumagitamo hibi ka:ka: bikamenakomene, huiyatiya la:eno iniwala:te da:nahanakui ba:be baa:te ka:ka: iba:tamo hibilo kikalamenakuiha:, iyo, galane iba:te dito ha:lahuya:.”

⁵⁹Ya:suti Kapeniyama habalo Yu tawakalubino baidi ibubulamehole genamalo ibi diya:tulamitiya:, ba:ba tetelo ebete iba:tamo ba:moe tabo ga:ga:dopo bolamagiya:.

Ya:suku Ba: Wiboha: Ka:ka: Adahedawala

⁶⁰Ba:ba tetelo komo Ya:suku ta:matapi hiliyonomate ebenu iya:tulame tabo uliti na:ga:luya:, “Ba:moe taboeno ipuwa kodakodanomola, pote lawema: na:ka:modobomene?”

⁶¹Iba:te ebenu iya:tulame komoma: kebe ubiha: tabo da:ga:litiya:, Ya:suti iya:tawate na:goiya:, “Mabu keka: naeno iya:tulame komote la:eno hibima: midi komo da:kubahilamita? ⁶²Ba: hibila, Tawakalubino Naniwiti dopamo demedenami ebete ba:be Kalakala Habamo gala kakanodoloma:ne, ba:bema: la:le ba:be hanohano komo dumima la: keba ka:na na:kewageleoma? ⁶³Numa:la:, Godokono Gobogobote tawakaluba:tamo hibi ka:ka: bikalamena, huiyatiya kateneno helote iba:tamo ka:ka: ikalamema: a:kamodobale. Ba:bema: hibila, nale la:tamo dolamagimo ba:be tabo ba: ka:ka:la, iyo, ba:be tabote Godokono Gobogobogodone pe, ⁶⁴huiyatiya la: komopa:te hibima: kamidiha:.”

Ya:suti ba:moe tabo bolamagiya: mabu ebete ebenu oko tupuimi mabuni ya:lo iya:tawuya:, ebe ta:matapi ipuwalo puya:te ebe hibima: midiha:pima: deda:hanamena: ba:gala pote ebe anakapumipino kokotamo dihatemene. ⁶⁵Ba:bene ebete tabo moga:melo gala na:kagoiya:, “La:eno hibima: midiha: komoma: nale ya:lo ba:ma ka:na goemo, Nabiwiti helo lumagitamo ikameheno, ebete ha:kiya ebenu ubilo natamo a:kapa:mene.”*

---

* 6:57 1Yon 3:24 * 6:64 Yon 13:11 * 6:65 Yon 6:44

⁶⁶Ba:be mabuma: komo Ya:suku ta:matapi hiliyonomate eba:go wapata:lame ubiha:ma: eda:hate ibino hiya:hiya: emede komamo gala dito kawilaliya:. ⁶⁷Ba:bene Ya:suti ebenu komo 12 ta:matapi nalateda:liya:, “La: ba: atumu, la:le na ba:ka:miya:paneoma?”

⁶⁸Saimono Pitate ebetamo na:huiyuya:, “Kodawa, a potamo na:ka:tolamema: mabu ama: kapiyagodolo hibi ka:ka: tabonomo bitana?*” ⁶⁹A iya:tawahala ama: ba: Godokono Hido-talona Dawalata, ba:bema: ale ama: hibima: na:midinata.”

⁷⁰Ya:suti huiyatiya iba:tamo na:goiya:, “Aba: hibila:ka:, nale ha:kiya la: 12 dubu buwatimata, huiyatiya la: nulia:la:, la: ipuwalo kapiyate Saitanakono okodawama: eda:na!” ⁷¹Ebete ba:moe tabo Yudasikono komoma: goiya:, ba:be dubu ba: Keliyotanapi Saimonokono gudula. Dopamo ba:moe dubuti 12 ta:matapi ipuwalo emedenami, huiyatiya galane tetelo ebete Ya:suku anakapumpino kokotamo ebe bihatiya:.

Ya:sukunu Ekaka:te Ebe Hibima: Kamidiya:ha:

7 ¹Ba:bene ibino tabo olamagimi komo da:wibuya:, ba:ba tetene tupuimiti Ya:suti Ga:lili hopo konomolo pata:nami, huiyatiya ebete Yudiya hopolo pata: ubihinola mabu ba:be hopoenno Yu watowatopa:te ebe anakapumima: ewagelenama:.* ²Ba:bene Yunapino Mimiya Etemotehoeno Poko^f da:tataliya:,* ³ba:ba tetelo Ya:sukunu ekaka:te ebe na:ga:lamiya:, “Wadiyala ama: ba:moe Ga:lili hopo miya:pate Yudiya hopamo gala na:katoa. Diyala, ama:le komo ta:matapi ba:bolo da: nulameomena:, ba:bene ama:le dododilinaka iba:te ba:bi hanohano komo hidamo kulamema:na:. ⁴Numa:, lumagiti ubi dihatemene tawakalubi hiliyonomate ebe kota:matama:, wadiyala ebete ebenu komo akugumuia:la:. Ba:be mabuma: ama:le ba:moi hanohano komo hibilo dododilinaka, wadiyala ama: ba: atumu amia:no komo hopo habanapi hiliyonomatamo na:hawakalimiya:!” ⁵Ya:sukunu ekaka:te ebe iya:da:telo ba:moe tabo bolamagimiya: mabu iba:te ebe hibima: kamidiya:ha:, komo

---

^f **7.2** Mimiya Etemotehoeno Poko ba: Yunapino eta pokola, iba:te hiliyonomo gogolo bododinakomena:. Ibino iniwala:te Isipiti hopone dikuliya:, ba:ba tetelo iba:te Ka:inane hopamo tiyolo nikulihino dopamo 40 gogolo dito hopolo emedenama:. Ba:be tete ga:ga:nomolo iba:te dito hopoenno hiya:hiya: hopolo ba:lahatepahanato sipi-goegoe tama walokoa:midahale genamama: midiliti, iba:te ba:bakobako mimiya genamalo lahanakuya:, hibi genamaloha:. Ba:gala ba:be atu tetelo Godoko adikumino sipi-goegoe tama walokoa:midahale genamate iba:godolo itanami, ba:bema: Godote iba:go ba pata:na ibino modoboha: komokomo ipuwalo ebete ibi hidonomamo owalubilinaku. Ba:bema: ba:ba tetene tupuimiti ba:ma teta:mo puluhuku, Godote Yunapino iniwala:tamo hido owalubi komo dihatenaku, iba:te ba:be komo ba emalagidolo hiliyonomo gogolo a:iti hegela ipuwalo ibino kalakala poko bododinakuya: Godotamo.

* **6:68-69** Ma:t 16:16 * **7:1** Yon 5:18 * **7:2** Hawi 23:34

tawakalubi hiliyonomate hibima: midiha:ma: keba ka:na keda:haliya: ba:ba ka:na.*

⁶Ba:bema: Ya:suti ebenu ekakino tabo ba huiya na:goiya:, “La: ha:kiya la:eno hiya:hiya: ubi tetelo la:eno komo ba:bo ododilina komata, huiyatiya naeno hibi tete Godogodone kapeha:. ⁷Hopo habanapa:te la:tamo kamaubahalenaha:, huiyatiya iba:te natamo na:maubahalena mabu nale ibino kuba ododili komokomo a:hawakalilamenakomo. ⁸Ba:bema: la: ha:kiya poko habamo na:tolama:la:, huiyatiya na ka:lo a:katoamo mabu Godokono hibi tete natamo kapeha:.” ⁹Ya:suti ba:moe tabo goete Ga:lili hopolo ba:bo pekaguya:.

Ya:suti Mimiya Etemoteholeno Pokoma: Da:tuya:

¹⁰Ya:sukunu ekaka:te pokoma: da:tolamiya:, ebete huiyatiya galane diya gabodo ta:mataliya:, hawakala katuya:ha:. ¹¹Ba:ba tetelo Yu watowatopa:te poko habalo ebe ba ohowadi na:ga:luya:, “Ba:moe dubu Ya:suku keka:?”

¹²Ba:gala puya:te pokoma: da:pelameholiya: ba:bi Yu tawakalubi hiliyonomate Ya:sukunu komoma: tabo ganalo konomamo olamagimitiya:. Komo iba:te na:ga:luya:, “Ebe hido lumagila,” huiyatiya komopa:te na:ga:luya:, “Ao, ebe tawakalubi bamihoholamena.” ¹³Ba:ba tetelo iba:te Ya:sukunu komoma: hawakala kaga:lutiya:ha: mabu iba:te ibino watowatopino mauba komo betolemitiya:.

¹⁴Ba:bene tawakaluba:te ibino poko ba ododinate eta hegelalo Ya:suti iba:tamo nehawakalate Godoko Adikumino Hiya: Genamamo tote iya:tulame ba:bo netupuimiyi:. ¹⁵Ba:ba tetelo ebenu iya:tulame taboma: Yu watowatopa:te ba hanohanohuta na:ga:luya:, “A:iye! Ba:moe dubuti kebako iya:tawa ka:lawi mabu ebete kasikuluya:ha:!”*

¹⁶Ya:suti huiyatiya iba:tamo na:goiya:, “Nale la: diya:tulamenama, ba:be tabote na da:poenamiyi: ba:be Kodawagodone pena, na ha:kiya naeno ubi komodo kiya:tulamenaha:.* ¹⁷La: ha:kiya la: ipuwalo naeno komoma: ba:ma ka:na ga:lanamata, ‘Ebenu iya:tulame komote Godogodone da:pena o da: ebenu kateneno ukuini da:pena.’ Numa:la:, la: ipuwalo pote Godokono ubi komo ododilima: ubi dihatena, ebe modobola naeno iya:tulame komoeno mabu la:tamo olamagi. ¹⁸Iyo, keba tetelo lumagiti ebenu kateneno ukui hapuni tabo dolamagina, ebe ha:kiya ebe bawagaminana, huiyatiya kebe lumagiti ubi dihatena ebe oemedawa kapiya kawagaminanama:, ba:be lumagi ba: hibi komo hawakalimidawala, ebegodolo eta ha:da amiho komo kitanaha:.*

¹⁹Godote ebenu Tutumu Tabo Moseseko ipuwado la:tamo ikalamiya:ta huiyatiya la: ipuwalo eta kapiyate ba:bi hiliyonomo tutumamo hibilo

---

* 7:5 Oel 1:14 * 7:15 Ma:t 13:54; Luk 2:47 * 7:16 Yon 12:49; 14:10 * 7:18 Yon 8:50

kapapamiwatanaha; aba: hibila:ka? Huiyatiya na tuputupu lumagima: ba eda:na, mabu keka: la:le na anakapunamema: dewagelenama?”*

²⁰Ba:ba tetelo Ya:sukunu tabo dulihutiya: ba:bi tawakalubi hiliyonomate ebetamo na:ga:luya; “Ama: kuba gobogobagoenolata! Pote ka:goita ama: anakapumima:?”*

²¹Ya:suti huiyatiya iba:tamo na:goiya; “Nale la:eno holoholo hapulu kapiya hanohano komo dododimo, la: koamo ba:bo la:wa:huimata. ²²La: numa:la; Mosesete la:tamo eta kukala dikalamiya:la, ba:be kukala ba: la:le bahibahi guguda:tamo tama itamida kukala komiya:telamenakoma: Iyo, la:le ba:moe kukala miya:te komo Mosesegodone lawema: ga:lanamata, huiyatiya ba:moe komo ebegodone hibilo kuluhukuya:ha; la:eno komo iniwala:godone piya: Ba:gala Mosesete talona hegeloeno kukala atumu la:tamo a:kikalamiya:ta, ba:bema: ba:bi netewa kukala la:godolo ba pola:na eta guduino kukala ihateme tetete okoha: talona hegelalo duluhukunako, la:le dito ododinakomata mabu Godote ba:ma ka:na kagoenaha; tama itamida kukala ihate komote talona hegeloeno kukala kadikamidalema:ne. ²³Iyo, la:eno ododi ba: ba:ma ka:nala, la:le Godokono ubi komamo kopapamila:halema: Mosesekono hiliyonomo tutumu ipuwalo kapiya kodakodalo ba lawe okoha: talona hegeloeno kukala ba:bo adikamidalenakomata. Ba:bema: nale okoha: talona hegelalo eta temetema:goeno dubu da:hiduimimo, huiyatiya mabu keka: la:le natamo da:maubahalitama?” ²⁴A:iye, la: hunu gabodo naeno komo dito akanagiya:midanama:la; wadiyala la: huiyatiya Godokono tuputupu gabodo lumagino komo nanagiya:midama:la:!”

Yunapa:te Ya:sukunu Komoma: Hiya:hiya: Tabo Da:ga:luya:

²⁵Ba:ba tetelo Yelusalema habalo demedehonama: komo iba:te na:ga:luya; “Aba: hibila:ka; ba:moe dubu ba: komopa:te anakapumima: dewagelena ba:be lumagila! ²⁶Numa:la; ebete hilopoheno tabo hawakala bolamagita, huiyatiya aeno watowatopa:te ebe duhimima: eta tabo kaga:lutaha: Diyala, iba:te da: iya:tawahala; ba:moe dubuti Godokono Oemedawa Kelisoma: deda:na. ²⁷A iya:tawahala ba:moe dubuino haba komo, huiyatiya Godokono Bukate a biya:tua:mena, hibi Kelisote da:puluhukumini, ba:ba tetelo tawakaluba:te a:kiya:tawahamena: ebete kebene da:pemene.”*

²⁸Ba:bema: Ya:suti Godoko Adikumino Hiya: Genamalo tawakalubi ba iya:tulamita ibulunomo na:goiya; “La: hibilo iya:tawahala:ka: nale kebene da:piya:mo ba:be haboeno komo? Ba:gala naeno komoma: la:godolo hibi iya:tawa ba:kitana? La: nulia:la; na ha:kiya naeno ubilo kapiya:ha:

* 7:19 Oel 7:53; Lom 2:21-24 * 7:20 Yon 8:48; 10:20

* 7:22 Hawi 12:3; Tup Mabu 17:9-13 * 7:23 Yon 5:8-10,16 * 7:27 Yon 7:41; 9:29

la:tamo, na Kodawate poenamiya. Ebe ba: hibi komo hawakalimidawala, huiyatiya la:le ebena komo kiya:tawahanaha,* 29 iyo, na ha:kiya ebena komo iya:tawala, mabu nale ebegodone piya:mo ba:gala ebete na a:poenamiya.”

30 Ba:be taboma: komopa:te ubila Ya:suku du genamamo ihatema:, huiyatiya ibi ipuwalo etate ebe kalawiya:ha: mabu ba:be komote hibilo uluhukuma: Godogodone tete pehenola.* 31 Huiyatiya ba:be atu tetelo komo tawakalubi hiliyonomate Ya:suku hibima: midilo na:ga:luya:, “Ba:moe dubugodolo hanohano komo hiliyonomo ulamenakoma:, ba:bema: ebe da: Kelisotela. Iyo, eta lumagiti Keliso mahilamo da:mahigamene, ebena helote ba:moe dubuino helo a:kagogolamene!”

Yu Watowatopa:te Ya:suku Du Genamamo

Ihatema: Komo Dubu Doelamiya:

32 Hiliyonomo tawakaluba:te Ya:sukunu komoma: tabo ganalo da:ga:litiya:, Pa:lisi kapiyuimipa:te uliti ba:bene ibi ba:gala Godotamo hawa:goeno ikamehopino watowatopi iba:te komo Godoko Adikumino Genama lawamepi dubu ba:bo noelamiya:, iba:te Ya:suku nelawete du genamamo kopihatema:. 33 Ba:be atu tetelo Ya:suti tawakaluba:tamo nolamagitiya:, “Na la:go nanekela:mo emedete, na da:poenamiya: ba:be Kodawatamo gala kakatoma:nemo. 34 Ba:bene la:le na nipo kohowadinima:nemata, mabu nale kebe habamo da:tomo la:le ba:be habamo tolame modoboha:.”*

35 Ba:bema: Yu watowatopa:te ibi ipuwalo na:ga:luya:, “Ba:moe dubuti kebe habamo na:ka:tomene, ba:bene ale ebe umima: a:kamodobama:? Diyala, aeno komo tawakaluba:te hiya:hiya: Yuha:pino hopolo da:nemedehona, ebete iba:tamo da: tomene iba:go konemedema:, ba:bene ebete ba:bi Yuha:pi Godokono tabo da:niya:tulamemene. 36 Ebete na:goe, ‘La:le na nipo kohowadinima:nemata,’ ba:gala ebete gala na:kagoe, ‘Nale kebe habamo da:tomo la:le ba:be habamo pelame modoboha:.’ A:iye! Ebena taboeno ipuwa keba ka:nala:ka:?”

Wiboha: Ka:ka: Beyoeno Komo

37 Yunapino Mimiya Etemoteholeno Poko ipuwalo kuititi hegela ba: ko hegelanomoma: eda:na. Ba:bene ba:be hegelate da:piya: Ya:suti tawakalubi hiliyonomo ipuwalo mahigate ibulunomo na:goiya:, “Kebe lumagi beya kapete dumina, wadiyala ebete pete nagodolo beya na:pena:mene.* 38 Ba:gala kebe lumagiti na hibima:

* 7:28 Ma:t 11:27; Yon 8:55 * 7:30 Yon 7:44 * 7:34 Yon 8:21; 13:36

* 7:37 Hawi 23:36; Ais 55:1; Yon 4:14

da:midinimini, ba:be lumagino tepo ipuwane wiboha: ka:ka: beyate ba:peka:ka:la:namene, mabu Godokono Bukate ba:ba ka:na goena.”*

³⁹Buka ka:lamiholewawa, wadiyala ama: niya:tawa Ya:suti ba:moe tabo Godokono Gobogoboeno komoma: olamagitiya: Iyo, dopamo tetelo Gobogoboeno helote Ya:suku hibima: midipa:godolo kitanamiha; huiyatiya Godote ebe hoe ipuwane dadipatiya:, ebete Hunu Habamo odolote ko alonomote ebe ba:bo na:la:minuya: Ba:ba tetelo Ya:suku hibima: midipa:te Gobogoboeno helo hibilo ba:bo lawiya:.*

Yunapa:godolo Ya:suku Mabuma: Anagiya:mida Komote Duluhukuya:

⁴⁰Ya:sukunu tabo dulihuya: ba:bi tawakalubi ipuwalo komo hiliyonomate na:ga:luya:, “Ba:moe dubu ba: Godokono Hiya:nomo Ukui Hawakalimidawala, Mosesete dopamo pema: hibilo da:goiya: ba:moe ba:bela.”* ⁴¹Huiyatiya komopa:te na:ga:luya:, “Ao, ebe ba: Kelisotela, Godokono Oemedawala.” Ba:gala komopa:te na:kaga:luya:, “Ao, ba:moe dubu Ga:lili hoponapila. Modoboha: Kelisote ba:bako kuba hopone pehawakala,* ⁴²mabu Godokono Bukate a biya:tua:mena, Kelisote Da:ibidikono Beteleheme habalo ebenu eyoni guguda:godone kohawakalama:ne, Ga:lili hopoloha:.”* ⁴³Ba:bema: tawakalubi ipuwalo Ya:sukunu komoma: anagiya:mida komote uluhukuya:, ⁴⁴ba:gala komopa:te ubila ebe du genamamo kihatema; huiyatiya ba:ba tetelo ibi ipuwalo eta lumagiti ebetamo eta komo kododiya:ha.

Yu Watowatopa:te Ya:suku Hibima: Kamidiya:ha:

⁴⁵Ba:bene Pa:lisi kapiyuimipi ba:gala Godotamo hawa:goeno ikamehopino watowatopi, iba:te Ya:suku lawema: kebe dubu dopamo da:noelamiya:, ba:bi dubate Ya:suku laweheno gala dito kapelamiya: Ba:bema: Yu watowatopa:te ibi na:kiyalamiya:, “Keka: mabu la:le ba:be dubu atamo kamagaheha:?”

⁴⁶Ba:bi dubate ibino tabo ba huiya na:ga:luya:, “Ba:be dubuino tabo hidonomola, a dopamo ba:bako tabo kulinakuiha:!”*

⁴⁷Ba:bene Yu watowatopa:te ibi ba kiyahalame na:ga:luya:, “A:iye! La: ebenu ha:da amiho tabo uliti hibima: a:ka:midiona? ⁴⁸Numa:la:, a Pa:lisi kapiyuimipi ba:gala komo watowatopi, a ipuwalo eta lumagiti ebenu tabo hibima: kamidinaha:!”* ⁴⁹Ba: hibila, kebe kuba dalowa: tawakaluba:te ibino ubi komo ebetamo dihatena, iba:te Mosesekono tutumu tabo hidamo niya:tawahatale, iba:te atumu ebe hibima: ba:ka:midina: Huiyatiya ibi hiliyonomo ba: daedaepila, ba:bema: Godote ibi Koe Habamo kiya:hekema:ne!”

* 7:38 Ais 58:11 * 7:39 Yon 16:7; 20:22; Oel 2:4 * 7:40 Yon 6:14 * 7:41 Yon 1:46

* 7:42 Ohale 89:3-4; Mai 5:2 * 7:46 Mak 1:22 * 7:48 Yon 12:42

⁵⁰Ba:ba tetelo Nikadimasiti ba:bi watowatopino kapiyuimi ipuwalo na:lutiya;, ebe ba: du tetelo Ya:sukuba: tabo olamaginama: dopamo da:toniya: ba:be dubula. Ba:bene ebete komo watowatopa:tamo na:goiya;,*
⁵¹“La: hidamo! Aeno eta tutumu tabote a biya:tua:mena, eta lumagino hibi komo lawema: ebenu tabo ulihino ale ebe hunu gabodo kubama: dito a:kaga:lama:.”

⁵²Ba:bene iba:te ebe ba kiyahame na:ga:luya;, “A:iye! Ama: ba: atumu Ga:lili hopoenno dalowa: lumagi etala:ka:? Wadiyala ama: Godokono Buka taboeno komokomo nulameholiya;, ba:bema: ama: kiya:tawama:na:ta Godokono ukui hawakalimipi hiliyonomo ipuwalo etate Ga:lili hopone dopamo kuluhukunakuiha:.”* ⁵³Ba:bene da:gapogapohoniya: ba:bi tawakalubi hiliyonomate ibino hiya:hiya: genamamo ba:bo tolameholeniya;,[§]

8

¹huiyatiya Ya:suti Olibi Kehakeha Hunu Hakamo ba: dito toniya:.

Ya:suti Eta Kamena Eta Kamenoenno Awa:go Kuba Ododi Komo Degebolemiya:

²Ba:bene eta hegelalo Ya:suti Godoko Adikumino Hiya: Genamamo duiduiyanomolo gala kapete, tawakalubi hiliyonomate ebetamo da:pelamiya;, ebete emedete ibi iya:tulame ba:bo tupuimiya:. ³Ba:ba tetelo komo Godokono tutumu iya:tulamepi ba:gala Pa:lisi kapiyuimipi, iba:te eta kamena lawete tawakalubino holoholo hapuamo ba: dito magatuya;, mabu ba:moe kamenate eta kamenoenno awa:go konomo kuba ododitalo iba:te ba:bo ulamiya:. ⁴Ba:bema: iba:te Ya:suku na:kiyamiya;, “Iya:tulamedawa, ba:moe kamena eta kamenoenno awa:go konomo kuba ba ododita, ale ibi ulamete ba:moe kamena ba:bo lawema:. ⁵Mosesekono tutumu tabote a biya:tua:mena, ba:mako kamenoenno kuba ododi mabuma: wadiyala tawakaluba:te ebe nakolamo mapemete nanakapuma:mena:. Ba:bema: amia:no ukui keba ka:nala:ka:? Ale ebetamo hoe huiya ba:kikamema:?”* ⁶Iba:te ba:moe tabo Ya:sutamo na:ga:litiya;, mabu iba:te ubila tawakalubino holoholo hapulu Ya:sukunu komo ba:ma ka:na hawakalimi, ebete Mosesekono tutumu tabamo da:papamiwatamene o da: a:kapapamiwatamene. Ebete papamiwataha:ma: da:goemene, ba:ba tetelo iba:te ebe kubadawama: koga:lama:na:.

Ya:suti huiyatiya ibino tabo huiyaheno tudiwatate ebenu kokotamo hakamo hiya:hiya: tabo bimiya:teholitiya:. ⁷Ba:bema: iba:te atu alateda: tabo ebe kiyahame ekelalameheno, ba:ba tetelo Ya:suti mahigate

§ 7.53 Yon 7:53–8:11 komoenno tabo Yonetu bukamo kamiya:tiya:ha;, huiyatiya ebenu buka ododi gala hapuni eta hibima: mididawate miya:tiya:.

* 7:50 Yon 3:1-2 * 7:52 Yon 7:41-42 * 8:5 Hawi 20:10; Tutumu 22:22-24

na:goiya:, “Kubahenola, la: ipuwalo pote kuba ododiha:dawama: deda:na, wadiyala ba:bete dopo nakola lawete ebe na:mida:ma:mene, ba:bene la: komopa:te gala hapuni ebe mapemete ba:bo nanakapumiya:la:.”⁸ Ba:bene Ya:suti hakamo gala katudiwatate ebenu kokotamo komo hiya:hiya: tabo bekamiya:teholitiya:.

⁹Ba:bema: puya:te Ya:sukunu tabo duliya:, iba:te ukui hiya:ma: midiliti, ba:bene ibi ipuwalo eta kapiya tonakui, eta kapiya tonakui, ba:bi dubu hiliyonomate hiya:hiya: ba:ma ka:na tolameholiya: kadelekedela:godone tupuimiti uli ape dubatamo nuluhuku. Ba:ba tetelo Ya:suku kapiyate ba:bolo lutiya:, ba:gala ba:be kamenate ebenu holoholo hapulu na:la:nuya:.
¹⁰Ba:bene Ya:suti ebenu wato adipatete kamenatamo na:goiya:, “Kamena, kuba huiya ama:tamo ikamema: dewagelitaka, ba:bi tawakalubi keka:? Ama: kuba dawama: da:goita, eta ba:bako lumagi ba:ka:luta?”

¹¹Ebete huiyatiya na:goiya:, “Ao, Kodawa, natamo kuba huiya ikanamedawa puliyala.”

Ba:bene Ya:suti ebetamo na:goiya:, “Na ba: atumu ama:tamo kuba huiya a:kikama:mata. Wadiyala ama: na:toa, galane tetelo ba:bako kuba gala akododa:la:.”^{*}

Ya:suku Ba: Ba:moe Hopo Haba Konomoeno Alola

¹²Eta tetelo Ya:suti Pa:lisi kapiyuimipa:tamo gala na:kolamagiya:, “Na ba: ba:moe hopo konomoeno alola. Kebe lumagiti na da:ta:mahenena ebete du ipuwalo a:kapata:namene mabu ebegodolo hibi ka:ka: alote bitanamene.”^{*}

¹³Ba:bene Pa:lisi kapiyuimipa:te ebetamo na:ga:luya:, “Ama: ha:kiya ama: adipatelo da:gaa:, ba:bema: tawakaluba:te amia:no tabo a:kalawa:mena:.”

¹⁴Ya:suti ibino tabo ba huiya na:goiya:, “Ao, na ha:kiya na a:kadipata:lemo, huiyatiya naeno hibi komo na ha:kiya na:hawakalimitale, naeno hiya:hiya: tabote hibinomoma: beda:hana:, mabu na kapiyate iya:tawala nale kebene ka:piya:mo ba:gala nale gala kebamo da:katomo. La:le huiyatiya naeno komo kiya:tawahanaha:,”^{*}
¹⁵mabu la: hopo habanapino ukui gabodo lumagino komo dito anagilamelemenakomata! Numa:la:, nale ba:moe hopolo ba emedena eta lumagino komo anagiya:midamete kuba huiya a:kikama:lemo,^{*}
¹⁶huiyatiya keba tetelo nale eta lumagino komo nanagiya:midametale ebenu komo hibilo ba:hawakalimina:, mabu Nabiwiti na da:poenamiya: ebete helo natamo ikanamiya: ba:be komo kododima:. Ebenu ukui ba:gala naeno ukui ba: kapiyala, ba:bema: nale eta lumagino komo

^{*} 8:7 Tutumu 17:7   ^{*} 8:11 Yon 5:14   ^{*} 8:12 Ais 49:6; Yon 1:4-9; 9:5; 12:46

^{*} 8:14 Yon 5:31-32; 7:28   ^{*} 8:15 Yon 12:47

kubama: da:goitamona na kapiyate kagoitaha; ba:ba tetelo naeno Nabiwiti atu tabo bekagoita. * 17La:eno eta tutumu tabote ba:ma ka:na goena, tawakalubino anagiya:mida ipuwalo netewapa:te atu tabo da:ga:larena: tabo anagiya:midapa:te ba:be komo hibima: koga:lama:na. * 18Ba:bema: numa:la; nale naeno hibi komo ba hawakalimina, na da:poenamuya: ba:be Nabiwiti atumu naeno hibi komo la:tamo na:kahawakalimina.”*

19Ba:ba tetelo iba:te ebe na:ga:lamiya; “Amia:no nabiwi ale kumitaha: Ebe keka:?”

Ya:suti ibino tabo ba huiya na:goiya; “Na ba:gala naeno Nabiwi, aeno komo la: kiya:tawahanaha: La:le naeno hibi komo niya:tawahotale, naeno Nabiwino komo atumu la: biya:tawahona:.”

20Ya:suti Godoko Adikumino Hiya: Genamalo ba luta, ebete ba:be Genamoeno malemale mani miya:tehoeno habalo tawakalubi ba iya:tulamita ba:moi tabo komokomo Pa:lisi kapiyuimipa:tamo ba:bo olamagiya: Ba:ba tetelo komopa:te ubila ebe du genamamo ihatema; huiyatiya ibi ipuwalo etate ebe kalawiya:ha: mabu ba:be komote hibilo uluhukuma: Godogodone tete pehenola.*

**Ya:suti Kebamo Da:tomene Hibima: Midiha:pa:te
Ba:bamo Tolame Modoboha:**

21Ba:bema: Ya:suti Pa:lisi kapiyuimipa:tamo gala na:kagoiya; “Tete tatalila, nale la: komiya:palema:nemata, ba:bene la:le na ba ohowadini la: la:eno kuba ododili ipuwalo ba: dito koha:lahama:nemata, mabu nale kebe habamo da:tomo la: ba:be habamo nago tolame modoboha:.”*

22Ba:bema: Yu watowatopa:te ibi ipuwalo na:ga:luya; “Mabu keka: ebete da:goe a eba:go tolame modoboha:? Ba:moe taboeno ipuwa ba:ma ka:nala:ka; ebe ha:kiya ebe ba:kanakapumimini?”

23Ba:bema: Ya:suti ibino tabo ba huiya na:goiya; “La: ba: ba:moe hopo tawakalubilata, huiyatiya na Hunu Habane piya:mo, na ba:moe hopo lumagiha: * 24Ba:bema: nale la: hibinomolo ba:ma ka:na goelamemata, la: la:eno kuba ododili ipuwalo koha:lahama:nemata, mabu na ba: emedena tetelo demedenamo ba:be Kodawala. La: ba:moe komo hibima: midihino, ba: hibila, la: hiliyonomate la:eno kuba ododili ipuwalo koha:lahama:nemata.”

25Ba:bene tabo ulihopa:te ebe na:ga:lamiya; “Ama: potela:ka:?”

Huiyatiya Ya:suti iba:tamo na:goiya; “Tupuimi mabuni nale la: ba:ma ka:na a:goelamimata, na ba: ba:be Kodawala. 26Ba:bema: nagodolo komo hiliyonomo tabo komokomo ba:pola:na, nale la: mabuma: ba olamagi la:eno komo ba:bo kanagilamelelamema:nemata. Huiyatiya numa:la; ba:bi

* 8:16 Yon 5:30; 8:29 * 8:17 Tutumu 19:15 * 8:18 1Yon 5:9 * 8:20 Yon 7:30

* 8:21 Yon 7:34; 13:33 * 8:23 Yon 3:31

tabo komokomate nagodone kapelamenaha; na Oenamedawagodone pelamena. Ba:be Kodawa ba:hibi komo hawakalimidawala, ba:bema: nale ya:lo tetelo ebegodone kebe tabo komokomo kulihuya:mo na la:tamo ba:bi atu tabonomo bekaolamaginakomo.” 27Ba:ba tetelo iba:te hidamo kemalagidoluya:ha; Ya:suti Nabiwi Godokono komoma: dolamagiya:

28Ba:bema: Ya:suti iba:tamo gala na:kagoiya; “La: hopo habanapa:te na Tawakalubino Naniwi keha pihiga hunamo dadipananema, la: naeno komo ba:ma ka:na hibilo kiya:tawahama:nemata, na ba: emedena tetelo demedenamo ba:be Kodawala, ba:gala nale kebe komokomo kododilinamo na ha:kiya naeno heloamo kododilinaha; mabu na Oenamedawate na kebe tabo komokomo ka:kiyanamiya: nale tawakaluba:tamo ba:bi atu tabonomo bekaolamaginakomo.” 29Ba:gala eta komo. Na da:poenamiya: ba:be Kodawate hiliyonomo tetelo naeno ododili komoma: natamo na:kalakalana, ba:bema: ebete nago ba emedena na kamiya:panenaha:.” 30Ba:ba tetelo komo tawakalubi hiliyonomate Ya:sukunu tabo dulihuya; iba:te ebe hibima: ba:bo midiya:

Ape Tutupi Ba:gala Ape Hala:mo Matuhulameholepi Ibino Komo

31Ba:bene Yu tawakalubi ipuwalo puya:te Ya:suku hibima: da:midiya; ebete iba:tamo na:goiya; “La: naeno iya:tulame ipuwalo demedenama, la: ba: naeno hibi ta:matapilata. 32Ba:bene la: Godokono hibi komo kiya:tawahama:nemata, iyo, ba:be hibi komote la: huiyaha: menemene oko ipuwane uluhukulatelete tutupima: komidilima:na:ta, ba:gala eta kubadawoeno eta matuhumiho komote la:godolo a:kitanamene.”

33Ba:ba tetelo iba:te tabo ba huiya na:ga:luya; “A ba: A:ibalahamakono eyoni gugudila. Iniwalino tetene tupuimiti ba:ma teta:mo puluhuku, a ipuwalo eta lumagiti eta kubadawoeno huiyaha: okodawama: keda:namiha; ba:gala ale eta lumagino matuhumiho komo a:kiya:tawahalema: Ba:bema: mabu keka: ama: atamo da:gaa; Godokono hibi komote a huiyaha: oko ipuwane kuluhukua:tema:?”*

34Ba:bene Ya:suti iba:tamo gala na:kagoiya; “Na la:tamo hibi tabonomo begoemo, puya:te kuba ododili ipuwalo demedehona, ibi ba: kuboeno huiyaha: okopima: eda:hana.” 35Hibi gudunomote ebene nabiwino genamanapi ipuwalo emedena tetelo kalakalago bemedenamene, huiyatiya huiyaha: okodawoeno komo eba ka:naha: Ebete ebene oko namutudawoeno matuhumiho ipuwalo bemedena, ba:bema: eta tetelo ba:be namutudawate ebe ubiha:ma: deda:mene, ebete ebene genamane ebe dito konoemema:ne. 36Ba:bema: la: nuliala: Godokono Guduti la: eta kubadawoeno matuhulame ipuwane uluhukulatelete ebene tutu badininipala ekakima: da:midilimina; ba:ba tetelo la: hibinomolo tutuma: keda:hama:nemata.”

* 8:28 Yon 3:14 * 8:33 Ma:t 3:9 * 8:34 Lom 6:16,20

³⁷Ba:bene Ya:suti iba:tamo na:goiya, “Na iya:tawala la: ba: A:ibalahamakono eyoni gugudila, huiyatiya la: naeno iya:tulame komo kuwatenaha: ba:bema: la: ubila na kanakapunamema. ³⁸Numa:la:, naeno Nabiwiti ya:lo tetelo natamo da:hawakalilamiya: na ba:bi atu komo la:tamo a:hawakalilamenakomo, ba:gala la: ba: atumu, la:eno ha:da amiho nabiwiti kebe komokomo kiya:tulametiya:la la: ba:bi komo kapiya bododilinakomata.”

³⁹Ba:bene iba:te ebene tabo ba huiya na:ga:luya, “Aeno nabiwi ba: A:ibalahamatela.”

Ba:ba tetelo ebete ibi na:goelamiya, “La: A:ibalahamakono hibi gugudima: neda:honatale, ebete dododilinkui la: ba:bi atu hidohido komo bododilionakona:.” ⁴⁰Numa:la:, nale Godogodone kebe hibi komokomo kulihuya:mo, na ba:bi atu komo la:tamo a:hawakalilamenakomo. Ba:bema: la: ubila na kanakapunamema, huiyatiya la:eno iniwa nabiwi A:ibalahamate dopamo eta tuputupu lumagitamo maubate ebe anakapumima: kewageliya:ha. ⁴¹Ba: hibila, la:eno eta nabiwi bemedena, ba:be kubadawate kebe komokomo kododilinko la: ba:bi atu kuba komo bekaododilinakomata, la:le huiyatiya A:ibalahamakono hidohido komo kododilinha:!”

Ba:bene iba:te ebene tabo ba huiya na:ga:luya, “A pilo gabodo kahawakalahaliya:ha, iyo, a nabiha: gugudima: keda:hanaha. Ba:bema: Godoko kapiya ba: aeno Nabiwila, ba:gala a ba: ebene hibi gugudinomola.”*

⁴²Ya:suti iba:tamo na:goiya, “Godote la:eno hibi Nabiwima: neda:natale, la:le na malemalelo bemalagidoloneonana, mabu na ba: Godogodone la:tamo piya:mo. Iyo, na ha:kiya naeno heloamo kapiya:ha, na Godote poenamiya:.” ⁴³Huiyatiya la:le ba:moe taboeno ipuwa hidamo kalaweha:, mabu la:le naeno iya:tulame komo ubiha:ma: eda:hanamata. ⁴⁴Numa:la:, la:eno nabiwi ba: Saitanatela, ba:bema: la:le ebene gugudima: ba eda:hana ebene ubi komamo papamila:hanakomata. Dopamo tupuimi mabuni ebe ba: tuputupu lumagi anakapumidawala, ba:gala ebete Godokono hibi komo ubiha:ma: eda:nami. A:iye, ebene ododili ipuwado ebe ha:kiya ebene komo ba:ma ka:na hawakaliminako, ebete ha:da tabo kapiya bolamaginako mabu ebegodolo eta hibi komo kitanaha. Iyo, ebe ba: ha:da amihopino nabiwima: eda:na, mabu hiliyonomo ha:da amihoho komate ebegodone pikulina!” ⁴⁵Na huiyatiya hibi tabo komokomo kapiya bolamaginakomo, ba:bema: la:le la:eno ha:da amiho nabiwi huiyama: ba eda:hana la: na hibima: kamidininaha. ⁴⁶La: iya:tawahala na hibi tabo olamagidawala, ba:gala la: ipuwalo eta lumagi modoboha: na kuba ododidawama: ka:nami. Ba:bema: mabu

---

* 8:39 Ma:t 3:9 * 8:41 Ais 63:16 * 8:44 1Yon 3:8

keka: la:le na hibima: kamidininaha:? * 47Ba:moe komo ba: hibila, kebe tawakaluba:te Godokono hibi gugudima: deda:hamena: iba:te ebena tabamo ba:papamila:hanakomena:, huiyatiya la: eba ka:naha:, ba:bema: la: ebena tabo a:kulialemata.”*

Ya:suku Ba:gala A:ibalahamako Ibino Komo

48Ba:ba tetelo komo Yunapa:te Ya:sutamo na:ga:luya:, “Ale amia:no komo hibinomolo ba:ma ka:na hawakalimima:, ama: ba: kuba Samaliya hoponapilata ba:gala ama: ipuwalo kuba gobogobote bemedena.”*

49Ya:suti ibino tabo ba huiya na:goiya:, “Na ipuwalo kuba gobogobote kemedena: Ao, naeno ododili komate naeno Nabiwino mahilo hunamo adipatenako, huiyatiya la:le naeno mahilo bekubahiminakomata. 50Na ha:kiya na a:kawagaminalemo, mabu eta Kodawate naeno komo ba anagiya:midaname ebete na ba:bo kawagaminanema:ne. 51Ba:bema: nale la:tamo hibi tabonomo begoemo, kebe lumagiti naeno iya:tulame tabamo da:papamiwatamene ebete hoe a:kuma:mene.”*

52-53Ba:ba tetelo tabo ulihopa:te Ya:sutamo gala na:kaga:luya:, “Amia:no tabo olamagi komodo a hibilo iya:tawahama: ama: kuba gobogobagoenola. Mabu A:ibalahamako ba:gala komo Godokono ukui hawakalimipi ibi hiliyonomate a:ha:lahuya:, huiyatiya ama:le na:gaa:ta kebe lumagiti amia:no tabamo da:papamiwatamene ebete hoe a:kuma:mene! Ama: na:kemalagidoluta amia:no helote A:ibalahamakono helo ba:gala komo Godokono okopino helo na:gogolena? A:iye, amia:no awagaha komo bada konomola:ka!”

54Ba:bene Ya:suti ibino tabo ba huiya na:goiya:, “Keba tetelo na ha:kiya na nawagaminatale, ba:be awagaha ipuwalo eta hibi komote ba:ka:itanana:. Huiyatiya naeno Nabiwiti na nawagaminanena, naleha:. Ebe ba: la:le hibi Godoma: da:ka:minama, ba:betela. 55La: ebena komo hibilo iya:tawaha:, huiyatiya na kapiyate ebena komo iya:tawala. Numa:la:, nale la:tamo ba:ma ka:na na:goetale, ‘Na ebena komo iya:tawaha:,’ na ha:da tabo ba:goena:, huiyatiya na la: ha:da amihopi huiyaha:, ba:bema: nale Nabiwino hibi komo iya:tawala ba:gala nale ebena ubi komokomo kapiya bododilinakomo. 56Ba:gala la: ba:moe eta komo nemalagidolala:. La:eno iniwa nabiwi A:ibalahamate ebena tepo ipuwalo naeno pe komo demalagidolonakui ko kalakala komo biya:tawanakui, iyo, ba:be hegelate pema: ebete kalakalago latiminami.”

57Ba:ba tetelo tabo ulihopa:te ebe na:ga:lamiya:, “A:iye! Ama: aeno iniwa A:ibalahamako hibilo a:kumiuya:la? Ebete ya:lo tetenomolo a:hoyia: ba:gala ama: 50 gogo tete lumagiha:, ama: ba: uli ape dubulata!”

58Ba:bene Ya:suti iba:tamo ba huiya na:goiya:, “Na la:tamo hibi tabonomo begoemo, na ba: emedena tetelo demedenamo ba:be

* 8:46 2Kol 5:21; 1Pit 2:22 * 8:47 1Yon 4:6 * 8:48 Mak 3:21-22 * 8:51 Yon 5:24

Kodawala. A:ibalahamate hawakalaha: tetelo na dopamo Godokoba: emedenamimo.”* 59 Ba:ba tetelo iba:te ba:be tabo mabuma: konomamo maubahaletе nakola ba:bo uwatiya: ebe mapemete kanakapumima:, huiyatiya Godote ebe ugumuilo Adikumino Hiya: Genama miya:pate ba: dito tuya:.

Ya:suti Baidi Tamiho Dubu Da:hiduimiya:

9 1Eta hegелalo Ya:suti ba tonato baidi tamiho dubu ba:bo numiya:, ba:be dubuti ebeno menokoeno tepo ipuwane ba:ba ka:na pehawakaluya:. 2Ba:bene Ya:suku ta:matapa:te ebe nalatediya:, “Iya:tulamedawa, ba:moe dubuti baidi tamiholo da:pehawakaluya: pokono kubala:ka:? Ebenola:ka: o ebeno menoko nabiwi ibino kubala:ka:?”*

3Ba:bene Ya:suti ibino tabo ba huiya na:goiya:, “Ba:moe dubuino kubaha:, ba:gala ebeno menoko nabiwi ibino kubaha:. Ba:moe dubuti ba:ma ka:na da:pehawakaluya:, ba:be mabu bitana Godote ya:lo tetelo ubi bihatiya: ebeno okoeno ko helo ebegodolo kohawakalimima:.* 4La: nulia:la:, a hegeloeno alo ipuwalo ba emedena, na da:poenamiya: ale ba:be Kodawoeno oko bowatihonama:, huiyatiya du komote ba: na:pe, ba:ba tetelo eta lumagiti oko a:kowata:mene. 5Nale ba:moe hopolo ba emedena na ba: hopo haboeno aloma: eda:namo.”*

6Ba:ba tetelo Ya:suti ba:be tabo olamagiti, ebete kowe hakamo mehamidate ba:be kowa:mo bula:i ododiti dubuino baida:mo abutilamelemete* 7ebe na:goemiya:, “Ama: Silomo mahilagoeno mala: ikila baha:mo tote mala: ba:bo na:neta.” Silomo mahiloeno ipuwa ba: nitana ‘Oeme Komola.’ Ba:bene ba:be dubuti ba:be mala: ikila bahilo mala: da:netuya:, ebeno baiditi na:la:minalemete ebete hopo uma:go gala ba:bo kapiya:.

8Ba:ba tetelo ebe tamelo demedehonama: ba:gala puya:te dopamo ebe manima: toetoelo duminakui, iba:te ebe umiti ba:bo ga:luya:, “Ba:moe dubu ba: gabo tamelo emedete manima: da:toetoitanakui, ba:moe ba:be dubula:ka:?”

9Komopa:te ibino tabo ba huiya na:ga:luya:, “Iyo, ebe ba: ba:betela,” huiyatiya komopa:te na:ga:luya:, “Ao, ebe ebeteha:, ebeno holoholo huiya lumagi etala.”

Huiyatiya ba:be dubuti ha:kiya ebeno komo ba hawakalimi na:goiya:, “Na ba: ba:be dubula.”

10Ba:bene iba:te ebe na:ga:lamiya:, “Amia:no baidi keba ka:na ka:hidohidohometa?”

---

* 8:58 Yon 1:1 * 9:2 Isi 18:20; Luk 13:2,4 * 9:3 Yon 11:4 * 9:5 Ma:t 5:14; Yon 8:12
* 9:6 Mak 8:23

¹¹Ebete ibino tabo ba huiya na:goiya, “Eta dubu ebenu mahilo ba: Ya:sutila, ebete kowe hakamo mehamidate ba:be kowa:mo bula:i ododiti naeno baida:mo ba:bo miya:te. Ba:bene ebete na na:goename Silomo mala: ikila bahilo mala: konetama. Nale ba:ba ka:na da:nododimo, naeno baiditi ba:bo a:la:minahale.”

¹²Ba:bene iba:te ebe gala na:kaga:lamiya, “Ama: da:hiduima, ba:be dubu keka:?”

Ebete na:goiya, “Na iya:tawaha.”

**Pa:lisi Kapiyuimipa:te Ya:sukunu Hido
Ododi Komo Kubama: Da:ga:luya:**

¹³⁻¹⁴Ya:suti baidi tamiho dubu kohiduimima, ebete kebe hegelalo bula:i ododiti ebenu baida:mo da:miya:temiya, ba:be hegela ba: Yu tawakalubino okoha: talona hegelala. Ba:bema: komopa:te ba:be hido owalubi komo konehawakalimima, iba:te ba:be dubu lawete Pa:lisi kapiyuimipa:tamo dito magatuya. ¹⁵Ba:ba tetelo Pa:lisi kapiyuimipa:te talona hegeloeno komo ba emalagidolo ebe na:ga:lamiya, “Amia:no baidi kebako gabodo ka:hidohidohometa?”

Ebete ibino tabo ba huiya na:goiya, “Eta dubuti naeno baida:mo bula:i abutilamelenamete, nale mala: da:netamo naeno baiditi ba:bo a:la:minahale.”

¹⁶Ba:ba tetelo komo Pa:lisi kapiyuimipa:te na:ga:luya, “Ba:moe dubuti okoha: talona hegeloeno kukala adikamidale, ba:bema: ebe Godokono hibi oemedawaha.” Huiyatiya komopa:te na:ga:luya, “Ao, ebe hido lumagila. Kubadawagodolo Godokono helote kitanaha: ba:mako hanohano komokomo ododilima.” Ba:bema: ibi ipuwalo anagiya:mida komote ba: dito uluhukuya.

¹⁷Ba:ba tetelo iba:te ba:be dubu gala na:kaga:lamiya, “Amia:no baidi da:hiduila, ba:be dubu ama:le ebe pokomo ka:goiuta?”

Ebete na:huiyuya, “Nale ebe Godokono ukui hawakalimidawa etama: goitamo.”*

¹⁸Ba:ba tetelo ba:be dubuti menokoeno tepone baidi tamiholo da:pehawakaluya: ba:gala ebenu baiditi ka:ma: da:hidohidohome, Yu watowatopa:te ba:bi netewa komokomo hibima: kamidiliya:ha. Ba:bema: iba:te ba:be dubuino menoko ba:gala nabiwi iba:tamo tabo dito oemiya: iba:te kopema. ¹⁹Iba:te da:piya: Yu watowatopa:te iba:godone ibino guduino hibi komo lawete ibi na:goelamiya, “La: a:ga:lamata ba:moe dubu ba: la:eno gudula, ba:gala la: a:ga:lamata ebe menokoeno tepone baidi tamiholo pehawakaluya. Ba:bema: la: ba:moe komo atamo na:hawakalima:la, ebenu baiditi kebako gabodo ka:hidohidohome?”

---

* 9:17 Yon 4:19

20 Ba:bene ebeno menoko nabiwi iba:te ibino tabo ba huiya na:ga:luya;, “Hibila, ebe ba: aeno gudula, ba:gala a iya:tawahala ebe menokoeno tepone baidi tamiholo pehawakaluya;. 21 Huiyatiya a iya:tawaha: ebeno baiditi kebako gabodo ka:hidohidohome ba:gala ebeno baidi pote ka:hiduilame. Ebe dubu kola. Wadiyala la: ebe na:ga:lama:la;, hibi komo ebete la: kokiyalamema:na:ta.” 22 Ba:be dubuino menoko nabiwi iba:te tabo ba:ma ka:na da:ga:luya: mabu iba:te Yu watowatopi betolelamiya;. Watowatopa:te ya:lo a:ga:luya;, kebe lumagiti Ya:suku Godokono Oemedawa Kelisoma: da:goemene, iba:te ebetamo talona kihatemema:na: ebete baidi ibubulamehole genama guamo komo tawakaluba:go podoloma;. 23 Ba:be mabuma: ba:be dubuino menoko nabiwi iba:te na:ga:luya;, “Aeno gudu ba: dubu kola, wadiyala la: ebe na:ga:lama:la:.”

24 Ba:bene Yu watowatopa:te dopamo baidi tamiholo demedenami, ba:be dubu iba:tamo gala kaka:miti ebe na:kaga:lamiya;, “Ama: Godokono holoholo hapulu ba la:na hibi komo atamo na:hawakalima;, ba:moe dubu Ya:suti ama:tamo bada komo kododi? A iya:tawahala ebe ba: hiya:hiya: kuba ododilidawala.”

25 Ba:ba tetelo ebete tabo ba huiya na:goiya;, “Na iya:tawaha;, ebe da: hido lumagila: o da: hido lumagiha;. Huiyatiya na kapiya komo biya:tawutamo, na dopamo baidi tamihodawala, ka:lo naeno baiditi ba: a:la:minahale.”

26 Ba:bene Yu watowatopa:te ebe gala na:kaga:lamiya;, “Ebate ama:tamo bada komo ododiti amia:no baidi ba:bo ka:hiduilame?”

27 Ebete na:goiya;, “Na hibi tabo la: ya:lo a:goelamemata, huiyatiya diyala, la: da: hidamo kuliha;. Ba:bema: la: bada mabuma: ulima: gala da:kewagelitama? La: ebeno komo ta:matapima: eda:hama:la:ka:?”

28 Ba:bene iba:te huiyatiya ebe iduduputimilo ba kiyahame na:ga:luya;, “Ama: ba: ebeno ta:matadawa etalata, aha! A Mosesekono ta:matapila! 29 Mabu a iya:tawahala Godote Moseseko ipuwado tabo olamaginakui, huiyatiya moe dubuino hibi komo a iya:tawaha;. Ebe eta kuba dalowa: habalo ba:gala pilo gabodo kuda: a:hawakaluya:!”

30 Ba:bene dubuti tabo ba huiya na:goiya;, “Moe bada kuba komola:ka: Ba:moe dubuti naeno baidi hanohano gabodo a:hiduilame, huiyatiya la: watowatopi iya:tawaha: ebete kebene ka:piya:!” 31 A hiliyonomo iya:tawahala Godote kuba ododilipino tabo a:kulia:le, huiyatiya kebe lumagiti ebe Kodawama: goelo ebetamo da:papamiwatamene, Godote ba:be lumagino tabo kulima:ne. * 32 Hopo tupuimi mabuni ba:ma teta:mo puluhuku eta dawate baidi tamiho lumagi da:hiduimiya;, a hopo tawakaluba:te ba:be hanohano komo kuminakuiha;. 33 Ba:bema: naeno ukui ba:ma ka:na itana, ba:moe dubu Godogodone peha:tale, ebete tawakalubi kowalubilima: eta hido komo ododima: ba:ka:modobona:!”

---

* 9:31 Ohale 34:15

³⁴Ba:ba tetelo Yu watowatopa:te ebenu tabo ba huiya na:ga:luya, “A:iye! Ama: menokoeno kuba ododi komodo hawakaluya:ta! Mabu keka: ama: a iya:tua:mema: dewagelita?” Ba:bene iba:te ko maubago ba:be dubutamo baidi ibubulamehole genama guamo pa:pa:ga talona ihatemete ba: dito oemiya:.*

Godokono Ododi Komo Umiha: Lumagi Ba: Baidi Tamihodawala

³⁵Ba:bene Yu watowatopa:te ba:be dubu maubago doemiya:, Ya:suti ba:be komo uliti ebe ohowada:go da:piya:, ebete ba:be dubu pumiti ebe na:pegoemiya:, “Ama: Tawakalubino Naniwi hibima: na:ka:midiuta?”

³⁶Ba:bene ebete na:huiyuya:, “Kodawa, Tawakalubino Naniwi potela:ka:? Ama:le na diya:tunamemena:, nale ebe hibima: ba:bo komidima:nemo.”

³⁷Ba:bene Ya:suti ebetamo na:goiya:, “Ama:le ebe numitata, mabu ka:lo ama:go ba:bete olamagita.”

³⁸Ba:be dubuti na:goiya:, “Hibila, Kodawa, na ka:lo ama: ba: hibima: na:midimata,” ba:bene ebete pupamo emedete Ya:suku ba:bo adikumiya:.

³⁹Ba:bene Ya:suti na:goiya:, “Na hopo habanapino komokomo anagilamelelamema: piya:mo. Ba:bema: puya:te baidi tamiholo demedehona, na ibino baidi kopahalamililamema:nemo iba:te hiliyonomo komokomo hidamo kulamema:, ba:gala puya:te ha:kiya ibino awagaha ipuwalo da:ga:lana, ‘A baidi a:la:minahalepila,’ nale ibino baidi huiyatiya duhuma: komidililamema:nemo.”

⁴⁰Ba:ba tetelo komo Pa:lisi kapiyuimipa:te Ya:suku tamelo da:la:mota:hanuya:, iba:te ebenu tabo uliti na:ga:luya:, “Ama: na:ka:goiuta, a atumu baidi tamihopila?”*

⁴¹Ba:bene Ya:suti iba:tamo na:goiya:, “La: Godokono tabo komokomo iya:tawaha:ma: neda:hotale, ebete la: hibi baidi tamihopima: ka:lamihino la:eno kuba ododili mabuma: huiya ikalamema: ba:ka:goena:. Huiyatiya la: na:ga:lanamata, ‘A Godokono tabo komokomo hiliyonomo modobolo ulamenama:,’ ba:bema: la:eno kuba huiyate hibinomolo ba: na:pe.”

Sipi-goegoe Ba:gala Ibino Ulamedawa Ibino Komo

10 ¹Ba:bene Ya:suti gala na:kagoiya:, “Na la:tamo hibi tabonomo begoemo, kebe lumagiti sipi-goegoeno kala ipuwamo gigihodo pa:pa:gaheno huiyatiya dito tetedo da:popegamene, ebe ba: pilo lumagila ba:gala ebe ba: komopino ilina heloamo uwatelamedawala. ²Huiyatiya kebe lumagiti gigihonomodo da:pa:pa:gamene, ebe ba: sipi-goegoeno hibi ulamedawanomola. ³Ba:be ulamedawate duiduiyanomolo kala ipuwane uluhukuma: dewagelemene, gigiho umidawate gigiho ebetamo ka:hiya:midamema:ne. Ba:bene ebete ebenonomo sipi-goegoe ibino

* 9:34 Ohale 51:5 * 9:40 Ma:t 15:14

mahilamo da:ka:lamimini, iba:te ebena tabo madodo uliti, ebete kala ipuwane ibi ba:bo kopuluhukulatelema:ne. ⁴Ebete ebena sipi-goegoe hiliyonomo puluhukulatelete, ibi dopalamete ba tonato iba:te ebe ba:bo kota:matama:na: mabu iba:te iya:tawahala ibi ulamedawoeno tabo madodo. ⁵Huiyatiya sipi-goegoa:te eta hiya: lumagi a:kata:matamena: Ba:bako lumagiti ibi da:ka:lamimini, iba:te ebe miya:pate gobogobamo dito kalahutihoma:na: mabu iba:te ebena tabo madodo iya:tawaha:.”

⁶Ya:suti ba:moe iya:tulame uwa:mo tawakalubi diya:tulamiya:, iba:te ebena ipuwa hidamo kalawiya:ha:, nipo emalagidoluya:.

Ya:suku Ba: Hido Sipi-goegoe Ulamedawala

⁷Ba:bema: Ya:suti iba:tamo gala na:kagoiya:, “Na la:tamo hibi tabonomo begoemo, na ba: sipi-goegoeno kala gigihola. ⁸Na peheno puya:te dopamo da:pelamenakui, ibi hiliyonomo ba: pilo dubula ba:gala komopino ilina heloamo uwatelamepila, huiyatiya sipi-goegoa:te ibino tabo kulihonakuiha:” ⁹Na ba: gigihola. Kebe lumagiti na ipuwado da:pa:pa:gamene ebete ka:ka: mula: komo hibilo kopelawema:ne. Iyo, ba:bako sipi-goete gapo hapuamo naeno kala ipuwamo kapa:pa:ga, duiyatiya tetelo hido hemo nalema: kanuluhuku, ebete ba:ba ka:na ba ewagelena naha ilina modobolo bulamenakomene. ¹⁰Numa:la:, pilo lumagi ba:gala na, aeno komo hiya:hiya:la. Ebete sipi-goegoe pilolo uwate o alukuli ukui kapiyado kopema:ne ibi kopekubahilamema:. Huiyatiya nale na:piya:mo hibi wiboha: ka:ka: iba:tamo ba ikalame iba:te emedena tetelo kokalalalahanama:, ba:bema: ba:be ka:ka: komote ibi ipuwalo tabonomoma: ba eda: lumagiti modobote modoboha:.

¹¹“Ba:bema: na ba: Hido Sipi-goegoe Ulamedawala. Naeno kalakala bitana, nale naeno ka:ka: gobogobamo ba ihate ibino ka:ka: komula:lelamema:.” ¹²Huiyatiya kebe lumagiti sipi-goegoe ulame oko huiyamo dowatina, ebe ibino hibi ulamedawaha:. Keba tetelo ebete helo gaha penapelo dumimini, ebe ha:kiya ebena ka:ka: ba mula: sipi-goegoe miya:paleta gobogobamo dito kalahula:ma:ne, ba:bene helo gahate komo ibi ba palukuli, komo hiya:hiya: ba: dito kalahutihoma:na:.” ¹³Iyo, ba:mako dubuti sipi-goegoa:tamo olalati komote pelo dumimini, ebete tiyolo kalahula:ma:ne, mabu ebena oko huiya ba:gala ebena ka:ka: ba:bi komo kapiya bemalagidolena, sipi-goegoeno komo hibilo kemalagidololenaha:.”

¹⁴⁻¹⁵Ba:bene Ya:suti gala na:kagoiya:, “Na ba: Hido Sipi-goegoe Ulamedawala. Nale naeno sipi-goegoeno komo iya:tawala, ba:gala iba:te ba: atumu naeno komo iya:tawahala, Nabiwi Godote naeno komo keba ka:na kiya:tawana ba:gala nale ebena komo atumu keba ka:na kiya:tawanamo ba:ba ka:na. Ba:be mabuma: naeno kalakala bitana,

* 10:8 Yel 23:1-2; Isi 34:2-3 * 10:11 Ohale 23:1; Haw 7:17 * 10:12 Oel 20:29

nale naeno ka:ka: gobogobamo ba ihate ibino ka:ka: komula:lelamema.*
 16 Ba:gala naeno komo sipi-goegoe ba:pola:na, huiyatiya ba:ma tetelo
 iba:te ba:moe kala ipuwalo kemedehonaha: Ba: hibila, ba:ba:te naeno
 tabo dulimina:, nale ibi ba:bo komagahelama:nemo iba:te ba:moi dopo
 sipi-goegoa:go kapimilo kemedehonama:, ba:bene ibi hiliyonomate
 kapiya kalalo kapiyuimiti na ibino kapiya ulamedawate ibi hidamo
 ba:buiya:minalenamo.*

17“Numa:la:, naeno kalakala bitana naeno ka:ka: gobogobamo
 ihatema:, ba:bema: Nabiwiti malemalelo na nemalagidolonena. Ba:gala
 eta komo, nale naeno ka:ka: gobogobamo dihatemo, nale hibilo gala
 kakalawema:nemo.* 18 Eta lumagiti naeno ka:ka: nagodone a:kalawa:mene.
 Ao, na ha:kiya naeno ka:ka: gobogobamo kihatema:nemo mabu ba:moe
 komo ba: naeno komola, ba:gala na ha:kiya gala kakalawema:nemo mabu
 helo nagodolo bitana. Naeno Nabiwiti na ya:lo a:goenamiya: bamoe komo
 kododima:, ba:bema: nale hibilo kododima:nemo.”

19 Ba:ba tetelo Ya:suti dolamagiya: ba:be tabo mabuma: ulihopa:te
 ibi ha:kiya ibi ipuwalo ukui kapiyama: kamidiliya:ha:, iba:te
 tulituliya dito kagaliya:. 20 Komo iba:te na:ga:luya:, “Ba:moe dubuino
 tabo la:le badama: kulihutama? Ebe kuba gobogobagoenola,
 ba:bema: ebe na:daedaite!”

21 Komopa:te ibino tabo ba huiya na:ga:luya:, “Ao, kuba gobogobote
 daedaema: da:midi, ba:bako lumagiti Godokono iya:tulame tabo
 hidamo olamagi modoboha:, huiyatiya ba:moe dubuino tabo komokomo
 hidonomola. Ba:gala kuba gobogobagodawate modoboha: baidi
 tamihodawoeno baidi hiduilameleme!”

Tawakaluba:te Ya:suku Ubiha:ma: Deda:huya:

22 Gogo kuititi tetelo giba komote Yu tawakalubino hopolo ba
 itana, ba:ba tetelo iba:te Yelusalema ko habalo Godoko Adikumi
 Genamoeno A:hiya:mida Poko^h bododitiya: mabu ibino komo

---

^h **10.22** Godoko Adikumi Genamoeno A:hiya:mida Poko ba: Yunapino eta kalakala
 pokola, iba:te hiliyonomo gogolo bododinakomena: Ibino iniwalino tetelo eta kapela
 ko gawalagiti Godoko Adikumino Hiya: Genamoeno talona ba adikamidale, ebete
 netewa-kapiya gogolo kuba dalowa: goegoe genama guamo ba:bo magahelenakui
 Godokono genama kokubahimima: Ba:bene Yunapa:te ba:be kapela ko gawalalagi
 ibino hopone ebene hoponomamo heloamo da:ta:matiya:, ba:ba tetelo iba:te Godokono
 Genama kahiduimiti, talonama: gala kamiditi, hibi adikumipa:tamo gala ba ka:hiya:mida
 ko kalakala poko Godotamo ba:bo ododiya:. Ba:bema: ba:ba tetene tupuimiti ba:ma
 teta:mo puluhuku, Yunapa:te ibino Godoko Adikumi Genamoeno a:hiya:mida komo ba
 emalagidolo, iba:te hiliyonomo gogolo a:iti hegela ipuwalo ibino kalakala poko Godotamo
 ododinakuya:.

* 10:14-15 Mat 11:27; 1Yon 3:16 * 10:16 Ais 56:8; Isi 34:23 * 10:17 Pil 2:8-9

ba:ba ka:nala. ²³Ba:ba tetelo Godoko Adikumino Genamalo eta pana nitanami, tawakaluba:te ba:be pana Solomonokono mahilamo ka:minakuya:. Ba:bene Ya:suti ba:be panalo ba nepata:, ²⁴komo tawakaluba:te pelamete ebe panatagama:digalo ebetamo na:pega:luya:, “Amia:no hibi komo tete ga:ga:nomolo atamo kahawakaliminaha:. Ba:bema: wadiyala ama: a niya:tua:ma:, ama: ba: Kelisote, Godokono Oemedawala:ka:?”

²⁵Ya:suti ibino tabo ba huiya na:goiya:, “Nale ba:moe komoma: la: dopamo a:goelamimata huiyatiya la:le na hibima: kamidiniha:. Ba:gala nale kebe hanohano komo naeno Nabiwino heloamo dododilinakomo, ba:bi komate naeno komo behawakalimina, na ba: ba:betela.

²⁶Huiyatiya hibila, la:le ba:bi komokomo dulamenakoma na hibima: a:kamidina:lemata, mabu la: naeno sipi-goegoenomoha:. ²⁷Naeno sipi-goegoa:te naeno tabo madodo ulinaka, ba:bene na ibino komo iya:tawala ba:gala iba:te na na:ta:mahenena. ²⁸Ba:bema: nale iba:tamo wiboha: ka:ka: dikalamemo iba:te a:kaha:lahamena:, iyo, nale ibi kodakodalo ba uwatele pilodawate naeno kokoto ipuwane eta kapiya a:kalawa:mene. *

²⁹Ba: hibila, naeno Nabiwiti ibi hiliyonomo natamo ya:lo ikanamehoniya:. Ebeno helo konomola, eta dawoeno helote ebeno helo a:kagogolale, ba:bema: ebe atumu ba:bi sipi-goegoe kodakodalo ba uwatele pilodawate ebeno kokoto ipuwane eta kapiya lawe modoboha:. ³⁰Nabiwi Godoko ba:gala na, a ba: kapiyanomola.”

³¹Ba:ba tetelo tawakaluba:te ba:moe tabo duliya:, iba:te nakola ba: dito uwatiya: Ya:suku mapemete ebe ba:bo kanakapumima:.

³²Huiyatiya Ya:suti iba:tamo na:goiya:, “Naeno Nabiwiti natamo dikanamehoniya:, nale ba:bi hiliyonomo hidohido komo la:eno holoholo hapulu ododilinakomo. Ba:bema: ba:bi hidohido ododili komo ipuwalo la:le natamo bada komoma: ka:maubahaliutama? Mabu keka: la:le na mapenamema: dewagelitama?”

³³Iba:te na:huiyuya:, “Ale amia:no eta hido ododi mabuma: ama: mapemema: kewagelitaha:. Ao, mabu bitana, ama: hopo haba dubuma: ba eda:na huiyatiya ama:le na:gaa:ta, ama: ba:gala Godoko, la: ba: kapiyala! Godokono holoholo hapulu ba:mako tabo kubanomola!”*

³⁴Ya:suti ibino tabo ba huiya na:goiya:, “Nale da:goemo ba:be tabo kubaha:. Ba:bema: la: ba:moe komo hidamo nemalagidolala:, Godote la:eno iniwala:tamo dikalamiya: ba:be Tutumu Bukalo ebeno tabote ba:ma ka:na itana, ‘La: hiliyonomo ba: Godoko huiya tawakalubima: eda:hanamata.’* ³⁵Numa:la:, Godote ebeno Bukalo da:hawakalimina ba:be hibi taboeno helote wiboha: tetelo bitanamene. Ba:bene iniwalino tetelo Godokono Buka tabote ibi Godoko huiyama: ka:lamiya:, ³⁶huiyatiya la:

---

* 10:28 Yon 3:16; 6:39 * 10:33 Hawi 24:16 * 10:34 Ohale 82:6

tetelo Godote na talonama: midiniti hopo habamo ba:bo poenamiya. Ba:bema: na ha:kiya na Godokono Guduma: da:goemo, nale kuba tabo kagoeha. Mabu keka: la:le kubama: da:ga:lama?

³⁷“Ba:gala eta komo, Godote natamo kebe hidohido komo ododilima: dikanamehonena, nale ba:bi komo ododilihino wadiyala la: na hibima: akamidina:la:. ³⁸Huiyatiya nale ba:bi hidohido komo la: ipuwalo hibilo ododilinakomo, ba:bema: wadiyala la: ba:bi komo ba ulamena naeno hibi komo ba:bo niya:tawahanalala:. Iyo, naeno hido ododili komate naeno komo behawakalimina ba:ma ka:na, na ba:gala naeno Nabiwi, a ba: kapiyanomola. Huiyatiya la: ubihinola ba:moe komo hibima: midi!”*

³⁹Ba:ba tetelo iba:te ubila Ya:suku du genamamo ba:bo kihatema:, huiyatiya ebete ibi ipuwane gobogobamo ba: dito tuya: iba:te ebe lawekapoma:

⁴⁰Ba:bene ebete gala katote Yodane Tuli hapuamo kana:hiwate, Yonete dopamo tawakalubi beyamo da:wadulatenakui ba:bolo ba nemedede* ⁴¹hiliyonomo tawakaluba:te ebetamo ba:bo pelameholiya:. Ba:ba tetelo iba:te na:ga:luya:, “Yonete Godokono heloamo hanohano komokomo kododilinakuiha:, huiyatiya ba:moe Ya:suti dododilina ba:bi hanohano komo ba: kokonomola! Yonete ebena komoma: kebe tabo kolamagi, ba:be taboeno hiliyonomo komokomo ba: hibinomola!” ⁴²Ba:bema: ibi ipuwalo komo tawakalubi hiliyonomate Ya:suku hibima: ba:bo midiya:

Lasalesikono Hoe Komo

11 ¹Eta tetelo eta Betani habanapi dubu, ebena mahilo Lasalesitila, ebe ko tawetawete umitiya:. Ba:moe Betani haba ba: badininipala kamena netewa Ma:lika ba:gala Matakona, iba:te kebolokemedena: ba:be habala.* ²Ba:moe Ma:liti ba: eta tetelo Kodawa Ya:sukunu natamo hido nibo ilina haminamete ebena hinibamo a:la:li da:meteteholemiya: ba:be dawala, ba:gala tawetawete dumitiya: ba:moe dubu Lasalesiko ba: ebena amogala.* ³Ba:bene ba:ba tetelo Ma:lika ba:gala Matakona iba:te eta lumagi ba: dito oemiya: Ya:suku ba:ma ka:na konikiyamema:, “Kodawa, ama:le konomamo demalagidolona, ba:be lumagi ko tawetawete umina.”

⁴Ya:suti ba:moe tabo uliti ebena ta:matapa:tamo na:goiya:, “Ba:moe tawetawete Lasalesikono hoe kuititima: a:keda:mene. Tawetawete ebe dumina ba:be mabu ba:ma ka:nala, Godokona ubila ba:moe komodo ebena mahilo ba:gala ebena Guduino mahilo kokokoilamema:.”*

⁵Hibila, Ma:lika, Matakona, ba:gala Lasalesiko ba: Ya:sukunu hido mabulubila, ebete ibi koamo nemalagidolenami. ⁶Huiyatiya Ya:suti Lasalesikono tawetawe komo duliya:, ebete ebe konowalubima: Yudiya

* 10:38 Yon 14:10-11 * 10:40 Yon 1:28 * 11:1 Luk 10:38-39 * 11:2 Yon 12:3

* 11:4 Yon 9:3

hopoenno Betani habamo tiyonomolo kanuluhukuya:ha:, ebete kebe habalo kemeddenami ba:be habalo netewa hegela gala ba:bo kemediya:. ⁷Ba:bene Ya:suti ebe ta:matapi na:goelamiya:, “Wadiyala a Yudiya hopamo gala kakatolamiya:.”

⁸Iba:te ebena tabo ba huiya na:ga:luya:, “Iya:tulamedawa, ale ba:be hopone mamoo a:pelamima: mabu ba:bi tawakaluba:te ama: nakolamo mapemema: ewagelitiya:. Iba:te ubila ama: kanakapumima:, ba:bema: mabu keka: ama: ba:bamo gala tiyolo kakatoma:?”

⁹Ya:suti ibino tabo ba huiya na:goiya:, “Kapiya hegela ipuwalo modobo aloite itananako, aba: hibila:ka? Ba:bene lumagiti hegeloeno alo ipuwalo da:patitamene, ebete haka gugamo a:kanegamene mabu ba:moe hopoenno hibi alo ebete numita. ¹⁰Huiyatiya ebete du tetelo da:pata:mene nato ukamida komo kiya:tawama:ne, mabu ebegodolo alo puliyala ebena to gabo hidamo kumima:.” ¹¹Ba:ba tetelo Ya:suti tabo ba moga:me na:goiya:, “Aeno hopodalagi Lasalesiko u bewatita, huiyatiya nale ebetamo tote ebe konemodoetema:nemo.”

¹²Ba:bene Ya:suku ta:matapa:te ebetamo na:ga:luya:, “Kodawa, ebete u da:watita, hidonomola! Tawetawete ebegodone nuluhukuta.” ¹³Ya:suku ta:matapa:te ba:ma ka:na ga:luya:, mabu ebete iba:tamo u wata tabo da:goiya: ba: Lasalesikono hoe komoma: goiya:, huiyatiya iba:te ba:be taboenno ipuwa kalawiya:ha:, ba:bema: iba:te hibi u wata komoma: na:goemo emalagidoluya:.

¹⁴⁻¹⁵Ba:bene Ya:suti ebena taboenno ipuwa hawakalimilo ba:ma ka:na goiya:, “La: nuliala:, ditidi nale Lasalesikoba: lutaha: tetelo ebete hoenomo a:hoi. Huiyatiya nale ebe mabuma: tepo ipuwalo menemene kiya:tawutaha:. La: mabuma: naeno kalakala bitana, mabu tete tatalila ebena hoe komodo la:le naeno ko helo umiti na hibima: ba:bo komidinima:nemata. Ba:bema: wadiyala a ebetamo kotalamiya:.”

¹⁶Ba:ba tetelo Tomasiko, ebena eta mahilo Nedewale Gudula, ebete komo ta:matapa:tamo na:goiya:, “Kubahenola, a hiliyonomate Iya:tulamedawago ba:bamo tolamete eba:go koneha:lahuya:.”*

Ya:suku Ba: Hoe Ipuwane Mahiga Komoeno Helo Mabula

¹⁷Ba:bene Ya:suti Betani habamo da:nuluhukuya:, ebete Lasalesikono komo ba:ma ka:na nuliyaa:, ebete da:hoi netewa-netewa hegela boboo ipuwalo kapitanui. ¹⁸Ba:be Betani haba Yelusalema ko haba tatalinomolo itana, ba:be ko habamo tolame gaboeno tete ba: netewa-kapiya kilomita keba ka:nala:ka: ba:ba ka:nala. ¹⁹Ba:bema: komo Yu tawakalubi hiliyonomate Lasalesikono hoe tabo uliti, iba:te ko habane a:pelameholiya: ebena nanikokubi Maliko ba:gala Matako ibi kopegelebadilamema:.

---

* 11:16 Mak 14:31

²⁰Ba:bene ba:ba tetelo Matate Ya:sukunu pe komo uliti eba:go alugama: ba: dito tuya:, huiyatiya Ma:liko katuya:ha:, ebete genamalo lutiya:

²¹Matate Ya:sukuba: nalugate ebete ebe na:negoemiya:, “Kodawa, ama: ba:malo nemedetale naeno amogate ba:ka:hoena!” ²²Huiyatiya na iya:tawala, ka:lo ama:le Godoko bada komoma: da:kiyamemena:, ebete ama:tamo hibilo kikamema:na:ta.”

²³Ba:bene Ya:suti ebe na:goemiya:, “Amia:no amogate hoe ipuwane gala kakamahigama:ne.”

²⁴Matate ebena tabo ba huiya na:goiya:, “Iyo, na iya:tawala Godote Kuititi Hegelalo hibima: midipi hiliyonomo ka:ka:mo kakawadiya:paa:latelema:ne, Lasalesiko bana.”

²⁵Ba:bene Ya:suti ebetamo na:goiya:, “Na ba: hoe ipuwane mahiga komoeono helo mabula, ba:gala na ba: wiboha: ka:ka:la, ba:bema: kebe lumagiti na hibima: da:midinimini, hoe ipuwado ebete wiboha: ka:ka: konelawema:ne. ²⁶Ba: hibila, kebe lumagiti nagodolo ba emedena na hibima: da:midinimini, ebete a:kahaa:mene. Ama: ba:moe komo hibima: na:ka:midiuta?”

²⁷Matate ebena tabo ba huiya na:goiya:, “Iyo, Kodawa! Nale ama: hibima: na:miditamata, ama: ba: Kelisote, Godokono Gudula. Ebete ya:lo tetelo ba:moe hopamo kopema: da:goiya:, ama: ba:be lumagilata.”

Ya:suti Lasalesikono Hoe Komoma: Dihiya:

²⁸Ba:bene Matate ba:moe tabo olamagiti, ebete genamamo gala katote ebena naniko Ma:litamo tabo diya gabodo ba:ma ka:na negoiya:, “Iya:tulamedawa a:pe, ebe ama: umima: ubi bihatita.” ²⁹Ba:bema: Ma:liti ba:moe tabo duliya: ebete tiyonomo mahigate Ya:sukuba: alugama: ba: dito tuya:. ³⁰Ba:ba tetelo Ya:suti Betani haba tatalilo hawela bamitiya:, Matate dopamo eba:go kebolo ka:naluguya: ba:be atu bahilo. ³¹Ba:bene Ma:liti genamane tiyonomo duluhukuya:, ba:ba tetelo komopa:te ebe gelebadimima: da:pelamiya:, ba:bi tawakaluba:te atumu genamane kikuliti ebe ba:bo ta:matuya:, mabu iba:te nemalagidoluya: Ma:liti Lasalesikono bobo habalo ihima: to.

³²Huiyatiya Ma:liti bobo habamo katuya:ha:, Ya:suti kebolo ka:lutiya: ba:bamo tuya:. Ebete ebe numiti ebena nato mabamo ba nega na:goiya:, “Kodawa, ama: ba:malo nemedetale naeno amogate ba:ka:hoena!”

³³Ba:ba tetelo Ya:suti Ma:lilo ba:gala puya:te eba:go da:pelamiya: ibi hiliyonomoeno ihimi komo umiti ebena tepo ipuwalo ibi konomamo emalagidolete ebe atumu ihima: kewageliya:. ³⁴Ba:bene ebete ibi na:goelamiya:, “La:le ebe bobamo keba tetamo kihatiuima?”

Iba:te ebena tabo ba huiya na:ga:luya:, “Kodawa, ama: ago pete ebena bobo haba na:puma:.” ³⁵Ba:ba tetenomolo Ya:suti ba:bo ihiya:. ³⁶Ba:bene

* 11:24 Yon 6:40 * 11:27 Yon 6:69

tawakaluba:te ebenu ihi komo uliti na:ga:luya, “Numa:la, ebenu hopodalagi emalagidolo komo konomola.”

³⁷Huiyatiya komopa:te na:ga:luya, “Ba:moe dubuti baidi tamiho dubu a:hiduimi, aba: hibila:ka? Ebete tiyolo na:petale, ebenu hopodalagiti ba:ka:hoena:.”*

Ya:suti Lasalesiko Hoe Ipuwane Dadipatiya:

³⁸Ba:ba tetelo Ya:suti ebenu tepo ipuwalo ihima: gala ba kewagele bobo habamo ba:bo tuya:, ba:be bobote haka iya:ha:midale tetelo ba itana, tawakaluba:te Lasalesikono ape ihatete boboenogigiho ko nakolamo ba:bo takumiya:. ³⁹Ba:bene Ya:suti ba:bolo da:pola:nuya: komo ba:bi dubu na:goelamiya:, “La: gigihoenonakola tama:mo nemokamidala:.”

Ba:ba tetelo huiyatiya hoe lumagino naniko Matate na:goiya:, “Kodawa, hiya! Ka:lo ebenu apete netewa-netewa hegela tetelo itana, ba:bema: ebenu abale nibote kubanomamo kopatema:ne.”

⁴⁰Ba:bene Ya:suti ebenu tabo ba huiya na:goiya:, “Nale ama: dopamo ba:ma ka:na a:goememata, ama: Godoko hibima: da:midimina: ebenu helo konomo kumima:na:ta.” ⁴¹Ba:bene komo dubate bobo gigihoenonakola tama:mo emokamidate, Ya:suti Godokono Hunu Habamo gahimilo na:goiya:, “Nabiwi, na ama:tamo kalakala tabo begoemo, mabu ama: naeno toetoe tabo ulinakata. ⁴²Iyo, na iya:tawala ama: hiliyonomo tetelo naeno tabo ulihonakata, huiyatiya nale ba:moe tabo ba:moi tawakalubino holoholo hapulu goemo, iba:te naeno hibi komo ba:ma ka:na kiya:tawahama:, ama:le ba:moe hopo habamo na a:poenamiyata:.”

⁴³Ba:bene Ya:suti ba:moe kalakala tabo Godotamo olamagiti, ebete ebenu tabo madodo hunamo adipatete ibulunomamo na:goiya:, “Lasalesi, ama: bobo ipuwane na:puluhuka!” ⁴⁴Ba:ba tetelo hoe dubuti Ya:sukunu tabo duliya:, ebete bobo ipuwane ba:bo puluhukuya:, huiyatiya ebenu nato, kokoto, ba:gala wato kalikamo a:wiholemela, Yunapa:te ibino ha:laha tawakalubi kalikamo keba ka:na ka:wiholenaka ba:ba ka:na. Ba:bene Ya:suti tawakalubi na:goelamiya:, “Wadiyala la:le ebe ba owalubi ebenu apene kaliko na:pahalamilima:la:.”

Yu Watowatopa:te Ya:suku Anakapumima: Nopo Da:tamotiya:

Ma:t 26:1-5; Mak 14:1-2; Luk 22:1-2

⁴⁵Ba:ba tetelo puya:te Ma:liko gelebadimima: da:pelamiya:, Ya:suti Lasalesitamo bada komo kododiya:, iba:te ba:be hanohano komo umiti komo hiliyonomate hibima: ba:bo midiya:, * ⁴⁶huiyatiya komopa:te hibima: midihino Pa:lisi kapiyuimipa:tamo tolamete ibi ba: dito nikiyalamiya:.* ⁴⁷Ba:be mabuma: Pa:lisi kapiyuimipi ba:gala Godotamo hawa:goenu

---

* 11:37 Yon 9:6 * 11:45 Yon 7:31 * 11:46 Luk 16:31

ikamehopino watowatopi, iba:te komo Ka:nisolo dubuⁱ ba:bo ka:lamiya: iba:go tabo kapimilo koga:lama:. Ba:bene iba:te tabo ba:ma ka:na ga:luya:, “Ba:moe dubuti hiliyonomo hanohano komo bododilina, ba:bema: a bada komo na:kododima: ebe duhimima:? ⁴⁸Ke ba tetelo ale eta komo ododihino dito duma:tepama:, hiliyonomo tawakaluba:te ebe hibima: miditi Ko Gawadalagima: koga:lama:na:. Ba:ba tetelo Lomanapino alaholohopa:te pelamete aeno Godoko Adikumino Genama ba:gala aeno hopo konomo kopekubahilamema:na:!”

⁴⁹Ba:ba tetelo eta dubu ebena mahilo Kayapasitila, ebete ba:be gogolo Godotamo hawa:goeno ikamehopino Hununomo Watodawama: eda:nami, ba:bene ebete komo Ka:nisolo dubatamo na:goiya:, “A:iye, la: daedaepima: akeda:hala:! Mabu keka: la:le ba:moe dubutamo ododima: hibi gabo kumitaha:? Ale ebe dito kanakapumima:nema:!⁵⁰ Iyo, wadiyala hiliyonomo tawakalubi ipuwalo kapiyadawanomote na:haa:mene komopi mabuma:, ba:bema: aeno hopote a:kakubamene, aba: hibila:ka:?”

⁵¹Ba:ba tetelo Kayapasiti Ya:sutamo maubalo ba:ma ka:na emalagidoluya:, ba:moe tabo ebe ha:kiya ebena mulu ukuia:mo olamagi. Huiyatiya hibi komote ba:ma ka:na itanuya:, Godote ba:moe tabo ebe ipuwado olamagitiya:, mabu ba:be gogolo ebete Kayapasitamo haba ikamiya: ebete hawa:goeno ikamehopino Hununomo Watodawama: keda:nama:. Ba:bema: Ya:suti hoeheno, dopamo Kayapasiti ba:moe taboeno ipuwa iya:tawaheno hibilo a:goiya:, Ya:suti ebena Yu tawakalubi hiliyonomo mabuma: kohoema:ne. ⁵²Huiyatiya Godote Kayapasiko ipuwado ba:moe tabo Yunapi kapiyatamo kagoiya:ha:, ao, ebete ba:ma ka:na goiya:, ba:moe hopo konomolo hiya:hiya: demedehona ibi ipuwalo puya:te ebena gugudima: deda:hanamena:, Ya:suti ebena hoe komodo ibi hiliyonomo gala kuwatete ibi kapiya badininipalama: komidilima:ne.*

⁵³Ba:bene Kayapasiti ba:moe tabo Ka:nisolo dubatamo dolamagitiya:, ba:ba tetene tupuimiti iba:te Ya:suku anakapumi gabo ba:bo ohowadiya:.* ⁵⁴Ba:bema: Ya:suti ibino komo iya:tawate tete nanekelero Yudiya hopolo hawakala kapata:nakuiha:. Ebete huiyatiya ebe ta:matapa:go ba:be hopo miya:pate Ipala:ima habamo tolamete ba:bolo nemediya:, ba:be haba ba: dito hopo tamelo itana.

⁵⁵Ba:bene Yunapino Adaguila: Poko ododi tete tatalima: dediya:, poko ododi tete peheno komo ibi hiliyonomate Yeluselema ko

---

ⁱ 11:47 Buka ka:lamiholedawa, wadiyala ama: ba:moe komo niya:tawa, Ya:suku tetelo komo Yu tawakalubino watowatopi dubu ba:moe ba:bi Ka:nisolo dubula. Ba:bi watowatopa:te Yu tawakalubino hiya:hiya: komo ba anagilamelelame, kubapa:tamo ibino huiya ba:bo ikalamenakuya:, huiyatiya ba:bi Ka:nisolo dubagodolo helo kitanamiha: lumagi hoea:mo oemema:.

* 11:52 Yon 10:16 * 11:53 Yon 5:18

habamo dopamo tolameholiya, mabu ibi ubila Godokono holoholo hapulu ibino ape ukulale komodo kuba dalowa: komokomo dopamo wibuilamete galane ebena poko kododima. ⁵⁶Ba:ba tetelo komo iba:te Godoko Adikumino Hiya: Genama ipuwalo nutitatate Ya:suku nohowadilo ibi ha:kiya ibi ipuwalo na:ga:luya, “La:eno ukui keba ka:nala:ka, Ya:suku poko habamo ba:ka:pemene?” ⁵⁷Iba:te tabo ba:ma ka:na da:ga:luya: mabu Godotamo hawa:goeno ikamehopino watowatopi ba:gala Pa:lisi kapiyuimipi, iba:te tabo ya:lo ihatiya, “Kebe lumagiti Ya:suku dumimini, wadiyala ebete tiyolo a na:pikiyaa:ma:mene, ba:bene ale tolamete ebe nelawete du genamamo dito kopihatema:nema:”

Ma:liti Hido Nibo Ihi Ya:sukunu Natamo Da:haminamiya:

Ma:t 26:6-13; Mak 14:3-9

12 ¹Yu tawakaluba:te Adaguila: Poko kododima: sikisi hegelate ba nepola:na, Ya:suti Betani habamo gala ba:bo kapuluhukuya, ba:be haba ba: Ya:suti hoe ipuwane dadipatiya: ba:be dubu Lasalesikono habala. * ²Ba:bene Lasalesikono naniko Matate komo owalubipa:go Ya:sukunu hido baa: bododimitiya:, ba:bene dubu hiliyonomate baa: da:nahutiya:, Lasalesiko ibi ipuwalo na:lutiya:. * ³Huiyatiya ebena eta naniko Ma:liti huiya konomo hido nibo ihi ilina, ebena mahilo ba: nadala, ebete adahete Ya:sukunu natamo pehaminamete ebena hinibamo nato a:la:li ba:bo meteteholemiya:. Ba:bene ba:be genama gu ba:be ilinoeno hido nibote tabonomo a:tabuya:.*

⁴Ba:ba tetelo Ya:sukunu eta ta:matadawate baa: naha habalo na:lutiya:, ebena mahilo ba: Keliyotanapi Yudasitila, galane ebete Ya:suku anakapumipino kokotamo ebe kihatema:ne. Ebete Ma:likono ododi komoma: na:goiya:, ⁵“Mabu keka: ebete ba:moe hido nibo ilina kolowamima: kanimidiha:? Ebete ba:ba ka:na newageletale kapiya gogoeno oko huiya mani buwatena:, ba:bene ale awaepa:tamo bikalameholena:!” ⁶Yudasiti ba:moe tabo da:goiya: ebete ha:da amiho gabodo goiya:. Ebete ilinaha: tawakalubino modoboha: komokomo kemalagidolenakuiha: huiyatiya ebe ubila ba:be ko mani ebete ha:kiya kuwatema:, mabu ebe Ya:suku kapiyuimipino mani umidawama: ba eda:na komo tetelo ebete mani pilolo uwatenakui.

⁷Ba:bema: Ya:suti ebe ta:matapa:tamo na:goiya:, “La: Ma:liko na:miya:pala:, ebe natamo hido komo bododi. Iyo, nale hoeha: tetelo ebete naeno ape bobamo ihate komo emalagidololo ba:moe hido nibo ilina naeno apa:mo ba:bema: hamina. ⁸La: numa:la:, awaepa:te tete ga:ga:nomolo la:go bemedehonamena:, la:eno ubi tetelo ibi

* 12:1 Yon 11:1,43 * 12:2 Luk 10:40 * 12:3 Luk 7:37-38

nowalubilinakuya:la:, huiyatiya na emedena tetelo la:go a:kemedenamom, tete tatalila nale la: komiya:palema:nemata.”*

Yu Watowatopa:te Lasalesiko Anakapumima: Nopo Da:tamotiya:

⁹Ba:ba tetelo komo tawakalubi hiliyonomate Ya:suku Betani habalo emede komo duliya: iba:te ebe umima: ba:bamo ba: dito tolamiya: Huiyatiya iba:te Ya:suku kapiya umima: katolamiya:ha:, ibi ubila Ya:suti hoe ipuwane dadipatiya: ba:be dubu Lasalesiko atumu konumima:.
¹⁰Ba:bene Yu watowatopi ba:be komo duliya: iba:te nopo ba:bo tamotiya: Lasalesiko Ya:sukuba: kanakapulamema:, ¹¹mabu Lasalesikono komone hiliyonomo tawakaluba:te Ya:suku hibima: a:midiya:.*

Ya:suti Yelusalema Ko Habamo Da:na:pa:guya:

Ma:t 21:1-11; Mak 11:1-11; Luk 19:28-40

¹²Eta hegelalo puya:te Yelusalema ko habalo Adaguila: Poko ododima: da:pelamiya:, ibi hiliyonomate iya:tawahuya: Ya:suti ba:be habamo da:pitiya:.
¹³Ba:bema: iba:te ele uwateholete eba:go alugama: ba tolamita ibulunomamo na:ga:lutiya:,

“Godoko nadipata:la!

God, amia:no mahilago da:pita,

wadiyala ama: ba:be lumagi na:koimiya:!

Ebe ba: a Isalaela tawakalubino Ko Gawadalagila!”*

¹⁴Ba:bene Ya:suti uli ape donoki-goe umiti ba:be hunamo dito emediya: Ebete ba:ba ka:na ododiya: Godokono tabote hibima: keda:ma:, mabu ebena Bukalo eta tabote ba:ma ka:na bitana, *

¹⁵“Yelusalemanapa:la:, la: akatoletolehala:

Numa:la:, la:eno Ko Gawadalagiti ba: pita,

iyo, ebete donoki-goe deha:poto hunamo emedete pita.”

¹⁶Ba:ba tetelo Ya:suku ta:matapa:te ba:moe Buka taboeno ipuwa hidamo kemalagidolutiya:ha:, huiyatiya galane Ya:suti Godokono helo alago hoe ipuwane da:mahiguya:, ba:ba tetelo ibino ukuiti tuputupuhulamete iba:te ba:bo ga:luya:, “Hibila, Ya:suti Yelusalemamo ba na:pa:ga, ale ebe da:milimihuima:, Godokono Buka tabote ebena komoma: hibinomoma: ba:bo edi!”*

¹⁷Dopamo Ya:suti Lasalesiko bobo ipuwamo neka:miti hoe ipuwane dadipatiya:, ba:ba tetene tupuimiti puya:te ba:be hanohano komo dumiya:, iba:te hiya:hiya: habahabamo tolameholete komo hiliyonomo tawakalubi ba:bo nikiyahalamiya:.
¹⁸Ba:be mabuma: Yelusalemanapi hiliyonomate ba:be komo iya:tawahate, iba:te Ya:suti ibino habamo pema:

* 12:8 Tutumu 15:11 * 12:11 Yon 11:45 * 12:13 Ohale 118:25-26; Yon 1:49

* 12:14 Sek 9:9 * 12:16 Yon 2:22

duliya: ebe umima: ba: dito pelamiya:. ¹⁹Ba:bema: Pa:lisi kapiyuimipa:te ubiha:ma: ba eda:ha ibi ha:kiya ibi ipuwalo na:ga:luya, “La: numa:la! A kahelohelohutaha, hiliyonomo tawakaluba:te a miya:poete ebe ba: na:ta:mata!”

Komo Yuha:pa:te Ya:suku Umima: Pilipiko Da:ga:lamiya:

²⁰Yunapino Adaguila: Poko ododi tetelo komo Yuha:pa:te Yelusalema ko habamo Godoko adikumima: da:tolamiya:, ibi atumu ba:be poko habalo na:nepola:nuya:. ²¹Ba:bene Ya:sukunu eta ta:matadawa, ebe ba: Betasaidanapi Pilipitila, komo iba:te ebetamo nikuliti ebe na:nega:lamiya:, “Hopodalagi, a Ya:suku umima: ewagelitama:.” ²²Ba:bema: Pilipiti A:nduluku da:kiyamiya:, ibi netewapa:te badi tote Ya:suku ba:bo nega:lamiya:.

²³Ba:bene Ya:suti iba:tamo na:goiya:, “Tete ba: a:pe, Godokono helo alote Tawakalubino Naniwi ba a:la:mina ebe dawagaminamene, tawakalubi hiliyonomate ebena hibi komo ba:bo kumima:na:.”

²⁴Ba:bema: na la:tamo hibi tabonomo begoemo, kona kikipote haka ipuwamo ma:tigate da:nehoemene, ebena ka:ka:te hibilo a:kawibamene mabu galane komo kona kikipate ba:be ipuwane kopikulima:na:.”

²⁵Ba:gala kebe lumagiti ebena ka:ka: kapiya demalagidolona, ebena ka:ka:te kalatidima:ne, huiyatiya kebe lumagiti ba:moe hopolo ebena ka:ka: emalagidoloheno, ebena ka:ka:te Godokono Hunu Habalo itana itana tetelo bitanamene. * ²⁶Ba:bema: kebe lumagiti naeno huiyaha: okodawama: eda:ma: ubi dihatemene, wadiyala ebete na na:ta:mahena:mene, ba:bene nale kebe habalo demedenamo ebete ba:be atu habalo nago bemedenamene. Ba:gala eta komo, kebe lumagiti naeno hibi okodawama: deda:mene, naeno Nabiwiti ebe hunamo kadipatema:ne.”

Ya:suti Ebena Hoe Komoma: Da:goiya:

²⁷Ba:bene Ya:suti Godotamo tabo ba olamagi na:goiya:, “Ka:lo na tepo ipuwalo menemenenomoma: editamo, ba:bema: Nabiwi, na ama:tamo bada tabote na:ka:goemo? Nale ba:ma ka:na ba:ka:goemo, ‘Nabiwi, modoboha: ba:moe olalati tetete natamo pe’? Ao, nale ba:mako tabo a:kagaa:mo mabu na ba:moe temeteme lawema: hopo habamo ba:bema: piya:mo. * ²⁸Ba:bema: Nabiwi, ama: ha:kiya amia:no helo alo ipuwado ama: nawagaminuya:.”

Ya:suti ba:moe tabo ba goita ba:ba tetenomolo Godokono Hunu Habane tabote ba:ma ka:na pihitiguya:, “Na ha:kiya na ya:lo awagaminuya:mo, ba:gala na ha:kiya gala kakawagaminama:nemo!”

* 12:23 Yon 13:31-32; 17:1 * 12:24 1Kol 15:36 * 12:25 Ma:t 16:25

* 12:27 Ohale 6:3; 42:5; Ma:t 26:38

²⁹Ba:ba tetelo puya:te Ya:suku tamelo da:la:mota:hanuya; ba:bi tawakalubi hiliyonomate ba:be tabo madodo uliti na:ga:luya; “Ba:moe ba: alomote goewata,” huiyatiya komopa:te na:ga:luya; “Ao, ebe ba: Godokono nopodawate ebetamo polamagita.”

³⁰Ya:suti ibino tabo ga:la komo iya:tawate na:goiya; “Ba:moe tabote na mabuma: kapeha; la: mabuma: pe. ³¹Ba: hibila, ka:lo hopo habanapa:te ibino kuba ododili mabuma: huiya kuwatema:na; ba:bene ba:moe hopoeno kuba gawadalagi Saitanako Godote ebeno wato kikipo kitamidamema:ne. ³²Ba:gala Godote na hunamo dadipatenemene, ba:be hoe komodo na huiyatiya hiliyonomo tawakalubi natamo komagahelama:nemo.”* ³³Ya:suti ba:moe tabo dolamagiya: ebeno ipuwa ba:ma ka:nala, ebe keha pihigalo keba ka:na da:hoemene, ebete ba:be komo behawakalimiya.*

³⁴Ba:bene tawakalubi hiliyonomate Ya:sukunu tabo ba huiya na:ga:luya; “Godokono Tutumu Tabo Bukate a biya:tua:mena, ebeno Oemedawa Kelisote emedena tetelo bemedenamene. Ba:bema: ama: ba:ma ka:na badama: ka:gaa:wa, Godote Tawakalubino Naniwino hoe komodo ebe hunamo kadipatema:ne? Tawakalubino Naniwi potela:ka:?”*

³⁵Ba:bene Ya:suti gala na:kagoiya; “Godokono alote la: ipuwalo tete nanekela:mo ga:ga:dopo kitanama:ne, ba:bema: wadiyala la: ba:moe alo ipuwado na:wapata:lamenala: La: hidamo, du komote la:tamo akapa:la; mabu du ipuwado da:pata:na ba:be lumagi iya:tawaha: ebete kebe gabodo da:tona!”* ³⁶Ba:bema: du komote peheno alote la:eno tolame gabo ba a:la:minana, wadiyala la: hibima: na:mida:la; ba:bene la:le aloeno gugudima: keda:hama:nemata.” Ba:moe tabo olamagi da:wibuya; Ya:suti ba:bi tawakalubi hiliyonomo miya:palette diya gabodo eta baha:mo tote ba:bo nilutiya.*

Komo Yu Tawakaluba:te Ya:suku Hibima: Kamidiya:ha:

³⁷Ba: hibila, Ya:suti hopo habalo ba emedena Godokono helo kohawakalimima: ebete tawakalubino holoholo hapulu hiliyonomo hanohano komokomo bododilinakui, huiyatiya puya:te ba:bi komo dulamenakui ibi ipuwalo komo Yu tawakaluba:te ebe hibima: kamidiya:ha: ³⁸Ba:bene ba:moe komote ba: ba:ba ka:na uluhukuya; Godokono ukui hawakalimidawa Aisayate da:goiya; ba:be tabote hibima: keda:ma: Ya:lo tetelo ebete tabo ba:ma ka:na goiya;

“Kodawa, ama: amia:no ko helo puya:tamo da:hawakaliminaka, ale amia:no tabo iba:tamo dolamagimima; hibima: pote ka:midi?

* 12:32 Yon 3:14 * 12:33 Yon 19:6 * 12:34 Ohale 110:4; Ais 9:7; Da:n 7:14

* 12:35 Yon 8:12 * 12:36 Epe 5:8

Lumagi kalutaha; puliyanomola.”*

³⁹Ba:bema: mabu keka: tawakaluba:te Ya:suku hibima: midi modoboha:ma: deda:hana? Aisayate ba:be komo hawakalimima: eta tabo ba:ma ka:na kagoiya;

⁴⁰“Godote hibima: midiha:pino baidi duhuma: midililamete, ibino tepo ipuwoeno ukui akakodakoduilamelelamiya:.

Ba:bema: ebete ibi mabuma: na:goena,

‘Iba:te baida:mo hibi komo umi modoboha;

iyo, ibino tepo ipuwalo naeno hido komo iya:tawa modoboha:.

Iba:te ibino tepo ipuwoeno ukui hidamo nemalagidolotale natamo bohobila:na;

ba:bema: na modobola ibi nale hiduilame.”*

⁴¹Ba: hibila, tawakaluba:te Ya:suku ubiha:ma: deda:hamena; Aisayate ba:be komoma: ba:moe tabo ya:lo a:goiya; mabu ebena baiditi hiya:ma: ba eda:hame ebete Ya:suku Godokono helo alote a:la:minutalo ba:bo umiya:.*

⁴²Ba:bene komo tawakaluba:te Ya:suku ubiha:ma: ba eda:ha, atu tetelo komo tawakalubi ba:gala komo ibino watowatopa:te ebe hibima: ba:bo midiya: Huiyatiya ba:ba:te Pa:lisi kapiyuimipi tolelamelelo ibino hibima: midi komo kahawakalimiya:ha; Pa:lisi watowatopa:te mauba ipuwalo ibi hiya:hiya: habahaboen baidi ibubulamehole genamamo a:pa:la:ha talona ihatelamekapoma:.* ⁴³Ba: hibila, iba:te Ya:suku ta:mata ipuwalo kodakodalo kapola:nuya:ha: mabu ibi ubila tawakaluba:te iba:tamo kokalakahama; huiyatiya Godote iba:tamo da:kakalana iba:te ba:be komo koamo kemalagidolonamiha:.*

Ya:sukunu Tabote Tawakalubino Komokomo Anagilamelelame Komo

⁴⁴Ba:bema: Ya:suti ibulunomo ba goewata na:goiya; “Kebe lumagiti na hibima: da:midinina ebete na kapiya hibima: kamidinina; ebete na da:poenamaya: ba:be dawa atumu hibima: na:kamidina, ⁴⁵ba:gala kebe lumagiti naeno komo dumina, ebete na da:poenamaya: ba:be dawoen komo na:kumina.* ⁴⁶Ba: hibila, na ba:moe hopo a:la:minama: piya:mo, ba:bema: kebe lumagiti na hibima: da:midinina ebete du ipuwalo a:kemedenamene.

⁴⁷“Ba:gala ba:moe ba: eta komola. Kebe lumagiti naeno tabo uliti papamiwataheno, nale ebena komo a:kanagiya:midama:mo mabu na hopo habanapa:tamo kuba huiya ikalamema: kapiya:ha; huiyatiya na ibino ka:ka: mula:lelamema: piya:mo.* ⁴⁸Numa:la; kebe lumagiti na ubiha:ma: eda:te naeno tabo komokomo uwateheno, ebena komo anagiya:midamema: eta Kodawate ba:luta. Iyo, Godote Kuititi Hegelalo

* 12:38 Ais 53:1 * 12:41 Ais 6:1 * 12:42 Yon 9:22 * 12:43 Yon 5:44

* 12:45 Yon 14:9 * 12:47 Yon 3:17

naeno tabo komamo ba:be lumagino komo kanagilamelemema:ne,
 49mabu nale dolamaginamo ba:bi tabo komokomo na ha:kiya naeno
 ukuiolo kolamaginaha:, huiyatiya Nabiwiti na da:poenamuya: nale ebetamo
 papamiwatalo ebena tabonomo bolamaginamo. 50Na ba:moe komo
 iya:tawala, Nabiwino tutumu tabo ba: wiboha: ka:ka:la, ba:bema: ebete na
 keba ka:na ka:goenamena, na ba: ba:ba ka:na olamaginakomo.”

Ya:suti Ebena Ta:matapino Nato Dukulalelamentiya:

13 1Yu tawakalubino Adaguila: Poko ododima: kapiya hegelate ba
 nitana, Ya:suti ba:bo iya:tawuya: ba:moe ba: tetela, ebete tatalila
 ba:moe hopo miya:pate Nabiwi Godotamo kotoma:ne. Ba: hibila, puya:te
 ba:moe hopolo ebena: deda:hanama:, Ya:suti ibi malemalelalelo
 konomamo emalagidolenami, ba:bema: ibi ba:be malemala:go magatalete
 kuititinomamo ba:bo nuluhukuya.

2Ba:bene ba:be dulu Ya:suti ebe ta:matapa:go ahidinate baa:
 benahaniya:. Ba:be du peheno Saitanate dopamo eta ta:matadawa
 Yudasikono tepo ipuwamo kuba ukui ba:ma ka:na ihatemiya:, ebete
 Ya:suku anakapumpino kokotamo ebe kihatema:, ba:moe Yudasiko ba:
 Keliyotanapi Saimonokono gudula. * 3Hibila, Ya:suti ba:moi netewa-
 kapiya komo ya:lo iya:tawuya:, Nabiwi Godote ebetamo helo ikamiya:
 hiliyonomo komokomo ododilima:, ba:gala ebe ba: Godogodone piya:,
 ba:gala ebe ba: Godotamo gala kakatoma:ne. * 4Ba:be mabuma: ebete
 baa: naha habane mahiganate, atuino kaliko pekananate huiyaha:
 okodawamo a:la:li meteteholeno kaliko lawenate dito puliniya:. 5Ba:bene
 ebete wahikalamo beya haminanate ebena ta:matapino nato ukulalelame
 ba:bo tupuiminiya:, ba:gala ebete da:puliniya: ba:be a:la:li meteteholeno
 kalikamo ebete ibino nato a:la:li ba:bo meteteholelamentiya:.

6Ba:bene ebete Saimono Pitatamo da:peniya: Pitate ebetamo
 na:goeniya:, “Kodawa, ama: naeno nato ba:kukulaleomena:?”

7Ya:suti tabo ba huiyana ebe na:goememiya:, “Ama: iya:tawaha: nale
 ama:tamo bada komo dododinamo, huiyatiya ama: galane kiya:tawama:na:ta.”

8Ba:bema: Pitate na:goeniya:, “Ao, ba:be komo modoboha:! Ama: naeno
 nato a:kukulala:mena:ta.”

Ya:suti huiyatiya ebe na:goememiya:, “Nale amia:no nato ukulaleheno
 ama: nagodolo habahenola.”

9Ba:bema: Pitate ebetamo na:goeniya:, “Kodawa, kubaha:, ama: naeno
 nato kapiya akukulala:la:. Wadiyala ama: naeno kokoto ba:gala wato
 atumu na:kukulalamentiya:.”

10Ba:bene Ya:suti na:goeniya:, “Kebe lumagiti mala: ya:lo da:tui
 ebena apena dalowa: puliyala, huiyatiya ebete ebena nato kapiya

* 13:2 Luk 22:3; Yon 13:27 * 13:3 Yon 3:35; 16:28

nukulala:mene. Ba:moe komo ba: hibila, la: hiliyonomate uliulinoma: eda:huiмата, huiyatiya la: ipuwalo kapiya dawate ulinoma: keda:naha:.”*
 11 Ya:suti ba:moe tabo da:goeniya: mabu ebete ya:lo iya:tawuya:, ta:matapi ipuwalo ebe pote anakapumpino kokotamo dihatemene.

12 Ba:ba tetelo ebete ebena ta:matapino nato ukulalelame da:wiboniya:, ebete ebena atuino kaliko gala kapulinate ba: dito emedeniya:. Ba:bene ebete ibi na:goelameniya:, “La: iya:tawahala:ka:, nale la:tamo dododimo ba:be komoeno ipuwa? 13 La:le na la:eno Iya:tulamedawama: ga:lanakomata ba:gala Kodawama: akaka:naminakomata. Ba: hibila, na ba: ba:betela. 14 Ba:bema: galane la:le ba:moe naeno ododi komo ba:ma ka:na demalagidolonakoma, ‘Aeno Iya:tulamedawa ba:gala Kodawa, ebete aeno nato ukulalea:meni,’ wadiyala la: ha:kiya la: ipuwalo etate etoeno nato atumu nukulalemenakuya:la:.” 15 Iyo, nale la:tamo ba: go bododimo, galane tetelo la:le komopa:tamo ba:ma ka:na nododinakuya:la:.” 16 Na la:tamo hibi tabonomo begoemo, eta okodawoeno helote ebena oko namutudawoeno helo a:kagogolale, ba:gala tabo atadawoeno helote ebe da:poememene ba:be kodawoeno helo a:kagogolamene.” 17 Ba:bema: la: ba:moi komokomo iya:tawahate, ba:ma ka:na etate etatamo, etate etatamo, huiyaha: oko dowatinakoma, ba:bene la:godolo konomo kalakalate bitananakomene.”

Ya:suti Yudasikono Komo Da:hawaliminiya:

Ma:t 26:20-25; Mak 14:17-21; Luk 22:21-23

18 Ba:bene Ya:suti ebe ta:matapa:tamo na:goeniya:, “Godokono Bukalo eta tabote ba:ma ka:na itana, ‘Nago baa: da:nanako, ba:be lumagiti naeno alaholodawama: keda:ma:ne,’ ba:bema: ba:ma tetelo a ipuwalo ba:moe tabo komote hibima: keda:ma:ne, Godokono ubila. Ba: hibila, na la:eno komo iya:tawanomola, mabu la:le na ta:mahenema: nale la: uwatimata, ba:bema: ba:moe tabo komote la: hiliyonomoeno komoma: kagoenaha:, kapiya lumagino komoma: goena.” 19 Ba:be lumagino komote uluhukuhino nale la: dopamo goelamemata. Ba:bene ebena komoma: Buka taboeno komote hibilo duluhukumini, la: hibima: ba:bo komidima:nemata na ba: emedena tetelo demedenamo ba:be dawala.” 20 Na la:tamo hibi tabonomo begoemo, nale kebe okodawa doememo, pote ba:be okodawa kalakalago dowalubimini ebete na kowalubinima:ne, ba:gala pote na dowalubinimini ebete na kapiya a:kowalubina:mene, ebete na Oenamedawa Godoko atumu kakowalubima:ne.”*

21 Ba:bene Ya:suti ba:moe tabo olamagi da:wiboniya: ebete tepo ipuwalo menemenenomoma: eda:nate ebe ta:matapa:tamo hawakala na:goeniya:,

* 13:10 Yon 15:3; 6:64,70-71 * 13:14 Ma:t 20:28; Luk 22:27

* 13:15 Pil 2:5; Kol 3:13; 1Pit 2:21 * 13:16 Ma:t 10:24 * 13:18 Ohale 41:9

* 13:19 Yon 14:29; 16:4 * 13:20 Ma:t 10:40

“Na la:tamo hibi tabonomo begoemo, la: ipuwalo etate na anakapunamepi kowalubilima:ne na kolawenema:.”

²²Ba:bema: ebe ta:matapa:te ibi ipuwalo ba uma:tepahuina nemalagidoloniya:, “Ba:moe kuba pote na:kododimini?” huiyatiya iba:te lumagi kuminiya:ha. ²³Ba:ba tetelo Ya:suti ebe ta:matapi ipuwalo poko koamo demalagidolonami, ba:bete Ya:suku tamelo na:lutiya:, ²⁴ba:bene Saimono Pitate kokotamo ba goena ebe na:goemeniya:, “Ama:le Iya:tulamedawa na:kiyama: ebete pokono komoma: kolamagina.”

²⁵Ba:bene ba:be ta:matadawate Ya:suku tama:mo nemedatepanate ebe na:goemeniya:, “Kodawa, ba:be lumagi potela:ka:?”

²⁶Ya:suti ebena tabo ba huiyana na:goeniya:, “Nale baa: kalila:mo adutiti kebe lumagitamo dikamemo, ba:be ba:be lumagila.” Ba:ba tetelo ebete baa: kalila:mo adutinate, Keliyotanapi Saimonokono gudu Yudasitamo ba: dito ikameniya:. ²⁷Ba:bene Yudasiti ba:be baa: da:laweniya:, ba:ba tetenomolo Saitanate ebena tepo ipuwamo ba: dito opeganiya:.

Ba:bene Ya:suti ebetamo na:goeniya:, “Ama:le kebe komo ododima: dewagelena, wadiyala tiyonomo nododa:.”* ²⁸Ba:ba tetelo baa: naha habalo da:pola:nuya:, ba:bi komo ta:matapi ipuwalo eta lumagiti Ya:sukunu taboeno ipuwa kalaweniya:ha. ²⁹Yudasiti ibino kapiyuimipino mani umidawama: eda:nami, ba:bema: komopa:te nemalagidoloniya: Ya:suti poko ododino komo baa: konuwatehoma: goena, ba:gala komopa:te nemalagidoloniya: ebete awaepi mana:mo konowalubilima: goena.

³⁰Ba:bene Yudasiti Ya:sugodone baa: da:laweniya:, ba:ba tetenomolo ebete iba:godone mahiganate du ipuwamo ba: dito nopeganiya:.

Ya:suti Uli Tutumu Tabo Ebe Ta:matapa:tamo Dikalameniya:

³¹Yudasiti ibi da:miya:paliniya: ba:ba tetelo Ya:suti komopa:tamo na:goeniya:, “Ba:ma tetelo Godokono helo alote Tawakalubino Naniwi ba a:la:mina ebe kawagaminama:ne, ba:gala Tawakalubino Naniwiti ebena ododi komodo Godoko kawagaminama:ne.* ³²Ba:bema: Godote ebe ha:kiya ebe Tawakalubino Naniwi ipuwado dawagaminamene, ba:be atu tetelo ebete Tawakalubino Naniwi helo alamo ba a:la:mina ebe kawagaminama:ne. Ba: hibila, ebete ba:be komo tiyonomo kododima:ne.”*

³³Ba:bene Ya:suti eta tabo bekagoeniya:, “Naeno guguda:la:, na la:go tete nanekele emeda:tepate la:le na ba:bo kohowadinima:nemata. Iyo, nale kebe tabo Yu watowatopa:tamo dopamo da:goimo, ka:lo la:tamo ba:be atu tabo bekagoemo, nale kebe habamo da:tomo la:le ba:be habamo pelame modoboha:.*

³⁴“Huiyatiya ka:lo dulu na la:tamo uli tutumu tabo bikalamemata la: kowalubilima:. Wadiyala la:eno emede ipuwalo etate eta malemalelo

* 13:27 Yon 13:2 * 13:31 Yon 12:23 * 13:32 Yon 17:5 * 13:33 Yon 7:33-34

nemalagidolonala; nale la: keba ka:na kemalagidoletanama ba:ba ka:na. *
 35 Keba tetelo la: ipuwalo etate eta malemalelo kemalagidolo, etate eta malemalelo kemalagidolo, la: ba:ba ka:na dewagelenama, ba:moe gabodo hiliyonomo tawakaluba:te kiya:tawahama:na: la: ba: naeno ta:matapilata.”

**Ya:suti Pitako Da:kiyameniya; Ama:le Na Iya:tawaha:ma:
 Kogoema:na:ta**

Ma:t 26:11-35; Mak 14:27-31; Luk 22:31-34

36 Ba:bene Saimono Pitate Ya:sutamo na:goeniya; “Kodawa, ama: kebamo na:ka:tomena:?”

Ya:suti tabo ba huiyana na:goeniya; “Nale kebe habamo da:tomo, ba:ma tetelo la:le na ta:mahene modoboha; huiyatiya hibila, la:le na galane kota:mahenema:nemata.”

37 Ba:bene Pitate ebe gala na:kagoemeniya; “Kodawa, mabu keka: nale ba:ma tetelo ama: ta:maheha:ma: da:gaa: Na modobola naeno ka:ka: ama: mabuma: gobogobamo kihatema:nemo.”

38 Ba:ba tetelo Ya:suti ebena tabo ba huiyana na:goeniya; “Amia:nao ka:ka: na mabuma: hibilo ba:kihateomena: Na ama:tamo hibi tabonomo begoemo, ka:lo dulu kakabate goehoheno ama: netewakapiya teta:mo na iya:tawaha:ma: kogoema:na:ta.”

Ya:suku Ba: Hibi Gabola Nabiwi Godotamo

14 1 Ba:bene Ya:suti tabo moga:melo ebe ta:matapa:tamo na:goeniya; “La: tepo menemenema: ba:gala ukui bilibilima: akeda:hala: Wadiyala la: Godoko hibima: na:mida:la; ba:gala la: na atumu hibima: na:midina:la. 2 Ba: hibila, naeno Nabiwino genama gulu la:eno emedehe haba hiliyonomo ba:pola:na. Ba:moe komo ha:dama: neda:tale nale la: ba:ka:goelametana; iyo, na la:eno hibi habanomo hiduilamema: kotoma:nemo. 3 Ba:bene na la:eno haba nihiduilamete gala kapete la: ba:bo kopuwatema:nemata, ba:ba tetelo a hiliyonomate kapimilo naeno habalo ba:nemedenama: * 4 Ba: hibila, nale kebe habamo da:tomo, la: ba:be habamo tolame gabo iya:tawahala.”

5 Ba:bene Tomasiti Ya:sutamo na:goeniya; “Kodawa, ama:le kebe habamo da:tomena: a ba:be haba iya:tawaha; ba:bema: a gabo keba ka:na na:kiya:tawahama:?”

6 Ya:suti ebena tabo ba huiyana na:goeniya; “Na ba: gabola, ba:gala na ba: hibi komo hawakalimidawala, ba:gala na ba: wiboha: ka:ka:la. Lumagiti na ipuwado Nabiwi Godotamo kotoma:ne, eta gabodo a:katoamene. * 7 Numa:la; la: naeno komo iya:tawahala,

* 13:34 Yon 15:12,17; 1Yon 3:23; 2Yon 5 * 14:3 Yon 12:26 * 14:6 Yon 11:25; Lom 5:1-2

ba:bema: ba:ma tetene tupuimiti la: naeno Nabiwino komo atumu kakiya:tawahama:nemata. Ba: hibila, la: ebe ya:lo umia:mata.”*

⁸Ba:bene Pilipiti ebetamo na:goeniya;, “Kodawa, ama: atamo Nabiwino komo da:hawakalimimina;, a komodoboma:nema:.”

⁹Ya:suti tabo ba huiyana na:goeniya;, “Pilipi, nale tete ga:ga:nomolo la:go emedenamimo, ba:bema: mabu keka: ama:le naeno komo hibilo kiya:tawanaha:? Ama:le na dunami ba:be gabodo ama:le Nabiwi ba: umia:ta, ba:bema: keka: mabu ama:le ba:ma ka:na da:gaa;, ‘Nabiwino komo atamo na:hawakalima:’?” ¹⁰Pilipi, ama: ba:moe komo hibima: na:ka:midiona, na Nabiwi ipuwalo bemedenamimo ba:gala Nabiwiti na ipuwalo bemedena?”

Ba:bene Ya:suti ebe ta:matapi hiliyonomatamo na:goeniya;, “Nale la:tamo kebe tabo kolamaginuimo, ba:bi tabo komokomate nagodone kapelamenaha;, huiyatiya na ipuwalo demedena, ba:be Nabiwiti naeno hiya:hiya: tabamo ebena hido oko bowatina.” ¹¹Ba:bema: wadiyala la: ba:moe komo hibima: na:mida:la;, na Nabiwi ipuwalo bemedenamimo ba:gala ebete na ipuwalo bemedena. Huiyatiya la: la:eno ukuilo ba:moe komo kodakodama: da:ga:lanama, ba:bema: nale kebe hanohano komo la: ipuwalo dododilinuimo, wadiyala la: ba:bi komoeno ipuwa ba emalagidolo na hibima: na:midina:la:.” ¹²Ka:lo dulu na la:tamo hibi tabonomo begoemo, kebe lumagiti na hibima: da:midinimini, nale dowatinamo ebete ba:be atu oko ba:kaowatinamene. Ba: hibila, ba:be lumagino oko owati helote naeno oko owati helo konegogoloma:ne mabu na ba: Nabiwitamo kotoma:nemo.” ¹³Ba:bema: la:le naeno mahilamo bada komoma: na da:toenamehonema, nale la:tamo kikalamema:nemata mabu naeno ododi komodo Nabiwiti ha:kiya ebe kawagaminama:ne.” ¹⁴Iyo, la: naeno mahilamo bada komoma: na da:toenamehonema, na la:tamo dito kikalamema:nemata.”

Godokono Gobogobote Hibima: Midipa:tamo Pema: Ya:suti Da:goeniya:

¹⁵Ba:bene Ya:suti ebe ta:matapa:tamo eta tabo bekagoeniya;, “La: na malemalelo demalagidolonema la: naeno tutumu tabamo kopapamila:hama:nemata.” ¹⁶Ba:bema: nale naeno Nabiwi kogoemema:nemo, ebete eta Owalubidawa la:tamo kopoemema;, ba:bete emedena tetelo la:go bemedenamene.” ¹⁷Ebe ba: Godokono Hido-talona Gobogobola, Godokono hibi komo da:hawakalimimina ebe ba:be dawala. Hopo habanapa:te ebe a:kuma:la;, ba:gala ebena komo a:kiya:tawahala;, ba:bema: iba:te ibino tepo ipuwalo ebena helo hibilo a:kalawa:mena:.”

* 14:7 Yon 8:19 * 14:9 Yon 12:45; Kol 1:15; Yun 1:3 * 14:10 Yon 12:49

* 14:11 Yon 10:38 * 14:12 Mak 16:19-20 * 14:13 Mat 7:7; Yon 15:16

* 14:15 Yon 15:10; 1Yon 5:3 * 14:16 Yon 14:26; 15:26; Yon 16:7

Huiyatiya la: hibima: midipino komo eba ka:naha: mabu la: ebena komo iya:tawahanomola, iyo, ebete emedena tetelo la:godolo bemedenamene.*

¹⁸Ba:bema: nale la: dito a:kamiya:pala:mata, ao, nale ba:moe Owalubidawa la:tamo hibilo kopoemema:nemo, ba:bene ebete la:godolo ba emedena galane na ha:kiya la:tamo gala kakapema:nemo.

¹⁹“Tete nanekelero hopo habanapa:te na a:kunama:mena:, huiyatiya la:le na kunamema:nemata, iyo, na wiboha: ka:ka:go emedenamo, ba:bema: la: ba: atumu ba:be ka:ka:go emedehonamata. ²⁰La:le na gala da:kunamema, ba:be hegelate da:puluhukumini, la: ba:moe komo ba:bo kiya:tawahama:nemata, na naeno Nabiwi ipuwalo emedenamo ba:gala la: na ipuwalo emedehonamata, ba:bene na atumu la: ipuwalo emedenamo.* ²¹Ba:bema: puya:te naeno tutumu tabo hiliyonomo uwatete da:papamila:nakomona:, ba:ba:te na malemalelo emalagidolonena. Ba: hibila, kebe tawakaluba:te na malemalelo demalagidolonena, naeno Nabiwiti ibi atumu malemalelo ba:kemalagidolena, ba:gala nale ibi atumu malemalelo ba kemalagidole na ha:kiya naeno komo iba:tamo ba:hawakaliminakomo.”

²²Ba:bene eta Yudasiti, Keliyotanapi Yudasitiha:, ebete Ya:suku nalateda:niya:, “Kodawa, hopo habanapa:te ama: umihino, ba:ba tetelo a ha:kiya ama: keba ka:na na:kumitamena:?”

²³Ya:suti tabo ba huiyana na:goeniya:, “Kebe lumagiti na malemalelo demalagidolonena, ebete naeno tutumu tabamo ba:papamiwatanakomene, ba:bene naeno Nabiwiti ebe malemalelo bemalagidolonamene, ba:gala ale ebetamo pete ebegodolo ba:pemedinama:. ²⁴Huiyatiya kebe lumagiti na malemalelo emalagidolonenaheno, ebete naeno tutumu tabamo a:kapapamiwatamene. Ba:moe komo ba: hibila, la: nagodolo dulihtonakoma ba:bi tutumu tabo naenoha:, ba:bi tutumate na da:poenamaya: ba:be Nabiwigodone pelamena.*

²⁵“Nale la: miya:paleheno ba:moi komokomo dopamo la:tamo ba: olamagimo. ²⁶Ba:bene nale la: da:miya:palema, Nabiwi Godote naeno mahilamo eta Owalubidawa la:tamo kopoemema:ne, ebe ba: ebena Hido-talona Gobogobola. Ba: hibila, nale dopamo kebe hiliyonomo komo la: diya:tulamenakuima, ebete pete ba:bi atu komokomo la: gala ba kapiya:tulame la:eno ukui ba:bo ba:tuputupuilamenakomene. ²⁷Ba:gala ba:moe ba: eta komola, nale la:tamo naeno tepo ipuwalo ditana ba:be hete bikalamemata. Ba:be hete ba:moe hopo haboenoha:, ba:bema: la: la:eno tepo ipuwalo ukui bilibila:go ba:gala tola:go akemedehala.

²⁸“Nale la:tamo hibilo da:goemo la: ulimata, na Nabiwi Godotamo tote ba:bene la:tamo gala kakapema:nemo. Numa:la:, la:le na

---

* 14:17 Yon 16:13 * 14:20 Yon 17:21-23 * 14:24 Yon 7:16

hibilo malemalelo nemalagidolonenatale, naeno to komoma: la: ba:kalakalahona:, mabu ebena helo konomola, naeno helo na:gogolona.*
 29 Ba:moe komote uluhukuhino na la: dopamo goelamemata, ba:bema: ba:moe komote hibilo duluhukumini, ba:ba tetelo la: hibima: komidima:nemata.* 30 Huiyatiya ka:lo dulu na la:tamo tabo konomo a:kolamaga:mo, mabu hopo haba namutudawa ba: na:pe. Ba:be kubadawoeno helote hibilo natamo kitanaha: nale ebetamo kopapamiwatama:, 31 huiyatiya naeno Nabiwiti na kebe komokomo kododilima: da:kiyanamenako, nale ba:bi komo ba ododili ebe kapiyatamo papamiwatanakomo. Iyo, ba:moe ba:be gabodo hopo habanapa:te naeno komo niya:tawahamena:, nale naeno Nabiwi malemalelo demalagidolonamo.

“Ba:bema: wadiyala la: na:pakamina:, a ba:moe genamane kotolamiya:”

Ya:suku Ba: Hibi Gala:ipi Tupina Gao Kehala

15 1 Ba:bene Ya:suti ebe ta:matapa:tamo eta tabo bekagoeniya:, “Na ba: hibi gala:ipi tupina gao kehala, ba:gala naeno Nabiwiti ba:be gao keha umidawama: eda:na. 2 Ba:bema: ba:moe kehoeno nolohoha: gedawa hiliyonomo ebete mabunomamo iya:hiliti gobogobamo kiya:hekema:ne, huiyatiya da:nolohonaka ba:bi gedawa hiliyonomo hunu pahago ebete hunuya kiya:hilima:ne iba:te konomamo gala kakanolohoma:.* 3 Ba: hibila, nale la:tamo kebe tabo komokomo kolamaginuimo ba:bi tabote la: ukulalenomo dukulali, la:le uliulinoma: ba:bo eda:huimata. 4 Ba:bema: wadiyala la:le na hibi gao kehagodolo nemedehonala:, ba:bene na ba: atumu la: ipuwalo bemedenamamo. Ba:moe komo hidamo nemalagidolala:, gao gedawate ebena apa:mo moga:heno ebe ha:kiya a:kanolamene, ba:bema: la: na ipuwalo emedenaheno la:le hibilo a:kanolohamata.

5 “Na ba: hibi gala:ipi tupina gao kehala, la: gedawalata. Kebe lumagiti na ipuwalo demedenamene ba:gala na atumu ebe ipuwalo demedenamo, ebete konomamo konoloma:ne. Huiyatiya na la:eno tepo ipuwalo emedenaheno la: ha:kiya eta hido komo a:kododa:mata. 6 Ba:bema: kebe lumagiti na ipuwalo emedenaheno, ebe ba: nolohoha: gedawa keba ka:nala:ka: ba:ba ka:nala. Pali namutudawate ebe gobogobamo da:da:namene kaloloma: ba:bo koneda:ma:ne, ba:bene eta lumagiti pelawete koa:mo dito kopa:da:nama:ne.* 7 Ba: hibila, la: na ipuwalo demedenama ba:gala naeno iya:tulame tabote la:eno tepo ipuwalo da:pola:namene, ba:ba tetelo la: naeno hiya:hiya: tabo hibilo ba ta:matale bada komoma: naeno Nabiwi da:ga:lamema ebete ba:be komo

* 14:28 Yon 20:17 * 14:29 Yon 13:19 * 15:2 Mat 3:10 * 15:6 Ma:t 7:19; 13:42

la:tamo kikalamema:na:ta. ⁸Mabu keba tetelo la: naeno hibi gao keba ka:nala:ka: ba:ba ka:na konomamo da:nolohoma, ba:ba tetelo la: ba:moe komo hidamo kohawakalimima:nemata, la: ba: naeno hibi ta:matapilata. Ba:moe ba:be gabodo Nabiwi Godote ebe ha:kiya ebe kawagaminama:ne.*

⁹“Numa:la:, Nabiwiti na malemalelo keba ka:na kemalagidolonena, nale la: ba:ba ka:na emalagidolenamata, ba:bema: wadiyala la: naeno malemale ipuwalo nemedehoniya:la:. ¹⁰Ba: hibila, la: naeno hiya:hiya: tutumu tabamo hibilo da:papamila:hanama, ba:be gabodo la:le naeno malemale ipuwalo bemedenamata, nale naeno Nabiwino tutumu tabamo papamiwatalo ebena malemale ipuwalo demedenamo ba:ba ka:na.*

¹¹Ba:bema: nale la: ba:moe tabo begoelamemata, mabu na ubila naeno kalakalate la:eno tepo ipuwalo tabote ba:bolo kitanama.

¹²“Ba:moe ba: naeno ko tutumu tabola la:tamo. Nale la: malemalelo keba ka:na kemalagidoletanama, la: ipuwalo etate eta ba:ba ka:na nemalagidolonala:.* ¹³Numa:la:, eta lumagiti ebena mabulubino ka:ka: mula:lelamema: ebena ka:ka: gobogobamo dito dihatemene, ba:ba ka:na ebegodolo hibi malemale komote konomamo kohawakalama:ne.*

¹⁴“Ba:gala eta komo, la:le naeno tutumu tabamo da:papamila:hama, ba:be gabodo la: naeno mabulubima: kedahama:nemata.* ¹⁵Ba:bema: ba:ma tetene tupuimiti nale la: naeno huiyaha: okopima: gala a:kaka:lama:mata mabu huiyaha: okopa:te ibino namutudawoeno tepo ipuwoeno ukui hibi a:kiya:tawahala:. Huiyatiya nale Nabiwigodone kebe komokomo kulihuya:mo, ba:bi hiliyonomo komo la:tamo a:hawakalilamimo, ba:bema: la: naeno hibi huiyaha: okopiha:, ao, la: ba: naeno mabulubilata. ¹⁶Ba:bema: ba:moe ko komo akadodala:, la:le na laweneheno nale la: dopamo uwatimata, la:le hopo haboeno hiya:hiya: hopolo ba nemedehona hibi gaote la: ipuwalo konolohonama:. Ba:bene la:eno gaote emedena tetelo ba pola:na, la: bada komoma: Nabiwi Godoko naeno mahilamo da:toemehonakoma, ebete ba:be komo la:tamo ba:bo bikalamenakomena:ta. ¹⁷Ba:moe ba: naeno ko tutumu tabola la:tamo, la: ipuwalo etate eta malemalelo nemalagidolonala:.”*

Hopo Habanapa:te Ya:suku Ta:matapa:tamo Komaubahama:na:

¹⁸Ba:bene Ya:suti eta tabo bekagoeniya:, “Hopu habanapa:te la: naeno ta:matapa:tamo da:maubahamena:, ba:ba tetelo nemalagidoluya:la: iba:te dopamo natamo a:maubahaliya:. ¹⁹Ba:bema: la: hopu habanapima: hibilo neda:honatale iba:te la: kalakalago buwatetana:, huiyatiya nale la: ibi ipuwane uwatimata, ba:bema: iba:te la: ubiha:ma: eda:halo la:tamo ba:maubahanamena: mabu la: iba:go kapiyama: keda:hanaha:.* ²⁰Ba:gala

* 15:8 Ma:t 5:16 * 15:10 Yon 14:15; 1Yon 2:5 * 15:12 Yon 13:34

* 15:13 Yon 10:11; 1Yon 3:16 * 15:14 Ma:t 12:50 * 15:17 Yon 13:34 * 15:19 Yon 17:14

nale la: dopamo da:goelamima, la:le ba:moe tabo gala na:kemalagidolala, okodawoeno helote ebena oko namutudawoeno helo a:kagogolale. Ba:bema: kebe tawakaluba:te natamo koko temeteme dikanamenakui, iba:te ba: la:tamo atu temeteme ba:kikalamenakomena:ta, ba:gala kebe tawakaluba:te naeno iya:tulame tabamo da:papamila:hui, ba:ba:te la:eno iya:tulame tabamo atumu kakapapamila:hama:na.*

²¹“Numa:la; na da:poenamiya: ba:be dawoeno komo hopo habanapa:te iya:tawaha; ba:bema: iba:te na mabuma: la:tamo kuba komokomo bododilina:komena. ²²Nale iba:tamo pete Godokono hibi tabo polamagiha:tale, ebena mauba komote ibino kuba ododili mabuma: ba:ka:pena; huiyatiya nale ba:moe hopo habamo da:piya:mo, ba:ba tetene tupuimiti ibino kuba ugumuili gabo kitanamiha; ba:bema: ibino kuba huiyate hibilo ba: na:pe. ²³Numa:la; ibi ipuwalo kebe lumagiti natamo da:maubana, ebete atumu naeno Nabiwitamo na:kamaubana.* ²⁴Ba:bema: nale hopo habanapi ipuwalo naeno Nabiwino koko hanohano komo pododiliha:tale, ebena mauba komote ibino kuba ododili mabuma: ba:ka:pena. Huiyatiya na ibi ipuwalo ebena helo konomamo a:hawakalimimo, eta hopo lumagiti ba:bako helo hawakalimi modoboha; iyo, iba:te naeno helo hibinomolo umiya; huiyatiya iba:te natamo ba:gala Nabiwitamo koamo maubahana. ²⁵Numa:la; ibi ipuwalo ba:moe komote ba:ma ka:na uluhukui Godokono Buka tabote hibima: keda:ma; mabu ebete Yunapa:tamo dikalamiya: ba:be Tutumu Bukalo tabote ba:ma ka:na itana, ‘Nale ibi mabuma: hidohido komo ba ododilina, huiyatiya iba:te natamo a:maubahuya.’*
²⁶“Naeno ta:matapa:la; na eta Owalubidawa la:tamo kopoemema:nemo, ebe ba: Nabiwi Godogodone da:puluhukuna ba:be Hido-talona Gobogobola. Ebe ba: Godokono hibi komo hawakalimidawala, ba:bema: ebete hopo habanapa:tamo da:pemene naeno komo kopehawakalimima:ne,* ²⁷ba:bene la: ba: atumu naeno komo na:kahawakalimiya:la; mabu hibila, naeno oko tupuimi mabuni la: ba: nago emedenamimata.

16 ¹“Na ka:lo dulu ba:moi komokomo hiliyonomo la:tamo olamagimo, mabu na ubihinola la:le nato ukamidahale. ²Tete ba: na:pe, Yu tawakaluba:te la:tamo talona kihatelamema:na:ta la: ibino hiya:hiya: habahaboeno baidi ibubulamehole genama guamo a:pa:lahama; ba:gala ba:ba tetelo komopa:te la: anakapulamema: nopo ba tamote ba:bo kemalagidoloma:na: iba:te Godokono oko bowatina.* ³Ba: hibila, iba:te ba: ba:ba ka:na la:tamo koko kuba ododilima: kewagelema:na; mabu iba:te naeno komo ba:gala naeno Nabiwino

* 15:20 Yon 13:16 * 15:23 Luk 10:16 * 15:25 Ohale 35:19; 69:4 * 15:26 Yon 14:26

* 16:2 Ma:t 24:9; Luk 6:22; Yon 9:22

komo iya:tawaha: * 4Ba:bema: numa:la; na ba:moi komokomo la:tamo ba: olamagimo, mabu na ubila ba:moe kuba tetete da:puluhukumini la: ba:bo kemalagidoloma:nemata, ebete aeno temeteme komoma: a ya:lo a:kiyaa:mi.”

Godokono Gobogoboeno Oko Owati Komo

Ba:bene Ya:suti ebe ta:matapa:tamo eta tabo bekagoeniya; “Na dopamo ba:moi komokomoma: la: kakiyahalameha; mabu naeno oko tupuimi mabuni pete ba:ma teta:mo puluhuku, ba:be tete ga:ga:dopolo nale la:go emedenamimo. 5Huiyatiya tete ba: na:pe, na da:poenamiya: ba:be dawatamo na gala kakatoma:nemo. La: ba:be komoma: ukui bilibilima: ba eda:hana, huiyatiya etate na ba:ma ka:na kalateda:nenaha; ‘Ama: kebamo na:ka:tomena?’ 6 mabu la: naeno to komo ba emalagidolona tepo ipuwalo menemenenomoma: eda:hanamata. 7Ba:bema: nale la: hibi tabo begoelamemata, nale la: da:miya:palema ba: hido komola, mabu na toheno la:eno eta Owalubidawa, ebe ba: Godokono Gobogobola, ebete la:tamo a:kapa:mene. Iyo, na la: ipuwane da:tomo, ba:ba tetelo na ba:be Hido Owalubidawa la:tamo hibilo kopoemema:nemo.*

8 “Ebate hopo habanapa:tamo da:pemene, ba:ba tetelo ebete iba:tamo netewa-kapiya komokomo kopehawakalilamema:ne, ba:moi komokomo ba: hopo haboeno kuba ododili komo, ba:gala Godokono tuputupu emede komo, ba:gala Godote tawakalubino kuba ododili mabuma: iba:tamo huiya ikalame komo, ba:moi ba:bi komokomola. 9Ba: hibila, Godokono Gobogobote hopo habanapino kuba ododili komo kopehawakalilamema:ne mabu iba:te na hibima: kamidininaha:. 10Ba:gala ebete tuputupu emede komo kopehawakalimima:ne, mabu tete tatalila na Tuputupudawate ba:moe hopo miya:pate Nabiwi Godotamo gala kakatoma:nemo, ba:ba tetelo la: la:eno baida:mo na gala a:kunama:mata. 11Ba:gala Godote tawakalubino kuba ododili mabuma: huiya iba:tamo dikalamemene, ebene Gobogobote ba:be komo kopehawakalimima:ne, mabu Godote ba:moe hopoeno Kuba Gawadalagi Saitanatamo kuba huiya hibilo kikamema:ne, iyo, ebete ba:be komo kododima: tabo ya:lo ihatiya:.*

12 “Ba: hibila, nagodolo hiliyonomo komo ba:pola:na la:tamo olamagima; huiyatiya ba:ma tetelo la:eno ukui modoboha: ba:bi komokomo la:le uwate.* 13Huiyatiya Godokono hibi komo Hawakalimidawate da:pemene, ba:be Hido-talona Gobogobote la: ebene hibi gabodo dopalamete, la: ba magatale hiliyonomo komo ba:bo kiya:tawahama:nemata. Ba:ba tetelo ebete ha:kiya ebene ukuilo a:kolamaga:mene, huiyatiya ebete kebe komokomo Nabiwigodone dulihonako ebete ba:bi komo kapiya la:tamo bolamaginakomene, ba:gala

* 16:3 Yon 15:21 * 16:7 Yon 14:16 * 16:11 Yon 12:31 * 16:12 1Kol 3:1-2

kebe komate hopo habamo da:pikulimina; ba:bi komate pelameheno dopamo ebete la:tamo ya:lo ba:hawakalilamenakomene. ¹⁴Iyo, ebete ba:moe gabodo na kopawagaminanema:ne, mabu ebete naeno tepo ipuwoeno komokomo uwatete la:tamo hibilo kopehawakalilamema:ne. ¹⁵Numa:la; Nabiwigodolo da:pola:na ba:bi hiliyonomo komokomo ba:naenola, ba:bema: ebena Gobogobote modobola naeno tepo ipuwoeno komokomo la:tamo hawakalilame, nale la: da:goelamema ba: ba:ba ka:na.”

Tepo Ipuwoeno Kalakala Komo Ba:gala Menemene Komo

¹⁶Ba:bene Ya:suti ebe ta:matapa:tamo eta tabo bekagoeniya; “Tete tatalila la:le na la:eno baida:mo a:kunama:mata, ba:bene tete nanekele da:wibomene la:le na gala kakunamema:nemata.”*

¹⁷Ba:bene ebena ta:matapi ipuwalo komopa:te komopa:tamo ga:lanakui, komopa:te komopa:tamo ga:lanakui, ba:ma ka:na ewageleniya; “Ya:suti ba:moe tabo badama: ka:goe, tete tatalila la: na a:kunama:mata ba:bene tete nanekelelo la: na gala kakunamema:nemata? Ba:gala ebete Nabiwitamo toma: tabo da:goe, ba:moe taboeno ipuwa keba ka:nala:ka? ¹⁸Ba:gala ale ba:moe eta komo iya:tawaha; ebete tete nanekele tabo da:goe, ba:be tete kebako tetela:ka?”

¹⁹Ba:ba tetelo iba:te ibi ipuwalo Ya:sukunu tabo ipuwoeno komoma: kebe hiya:hiya: alateda: tabo da:ga:laniya; Ya:suti iya:tawanate iba:tamo gala na:kagoeniya; “Iyo, nale tabo ba:ma ka:na olamagimo, tete tatalila la:le na a:kunama:mata, ba:bene tete nanekelelo la:le na gala kakunamema:nemata. La: ba:moe taboeno ipuwama: ka:ga:lonama? ²⁰Na la:tamo hibi tabonomo begoemo, na la: ipuwane da:tomo ba:ba tetelo hopo habanapa:te kokalakalahama:na; huiyatiya la:le na ba la:name tepo menemene konomamo ba:bo kiya:tawahama:nemata. Huiyatiya numa:la; tete nanekele da:petomene, la:eno tepo menemene komo wibote la:le na mabuma: ko kalakala gala kakalawema:nemata. ²¹Ba:bema: ba:moe komo ba: lamitu kamenate gudu alahimima: temeteme dulita keba ka:nala:ka: ba:ba ka:nala. Ebete gudu ba alahimi ko temeteme ba:bo kiya:tawama:ne, huiyatiya ebena gudu da:hawakalamene ba:ba tetelo ebegodolo kalakala kapiyate kitanama:ne, mabu ebena temeteme ba: a:wibo ba:gala ebena guduti ka:ka:go hawakala. ²²La:eno komo ba: atumu, ba:ma tetelo la:le naeno to komoma: tepo ipuwalo menemenenomoma: eda:hanamata, huiyatiya nale tote la:tamo gala da:kapuluhukumu la:le ko kalakala gala ba:bo kakalawema:nemata, ba:be kalakala eta lumagiti kubahimi modoboha:

²³“Na la:tamo hibi tabonomo begoemo, ba:be kalakala hegelate la:tamo duluhukumi, ba:ba tetelo la: la:eno modoboha: komoma: na gala

* 16:16 Yon 14:19

a:katoenamehona:mata. Ba:ba tetene tupuimiti la: naeno mahilamo kebe komokomoma: Nabiwi Godoko da:toemehonakoma, ebete ha:kiya ba:bi komo la:tamo bikalamenakomena:ta.* ²⁴Dopamo tetelo la:le naeno mahilamo ebe katoemehonakuiha; huiyatiya ba:ma tetelo nale la: begoelamemata, wadiyala la: ebe na:toemehonakuya:la; ba:bene la: ebegodone hido komo da:lawenakoma ba:be gabodo la:eno kalakala komote konomamo bitananakomene.”

Ya:sukunu Helote Hopo Haboeno Helo Anakapumi Komo

²⁵Ba:bene Ya:suti eta tabo beka:goeniya; “Nale iya:tulame uwa:mo ba:moi komokomo la:tamo ba: a:hawakalilamemo, huiyatiya tete kopema:ne nale la: uwa:mo gala a:kiya:tulama:mata, ba:ba tetelo na naeno Nabiwino komo la:tamo hawakalanomo kolamagima:nemo. ²⁶Ba:be hegelalo nale Nabiwitamo la:eno modoboha: komoma: gala a:katoetoa:mo, huiyatiya la: ha:kiya naeno mahilamo ebe ba:toemehonakomata. ²⁷Numa:la; Nabiwiti la: malemalelo nemalagidolenata. Ebete ba:ma ka:na ewagelena mabu la:le na malemalelo ba emalagidolonena, nale ebegodone da:piya:mo ba:be komo la: hibima: na:midinamata.* ²⁸Iyo, ba: hibila, na Nabiwigodone ba:moe hopamo piya:mo, huiyatiya ba:moe ba: tetela, nale hopo haba miya:pate Nabiwitamo gala kakatoma:nemo.”

²⁹Ba:bene Ya:suku ta:matapa:te ebetamo na:ga:laniya; “Kalakala konomola, a ba:moe tabo modobolo lawema: mabu ama: atamo iya:tulame uwa:mo kolamaginaha; hawakala olamaginata. ³⁰Iyo, ka:lo dulu a ba: iya:tawahama: ama: hiliyonomo komokomo iya:tawanomola, ba:bema: eta lumagiti eta komoma: ama: alateda:heno ama: ebena tepo ipuwoeno ukui ya:lo kiya:tawama:na:ta. A ba:moe komone hibima: na:midinama; ama: ba: Godogodone piya:ta!”

³¹Ba:bene Ya:suti ibino tabo ba huiyana na:goeniya; “Ka:lo dulu la: na hibilo hibima: na:ka:midinionama? ³²Tete kopema:ne, iyo, ba: na:pe, la: nagodone la:eno hiya:hiya: genamamo alahutihote, ba:bene na ha:kiya kolutama:nemo. Ba:ba tetelo nago demedena ba:be Nabiwi ebe kapiyate na a:kamiya:pana:mene, ebete nago kolutama:ne.*

³³“Ba:bema: numa:la; nale ba:moi komokomo la:tamo ba: olamagimo, mabu na ubila la:le na ipuwalo ba emedena naeno hetete la:godolo kitanama: Ba: hibila, ba:moe hopolo la: koko temeteme biya:tawahanakomata, huiyatiya na:kalakalahala! La: akatoletolehala: mabu naeno helote ba:moe hopoeno helo ya:lo anakapumi.”*

Ya:suti Ebe Ha:kiya Ebena Komoma: Godotamo Toetoe Tabo Dolamaginiya:

17 ¹Ya:suti ba:moe tabo olamagi da:wiboniya; ba:ba tetelo ebete Godokono Hunu Habamo ba gahimina toetoe tabo ba:ma ka:na

* 16:23 Ma:t 7:7 * 16:27 Yon 14:21,23 * 16:32 Ma:t 26:31,56

* 16:33 Yon 14:27; Lom 5:1; 1Yon 5:4

olamaginiya, “Nabiwi, tete ba: a:pe. Wadiyala ama:le na amia:no gudu ba awagaminane naeno hido komo na:hawakalima:, ba:bema: na atumu ama: ba awagamina amia:no hido komo kohawakalimima:nemo. ²Ba: hibila, ya:lo tetelo ama:le ko helo amia:no gudutamo ikamiya:ta, ba:bema: hopo habanapi hiliyonomate ebetamo hibilo kopapamila:halema:na, ba:gala ama:le ibi ipuwalo kebe tawakalubi ebetamo dikamihuya:la, ibinomate wiboha: ka:ka: ebegodone kolawema:na. ³Ba:be wiboha: ka:keno komo ba: ba:ma ka:nala. Tawakaluba:te ama: hibi kapiya Godoma: miditi amia:no komo ba:bo kiya:tawahama:na, ba:gala atu tetelo iba:te na Ya:su Kelisokono komo kakiya:tawahama:na, na ba: ama:le da:poenamiya:la ba:be dawala.* ⁴Ba:bema: nale ba:moe hopamo peheno ama:le ya:lo natamo kebe hiya:hiya: oko kikanamehoniuya:la, nale ba:bi oko hiliyonomo upula:limo, iyo, ba:moe gabodo nale ama: ba awagamina amia:no hido awagaha komo tawakaluba:tamo a:hawakalimimo.* ⁵O Nabiwi, ba:moe hopo ododiha: tetelo nale ama:go ba emedena agodolo ditanami, wadiyala ama:le ba:be helo alamo na ba a:la:minane amia:no holoholo hapulu na nawagaminaniya:.”*

**Ya:suti Ebene Ta:matapino Komoma: Godotamo
Toetoe Tabo Dolamaginiya:**

⁶Ba:bene Ya:suti ebene toetoe tabo moga:melo gala na:kagoeniya, “Nabiwi, ba:moe hopolo ama:le natamo dikanami ba:ba:te amia:noma: eda:huya:, ba:bema: nale amia:no komo iba:tamo da:hawakalimimo, iba:te amia:no tabamo a:papamila:huya:. ⁷Ba:bema: ka:lo ibi iya:tawahala, ama:le ya:lo natamo kebe hidohido komo kikanamehoniuya:la ba:bi hiliyonomo komate ba: ama:godone pelamiya:. ⁸Iyo, ama:le natamo dikanamehoniya:la ba:bi tabo komokomo nale iba:tamo ikalameholimo, ba:bene iba:te hibilo uwatete ba:bo iya:tawahuya: nale ama:godone da:piya:mo ba:be komo, ba:gala ama:le na da:poenamiya:la iba:te ba:be komo hibima: na:midina. ⁹Ba:bema: na ibi toetoe tabamo ama:tamo na:pewadiya:paa:latelenamo. Nale ama: komo hopo habanapino komoma: kapetoemehonaha:, huiyatiya ama:le ba:ma tetelo natamo kebe kapiyakapiya tawakalubi kikanamehoniui ibi kapiyoeno komoma: toemehonamata, mabu ibi ba: amia:nola. ¹⁰Iyo, naeno hiliyonomo komokomo ba: amia:nola ba:gala amia:no hiliyonomo komokomo ba: naenola, ba:bema: ba:moi ta:matapi ipuwado ama:le na hopo habalo awagaminania:ta.

¹¹⁻¹²“O naeno Hido-talona Nabiwi, tete tatalila na hopo haba komiya:pama:nemo, huiyatiya ba:moe hopo ba: naeno ta:matapino emede habala. Ba:bema: a netewapa:te kapiya ukuilo keba ka:na kemedenama:,

* 17:3 1Yon 5:20 * 17:4 Yon 4:34 * 17:5 Yon 1:1

iba:te ba: ba:ba ka:na gelebadia:go kapimilo kemedena: wadiyala ama: amia:no helo mahilamo ibi hidamo nulameniya:. Ba:be helo mahilo ama:le natamo ya:lo ikanamiya:ta, ba:gala nale dopamo iba:go ba emedena ba:be mahilamo ibi hidamo buiya:minalenamimo. Ba: hibila, ibi naeno buiya:minale ipuwalo eta kapiyate kalatidihā, huiyatiya amia:no Buka tabote hibima: keda:ma: kapiya dubunomote ba:bema: kubui, ama:le Koe Habamo dopamo pote toma: da:goiya:la, ba:moe ba:be dubula. *

¹³“Tete tatalila nale ama:tamo kopema:nemo, iyo, nale ba:moi hiya:hiya: toetoe tabo ba:moe hopolo ba:bema: olamaginamo, mabu na ubila naeno ko kalakalate naeno ta:matapino tepo ipuwalo na:tabotabohamene. ¹⁴Hibila, nale amia:no hido tabo iba:tamo dikalamimo, ba:be mabuma: hopo habanapa:te iba:tamo na:maubahalena. Dopamo tetelo iba:te hopo habanapa:go kapiyama: eda:hanama, huiyatiya iba:te uli ka:ka: da:lawi iba:te hiya: tawakalubima: ba:bo eda:huya:, ba:bema: ka:lo na keba ka:na kemedena: ibi ba: ba:ba ka:nala, ibi ba:gala na, a hopo habanapima: hibilo keda:hanaha.

¹⁵“O Nabiwi, ama:le ibi ba:moe hopone dito uluhukulatelema: katoemehonaha, huiyatiya nale ama: na:toemehonamata, iba:te ba:moe hopolo ba emedena ama:le ibi hidamo kobuiya:minalena: Saitanate ibi kubahilamekapoma: * ¹⁶Ba: hibila, na ba:moe hopo lumagiha, ba:gala ibi ba: atumu ba:moe hopo tawakalubima: keda:hanaha. ¹⁷Na iya:tawala amia:no tabo komokomo ba: hibinomola, ba:bema: wadiyala ba:bi hibi tabamo ama:le ibi talonanomoma: na:midiliya: iba:te amia:no oko kowatinama:. ¹⁸Ba:bene ama:le na ba:moe hopamo keba ka:na ka:poenamuiya:la, nale ibi atumu ba:ba ka:na hopo konomamo kakanoelamema:nemo. * ¹⁹Iyo, ba: hibila, ibi mabuma: na ha:kiya na talonama: miditi naeno ape nihatenamo amia:no oko kapiya kowatinama:, mabu iba:te ba: ba:ba ka:na atumu amia:no talona okopima: kakeda:hama:na.”

**Ya:suti Komo Hiliyonomo Hibima: Midipino Komoma:
Godotamo Toetoe Tabo Dolamaginiya:**

²⁰Ba:bene Ya:suti ebene toetoe tabo moga:melo gala na:kagoeniya:, “Nabiwi, nale ama: ba:moi ta:matapi kapiyama: katoemehonaha. Iba:te amia:no tabo hiya:hiya: tawakaluba:tamo ba nolamagimi puya:te ba:be tabo uliti hibima: da:midimina:, nale ibi mabuma: atumu ba:bema: kapetoemehonamata. ²¹O Nabiwi, ama:le na ipuwalo keba ka:na kemedena: ba:gala nale ama: ipuwalo keba ka:na kemedena:, wadiyala ibi hiliyonomate ba: ba:ba ka:na kapiyama: ba eda:ha a ipuwalo nemedehonamena:. Ba:bene hopo habanapa:te ba:be komo dumimina:,

* 17:11-12 Yon 6:39; 13:18 * 17:15 Ma:t 6:13; 2Tes 3:3 * 17:18 Yon 20:21

iba:te hibima: komidima:na: ama:le na da:poenamiya:la ba:be komo. ²²Ba: hibila, ama:le na awagaminanelo kebe helo alo ya:lo dikanamiya:la, ba:be alo nale iba:tamo ikalamimo, ba:bema: iba:te tawakalubi kapiyama: neda:hanamena:, ale kapiyanomoma: keba ka:na keda:nama: ba:ba ka:na.* ²³Nale ibi ipuwalo bemedenamoma ba:gala ama:le na ipuwalo bemedenata, ba:bema: wadiyala ibi hiliyonomate ba:moe gabodo tawakalubi kapiyanomoma: neda:hanamena:. Ba:bene hopo habanapa:te ibino kapiyama: eda: komo dumimina:, iba:te ba:moi netewa komo ba:bo kiya:tawahama:na:, ama:le na da:poenamiya:la ba:be komo, ba:gala ama:le na malemalelo keba ka:na kemalagidoloneona ibi atumu konomamo ba:ba ka:na ba:kemalagidolenamena:ta.

²⁴“O Nabiwi, ama:le ya:lo tetelo natamo kebe hiliyonomo hiya:hiya: tawakalubi kikanamehoniuya:la, na ubila ba:ba:te nale demedenamo ba:be habalo nago kapimilo bemedehonamena:, ba:bene ama:le na awagaminanelo kebe helo alo dopamo dikanamiya:la, iba:te ba:be alo ba:bolo konumima:na:. Ba: hibila, ba:moe hopo ododiha: tetelo ama:le na dopamo malemalelo nemalagidolonenama:ta, ba:be mabuma: ama: na awagaminanelo amia:no helo alo natamo ikanamiya:ta.

²⁵“O Tuputupu Nabiwi, hopo habanapa:te amia:no komo kiya:tawahanaha:, huiyatiya nale amia:no komo iya:tawala, ba:gala naeno ta:matapi atumu iya:tawahala ama:le na da:poenamiya:la ba:be komo. ²⁶Iyo, nale amia:no komo ba:moi dopo ta:matapa:tamo a:hawakalimimo ba:gala ba:be atu komo emedena tetelo gala ba:kahawakaliminakomo, mabu ba:moe gabodo ama:le na malemalelo demalagidolonena ba:be komote ibi hiliyonomo ipuwalo bitanamene ba:gala nale iba:godolo bemedenamoma.

“O Nabiwi, naeno ta:matapi hiliyonomo mabuma: ba:moe ba: naeno toetoe tabo kuititila. Ba:ba:la.”

Yu Watowatopa:te Ya:suku Anakapumima: Da:laweniya:

Ma:t 26:47-56; Mak 14:43-50; Luk 22:47-53

18 ¹Ba:bene Ya:sukunu toetoe tabo Godotamo olamagi da:wiboniya:, ebete ebe ta:matapa:go tonate Kidolono bidolo na:hiwanate eta olibi kehakeha pali ipuwamo dito nopeganiya:. ²Ya:suku anakapumipino kokotamo ihatedawa Yudasiko, ebete ba:be haba iya:tawala, mabu dopamo Ya:suti komo hiliyonomo tetelo ebena ta:matapa:go ba:bamo da:tolamenakui ba:bo nekapiyuiminakuya:. ³Ba:bema: ba:be dulu Godotamo hawa:goeno ikamehopino hununomo watowatopi ba:gala Pa:lisi kapiyuimipi, iba:te Godokono Genama lawamepi ba:gala komo alaholohopi dubu boelameniya:. Ba:bene ba:bi dubate ibino alaholoho ilina ba:gala wuiki alo uwatenate, Yudasiti ibi ba:bo magataleniya:

* 17:22 Oel 4:32

Ya:suti dopamo da:toniya: ba:be habamo. ⁴Ba:ba tetelo Godokono ubi komodo kebe komate Ya:sutamo da:pikulimina, ba:bi hiliyonomo komate pelameheno Ya:suti dopamo ba iya:tawana, ebete ba:bi alaholohopi dubatamo hawakala puluhukunate ibi na:pegoelameniya, “La: poko kohowadionama?”

⁵Yudasiti ba:bi dubago ba la:na iba:te na:huiyaniya, “A Ya:suku Nasaletenapi bohowadinama:”

Ba:bene Ya:suti iba:tamo na:goeniya, “Na ba:betela,” ⁶huiyatiya iba:te ebene ‘na ba:betela’ tabo duliniya, ba:ba tetelo ibi hiliyonomate gala hapuamo ba hilila:na hakamo ba: dito gudiniya. ⁷Ba:bene Ya:suti ibi gala na:kalateda:leniya, “La: poko kohowadionama?”

Iba:te na:huiyaniya, “A Ya:suku Nasaletenapi bohowadinama:”

⁸Ya:suti iba:tamo gala huiya tabo na:kagoeniya, “Nale la: a:kiyalamemata, na ba: ba:bete. La:le na hibilo dohowadininama wadiyala na na:lawena:la, huiyatiya na ta:mahenepi na:miya:pala:la iba:te ibino hiya:hiya: komamo dito kotolamema:” ⁹Ebete ba:moe tabo begoeniya, ebete dopamo atu du tetelo Godotamo da:goeniya: ba:be tabote hibima: keda:ma, mabu dopamo ebete toetoe tabo ba:ma ka:na goeniya, “Nabiwi, ama:le natamo dikanami ba:bi tawakalubi hiliyonomo ipuwalo nale eta kapiya katutiha:”

¹⁰Ba:ba tetelo Saimono Pitate ebene alaholo gili magubutinate eta dubuino galo hapu dito mapitamidameniya, ba:be dubuino mahilo ba: Malakasi:ta, ebe ba: Godotamo hawa:goeno ikamehopino Hununomo Watodawoeno genama okodawa etala. ¹¹Ba:bene Ya:suti Pitatamo na:goeniya, “A:iye, amia:no gili gala kamaka:mo na:kahula:! Naeno Nabiwiti natamo dikanami ba:be temeteme kalili na hibinomolo konima:nemo, ba:bema: mabu keka: ama: na duhinamema: dewagelena:”*

Iba:te Ya:suku A:nasitamo Da:magataniya:

¹²Ba:bene puya:te pali habamo da:pelameniya, ba:bi alaholohopi dubu ba:gala ibino watodawa ba:gala Yunapino komo koko dubu, iba:te Ya:suku lawenate hala:mo matuhumihonate ¹³A:nasitamo dopamo magataniya: A:nasiko ba: Kayapasikono kakidubula, ba:gala Kayapasiti ba:be gogolo Godotamo hawa:goeno ikamehopino Hununomo Watodawama: eda:nami. ¹⁴Buka ka:lamihole:da, wadiyala ama: niya:tawa ba:moe dubu Kayapasiko ebete dopamo Ya:sukunu komoma: Yunapi Ka:nisolo dubu ba:ma ka:na goelamiya, “Wadiyala tawakalubi hiliyonomo ipuwalo kapiyadawanomote na:haa:mene komopi mabuma:”*

Pitate Ya:suku Iya:tawaha:ma: Da:goeniya: Ma:t 26:69-70; Mak 14:66-68; Luk 22:55-57

¹⁵Tete nanekele da:petoniya, Saimono Pitate Ya:sukunu eta ta:matadawago Kayapasikono genamamo ba:bo toniya, alaholohopa:te

* 18:9 Yon 17:12 * 18:11 Ma:t 26:39 * 18:14 Yon 11:49-51

Ya:suku dopamo da:magataniya: ba:be atu genamamo. Ba:ba tetelo eta ta:matadawate Ya:suku kuminama: genamoeno kala ipuwamo ba: dito na:pa:ganiya: mabu Kayapasiti ebena komo iya:tawala, ¹⁶huiyatiya Pitate na:pa:gaheno kaloeno gigiho tamelo la:nuya: Ba:bene dopamo da:na:pa:ganiya: ba:be ta:matadawate kaloeno gigiho teta:mo gala kapenate gigiho umidawa bohele da:pikiyameniya:, ebete gigiho Pitatamo ba:bo a:hiya:midaniya: ebete kala ipuwamo atumu kopa:pa:ganama: ¹⁷Ba:ba tetelo ba:be bohelete Pitako na:kiyameniya:, “Aba: hibila:ka, ama: ba: Ya:sukunu ta:matadawa etala!”

Pitate huiyatiya na:goeniya:, “Ao, na ebeteha!”

¹⁸Ba:bene komo okopi ba:gala genama lawamepi dubu iba:te koe emadonate, ibino apete kotanotanohonama: koelo la:mota:hanuya: mabu ibi gibate ulameniya:. Ba:ba tetelo Pitate atumu iba:go koelo la:nuya:.

A:nasiti Ya:sukunu Iya:tulame Komoma: Ebe Dalateda:niya:

Ma:t 26:59-66; Mak 14:55-64; Luk 22:66-71

¹⁹Ba:ba tetelo Godotamo hawa:goeno ikamehopino Hununomo Watodawate Ya:suku ta:matapino komoma: ba:gala ebena iya:tulame komoma: ebe nalateda:niya:. ²⁰Ya:suti huiyatiya ebetamo na:goeniya:, “Aeno Yu tawakalubi hiliyonomate kebolo da:kapiyuiminakui nale iba:tamo tabo hawakala olamaginuimo, ba:gala komo tete hiliyonomolo nale aeno baidi ibubulamehole hiya:hiya: genamalo ba:gala Godoko Adikumino Hiya: Genamalo akiya:tulamenakuimo. Iyo, hibila, na eta tabo diya gabodo kolamaginuimaha: ²¹Ba:bema: mabu keka: naeno tabo olamagi komoma: ama:le na dalateda:na:? Puya:te naeno tabo dulihonakui, wadiyala ama: ibi nalateda:la:. Iba:te iya:tawahala nale kebe tabo dolamaginuimo.”

²²Ya:suti ba:moe tabo goenate, ebe tamelo da:la:nuya: ba:be genama lawamedawate ebe tatakolo ba anagalimina na:goemeniya:, “Ama: aeno Hununomo Watodawatamo ba:mako wato kodakoda tabo badama: ka:gaa:wa?”

²³Ya:suti ebetamo na:huiyaniya:, “Na bada kuba tabo ka:goemo? Wadiyala ama: ba:be kuba na:hawakalima: ulihopa:tamo. Nale eta kuba ododihino hibi tabonoma da:goemo, huiyatiya ama:le na badama: kanagalinama:wa?”

²⁴Ba:bene A:nasiti Ya:suku hala:mo matuhumiho pahalamilimihino ba:ba ka:na eta Hununomo Watodawa Kayapasitamo dito noemeniya:, ba:be dubu ba: A:nasikono kakidubula, ibi netewapa:te ba:be atu genamalo emedenama:.

Pitate Ya:suku Iya:tawaha:ma: Gala Da:kagoeniya:

Ma:t 26:71-75; Mak 14:69-72; Luk 22:58-62

²⁵Ba:ba tetelo Saimono Pitate koelo utinate ebena ape ba otanotanuimina, komopa:te ebe nalateda:niya:, “Aba:, ama: ba: Ya:suku ta:matadawa etala:ka:?”

Pitate na:huiyaniya, “Ao, na ebeteha!”

²⁶Ba:bene Pitate ba:be dulu galo hapu da:mapitamidameniya: ba:be dubuino eta mabulubi, ebe ba: Hununomo Watodawoeno genama okodawa etala, ebete huiyatiya Pitako gala na:kalateda:niya, “Ka:lo dulu ama:le Ya:sukuba: pali habalo nale la: kapimilo ulamemata, aba: hibila:ka:?”

²⁷Huiyatiya Pitate gala Ya:suku iya:tawaha:ma: ba kagoena kakabate ba:ba tetenomolo goehoniya.*

Yunapino Watowatopa:te Ya:suku Paeletetamo^j Da:magatuya:

Ma:t 27:1-2,11-14; Mak 15:1-5; Luk 23:1-5

²⁸Ba:bene duiduiyanomolo Yu watowatopa:te Kayapasikono genama miya:pate Ya:suku Loma gabomanino tabo anagiya:mida ko genamamo ba:bo magatuya:. Huiyatiya iba:te ba:be genama guamo kanalehawaminuya:ha:, mabu iba:te ibino eta talona koamo emalagidoluya:, ba:be talonate ba:ma ka:na itana, iba:te Yuha: lumagino genama guamo a:kana:pa:la:hamena: ibino tepo ipuwate dalowa:ma: eda:halamekapoma:. Ibi iya:tawahala iba:te ba:be kukala dito dadikamidalemena:, iba:te Adaguila: Poko^k baa: a:kanahamena:.

²⁹Ba:bema: kapela Ko Gawadalagi Paeletete iba:tamo puluhukuti na:pegoiya:, “La:le ba:moe dubu bada mabuma: ka:magaheoma? Ebete bada kuba kododi?”

³⁰Iba:te ebetamo na:huiyuya:, “Ebete kuba ododiha:tale ale ebe ama:tamo ba:ka:magahena:!”

³¹Paeletete iba:tamo na:goiya:, “La:le ebe magatate la:eno tutumu iya:tawa komamo ebenu komo nanagiya:midamete, la:le ha:kiya ebetamo kuba huiya ba:bo na:nikamiya:la:.”

Yu watowatopa:te huiyatiya na:ga:luya:, “Ao, agodolo lumagi anakapumi helo kitanaha:, ama:tamo ba:be mabuma: magahema:.”*

³²Ba:moe komote ba:ma ka:na uluhukuya:, Ya:suti dopamo da:goiya: ba:be

---

^j 18.27 Ya:suku tetelo Loma tawakaluba:te Paeleteko bepoemiya: Yunapino Yudiya hopamo, ebete ibino kapela Ko Gawadalagima: kopeda:nama:, ba:bene ba:be hopolo Paeleteko kapiyagodolo helo nitanami lumagi hoea:mo oemema:. ^k 18.28 Ba:moe Adaguila: Pokoeno mabu ba: Moseseko tetelo tupuimiya:. Ba:ba tetelo Isipiti Ko Gawadalagi Pa:lote Yu tawakalubi hiliyonomo uwatete ibi ebenu huiyaha: okopima: midiliya:, ba:bema: ebete ubihinola ibi dito oelame ibino Ka:inane hopamo. Godote Pa:lokono wato kodakoda komo dumiya:, ba:bema: eta dulu ebete ebenu hoe nopodawa Isipiti hopamo na:poemeniya: hiliyonomo Isipitinapino dopo gugudi kopanakapulamenama:. Ba:bene ba:be dulu hoe nopodawate Yu tawakalubino gugudi adaguila:lenate, huiyatiya Isipitinapino gugudinomo banakapulameniya:. Ba:be hanohano komodo Yu tawakalubi hiliyonomate Isipiti hopone ba:bo ikuliniya:, ba:bema: ba:be komo emalagidoloma: iba:te hiliyonomo gogo ipuwalo Adaguila: Poko bododinakomena:.

* 18:27 Yon 13:38 * 18:31 Yon 19:6-7

tabote hibima: keda:ma:, iyo, ebete ya:lo a:hawakalimiya: ebete keha pihigalo keba ka:na da:hoemene.

* 33 Ba:ba tetelo Paeletete ebene Loma gabomanino ko genamamo na:pa:gate Ya:suku ebetamo peka:miti ebe ba:bo alatediya:, “Ama: ba: Yu tawakalubino Ko Gawadalagila:ka:?”

34 Ya:suti ebetamo na:huiyuya:, “Ama: ha:kiya amia:no ukuilo ka:kiyanamiuta, o komopino ukui tabo beka:kiyanamiuta?”

35 Paeletete huiyatiya na:goiya:, “Ama:le na eta Yu lumagima: ka:midiniuta? Amia:no tawakalubinomo ba:gala ibino hununomo watowatopa:te ama: natamo magaha:ta. Ba:bema: ama:le dododi, ba:be kuba na:hawakalima:!”*

36 Ya:suti na:goiya:, “Naeno Ko Gawadalagi komo hopo haboeno komoha. Naeno Ko Gawadalagi komo ba:moe hopoeno komoma: neda:tale, naeno ta:matapa:te dito balaholona: ba:bema: Yu watowatopa:te na anakapunamema: ba:ka:lawenena:, huiyatiya naeno Ko Gawadalagino helote eta habane piya:.”

37 Ba:bema: Paeletete ebe nalatediya:, “Ama: Ko Gawadalagima: eda:ma: hibilo ka:goiuta?”

Ya:suti na:huiyuya:, “Ama:le ba: a:gaa:ta. Na ba:moe hopo habamo ba:bema: pehawakaluya:mo, ba:gala na ba:bema: piya:mo Godokono hibi tabo kopehawakalimima:. Puya:te ebene hibi komo ulima: ubi dihatenaka, ba:bi tawakaluba:te natamo pelamenaka.”

38 Ba:bema: Paeletete ebe ha:kiya ebetamo na:goiya:, “Hibi komo badala:ka:?” Ebete ba:moe tabo goete genama guni puluhukuti Yu tawakaluba:tamo gala na:kapegoiya:, “Na ba:moe dubuino eta kuba kumitaha: ebe hoea:mo oemema:. 39 Huiyatiya hiliyonomo gogolo la:eno Adaguila: Poko tetelo nale la:eno ubi komamo papamiwatalo eta lumagi du genamane ebene kuba huiyane dito poemenakomo. Ba:bema: la: ubila:ka: nale la: Yunapino Ko Gawadalagi dito poeme?”

40 Iba:te ba:be tabo duliya: ga:ga:lo na:ga:luya:, “Ao, a ubihinola ba:moe dubu! A Balabasiko ubila!” Iba:te da:ka:miya: ba:be dubu pilo komokomo ba ododili komo tawakalubi ba:bo anakapulamiya:.

Paeletete Ya:suku Hoea:mo Doemiya:

Mat 27:15-31; Mak 15:6-20; Luk 23:13-25

19 ¹Ba:bene Paeletete gala katote ebene alaholohopi dubu na:negoelamiya: iba:te Ya:suku giya:pa:pa:mo ka:na:miga:tima:.
²Ba:be komote da:wibuya: alaholohopa:te olagoeno tupina nelawete anagogobeya:midahalo a:dete Ya:sukunu watamo dito pulimiya:.
 Ba:gala iba:te ebe walitilo huiya konomo hawihawi kaliko kapulimiti*

* 18:32 Yon 3:14; 12:33 * 18:35 Yon 1:11 * 19:2 Luk 23:11

³ibi ipuwalo komo hiliyonomate hiya:hiya: pelamiya: ebe tatakolo ba panagalimiho na:pega:luya:, “A:iye! Yu tawakalubino Ko Gawadalagi, ama: nolata!”

⁴Ba:bene Paeletete tawakaluba:tamo gala kapuluhukuti na:kapegoelamiya:, “Hiya:, na Ya:suku la:tamo gala na:kamagahemo. Na ubila la: niya:tawahala:, na ebegodolo eta kuba kumitaha: nale ebe hoea:mo koemema:.” ⁵Ba:bene Ya:suti olagoeno ilina ebenu watolo ba itana hawihawi kalikago genama guni da:puluhukuya: Paeletete tawakaluba:tamo na:goiya:, “Numa:la:, ba:moe ba:be dubula!”

⁶Ba:bema: Godotamo hawa:goeno ikamehopino hununomo watowatopi ba:gala Godoko Adikumino Hiya: Genama lawamepi dubu, iba:te Ya:suku umiti koamo ga:ga:lo na:ga:luya:, “Keha pihigamo pihomotete, ikoko nalukulima:!”

Huiyatiya Paeletete na:goiya:, “Ao, nale a:kododa:mo. La: ha:kiya la:eno ubilo ebe kehamo na:nepihomota:la:, mabu na ebegodolo eta kuba kumitaha:.”

⁷Ba:bene Yu watowatopa:te na:ga:luya:, “Ebate aeno kukala adikanali mabu ebete ha:kiya na:goi ebe Godokono Gudula, ba:bema: wadiyala ebete na:haa:mene.”

⁸Paeletete ba:be komo duliya: ebenu tole komote konomoma: ba eda:, ⁹Loma gabomanino ko genama guamo kana:pa:gate Ya:suku ba:bo nalatediya:, “Ama: kebe napila:ka:?”

Ba:ba tetelo Ya:suti eta tabo kahuiyuya:ha:.* ¹⁰Ba:bema: Paeletete Ya:sutamona:goiya:, “Ama: huiya tabo goe ubiha:ma: kediuta? Ama: ba:moe komo hidamo nemalagidola, nagodolo helo bitana ama: dito oeme, ba:gala na modobola keha pihigamo ama: pihomotema:.”

¹¹Ya:suti ebenu tabo ba huiya na:goiya:, “Kebe helo ama:godolo ditana, ba:be helo ama:tamo ba: Godote ikamia:ta. Ba:bema: ba: hibila, ama: amia:no kuba huiya kolawema:na:ta, huiyatiya puya:te na amia:no kokotamo dihatena:ka, Godote iba:tamo kuba huiya konomamo kikalamema:ne.”*

¹²Paeletete ba:be tabo duliya: ebete gabo bohowadiya: Ya:suku dito oemema:, huiyatiya Yu watowatopa:te ga:ga:lo na:ga:luya:, “Ama:le Konomo Gawadalagi Sisakono^l hopodalagima: deda:na, ama: ba:moe dubu dito a:koema:mena:ta mabu ebete na:goi, ‘Na ba: Ko Gawadalagila!’ Ba:be tabo olamagi ipuwalo ebete Sisatamo alaholodawama: eda:na!”*

^l 19.12 Sisako ba: Loma tawakalubino Konomo Gawadalagila, hopo konomolo ebe kapiyate helonomoma: eda:nami. Ebete ebenu alaholohopi hiya:hiya: hopo hiliyonomamo oelamehokenakui, ba:bema: ba:bi tawakalubi hiliyonomate ebe Ko Gawadalagima: ba ka:mina ebe kapiyatamo papamila:halenama.

* 19:9 Ma:t 27:12 * 19:11 Yon 10:18; Oel 2:23; Lom 13:1 * 19:12 Luk 23:2; Oel 17:7

¹³Paeletete ibino tabo ga:la uliti tabo anagiya:mida habamo ba:bo emediya:, ba:bene ebene alaholohopa:te Ya:suku genama guni tawakalubino holoholo hapuamo ba:bo puluhukutiya:. Ba:be tabo anagiya:mida haboeno mahilo ba: Nakola Hunulu Utitata Habala, Yu tawakalubino tabamo Gaba:tama: ka:minaka. ¹⁴Ba:be hegela ba: Adaguila: Pokoeno ilina hiduilame tetela, mabu dumutu ba: Pokoeno ko hegelala. Ba:bene hegela tula:mo utihino ba:ba tetelo Paeletete Yu tawakaluba:tamo na:goiya:, “Ba:moe dubu ba: la:eno Ko Gawadalagila!”

¹⁵Huiyatiya iba:te ga:ga:lo na:ga:luya:, “Ebe hoea:mo noema:! Keha pihigamo na:nepihomota:!”

Ba:bene Paeletete iba:tamo na:goiya:, “La: hibi ubilo ka:ga:lutama, nale la:eno Ko Gawadalagi keha pihigamo kopihomotema:?”

Ba:bene Godotamo hawa:goeno ikamehopino hununomo watowatopa:te na:huiyuya:, “Aeno Ko Gawadalagi ba: Sisako kapiyala, eta puliyala!”

¹⁶Ba:ba tetelo Paeletete Ya:suku iba:tamo ba: dito ikalamiya: iba:te ebe keha pihigamo kopihomotema:.

Alaholohopa:te Ya:suku Keha Pihigamo Da:pihomotiya:

Ma:t 27:32-44; Mak 15:21-32; Luk 23:26-43

Ba:bene alaholohopa:te Ya:suku ba: dito lawiya:. ¹⁷Ebete ebene keha pihiga aguti iba:te ebe hoe habamo ba:bo magatuya:, ba:be hakoeno mahilo ba: Wato Gohala, Yu tawakalubino tabamo Gologotama: ka:minaka. ¹⁸Ba:bene iba:te Ya:suku kehamo nipihomotete ikoko ba:bo nalukulimiya:, ba:gala iba:te komo dubu netewa hiya:hiya: kehamo kapihomolatelete, Ya:suti ibino tetelo keha pihigalo ba:bo pihomotitanuya:. ¹⁹Ba:ba tetelo Paeletete eta pepamo tabo ba:ma ka:na miya:tiya:, “Ba:moe Nasaletenapi dubu Ya:suku ba: Yu tawakalubino Ko Gawadalagila,” ba:bene alaholohopa:te ba:be pepa lawete Ya:sukunu keha pihiga hunu hapuamo ba:bo nemowatimiya:. ²⁰Ba:be tabote ba:moi netewa-kapiya hiya:hiya: tabamo pola:nuya:, Yu tawakalubino tabamo, ba:gala Loma tawakalubino tabamo, ba:gala Guliki tawakalubino tabamo, ba:bema: komo Yu tawakalubi hiliyonomate ba:be tabo beka:lamiholiya: mabu Ya:sukunu hoe haba ibino Yelusalema ko haba tamelo itanuya:. ²¹Ba:bene Yunapino hununomo watowatopa:te ba:be tabo umiti ubiha:ma: eda:halo, komo iba:te Paeletetamo tolamete ebe na:nalatediya:, “Ama: tabo ma kumu badama: ka:miya:ta:wa, ba:moe dubu ba: aeno Ko Gawadalagila? A ubila ama: huiyatiya ba:ma ka:na na:miya:ta:, ‘Ba:moe dubuti ha:kiya na:goi ebe ba: Yu tawakalubino Ko Gawadalagila!’”

²²Huiyatiya Paeletete iba:tamo na:goiya:, “Ao, nale kebe tabo ka:miya:temo, na ba:be tabo hiya:ma: a:kamida:mo.”

²³Ba:ba tetelo alaholohopa:te Ya:suku ikoko alukulimi da:wibuya:, iba:te ebene kaliko uwatemete netewa-netewa komo ododiliti iba:te

ba:bo alabahuya: Huiyatiya eta hidoeno kaliko kapiya moga:lamehole tete puliyala, ba:bema: iba:te ba:be kaliko anagiya:midale ubiha:ma: ba eda:ha, ²⁴ibi ipuwalo na:ga:luya, “Ba:moe kaliko hidonomola, a:kanagiya:midala:ma: Huiyatiya wadiyala a ba:moi hegehege nakola uwatete kiya:hekehuya, a ipuwalo pote da:lawemene a ba:be komo kiya:tawahama:nema:.”

Ba:bema: alaholohopa:te ba:ba ka:na ododiya: Buka ka:lamiholedawa, wadiyala ama: niya:tawa, ba:moe komote alaholohopi ipuwado uluhukuya: Godokono Buka tabote hibima: keda:ma:, mabu ya:lo tetelo ebete Ya:sukunu komoma: da:goiya: ba:be tabote ba:ma ka:na itana,

“Iba:te naeno kaliko ibi ipuwalo alabahuya,
ba:gala hegehege nakola iya:hekehuya:
naeno pulino ga:ga: ilina kolawenamema:.”*

²⁵Ba:ba tetelo Ya:sukunu keha pihiga tamelo ba:moi kamenakamenate la:mota:hanuya:, Ya:sukunu menoko, ebene menokoeno naniko, Kolopasikono kamena Ma:lilo, ba:gala eta Magadalanapi Ma:li.*

²⁶Ba:bene eta Ya:sukunu ta:matadawa dubuti ba:bolo na:la:nuya:, ebe ba: Ya:suti konomamo demalagidolonami ba:be dubula. Ba:bema: Ya:suti ebe ba:gala ebene menoko la:mota:nalo dulamiya:, ebete ebene menokotamo na:goiya:, “Adi, ba:moe dubu ba: amia:no gudula.”* ²⁷Ba:bene ebete ta:matadawa dubutamo na:goiya:, “Ba:moe kamena ba: amia:no menokola.” Ba:bema: ba:be hegelalo ba:be ta:matadawate Ya:sukunu menoko lawete ebene genamamo ba: dito magatuya: ebe hidamo konowalubinama:

Ya:suti Da:hoeniya:

Mat 27:45-56; Mak 15:33-41; Luk 23:44-49

²⁸Ba:bene gapogapo tete da:peniya:, Godote dopamo Ya:sukunu komoma: kebe hiliyonomo komo ebene Bukamo da:miya:tiya:, Ya:suti ba:bo iya:tawaniya: ba:bi komokomo ba: a:wiboha. Ba:bema: Godokono Bukoeno eta tabote hibima: keda:ma: Ya:suti ba:ma ka:na goeniya:, “Beya kapete unamena.”* ²⁹⁻³⁰Ba:ba tetelo eta ko kalili kaka gao beya tabonomo ba:bolo nitanuya:, ba:bene eta alaholohodawate ba:be beyamo humago adutinate Ya:suti koninama: ebene tabamo ba adipatena, ebete datuiminiya: ba:bo goeniya:, “Ba:ba:la, nale hiliyonomo komokomo ba: a:wibuilamemo!” Ba:ba tetelo ebete ebene wato hopamo da:toda:miduiminiya: hoenomo ba:bo hoeniya:.*

* 19:24 Ohale 22:18 * 19:25 Mat 27:55-56 * 19:26 Yon 13:23 * 19:28 Ohale 22:15
* 19:29-30 Ohale 69:21

Eta Alaholodawa Dubuti Ya:suku Kibila:mo Tabilo Dahohamidaniya:

³¹Ba:be hegela ba: Adaguila: Pokoeno ilina hiduilame tetela, mabu dumutu ba: Yu tawakalubino okoha: talona hegelala ba:gala ibino Pokoeno ko hegelala, ba:bema: iba:te ba:be hegela hiya:nomoma: ba ga:lana, ibi ubihinola ha:laha apete ba:be hegelalo keha pihigalo pola:na. Ba:bema: komo iba:te Paeleteko na:nikiyameniya;, ebete alaholohopi goelamenate keha pihigamo da:pihomolateliya: ba:bi dubuino nato dito kowakalamililamenama:. Alaholohopa:te ba:ba ka:na dewagelemena;, ba:bi dubate tiyolo ha:lahate, ba:bene ibino ha:laha ape tawakaluba:te keha pihigane pewadipolatelele bobamo dito konimiya:tema:na:.* ³²Ba:bema: alaholohopa:te tolamenate dopo dubuino nato newakalamiliminate eta dubu ba: atumu kamitiniya;, ba:bi dubu netewa Paeletete Ya:sukuba: hoea:mo kapimilo oelamiya:.
³³Huiyatiya alaholohopa:te Ya:sutamo da:nikuliniya: ebene nato kanewakalamilimeniya:ha: mabu iba:te ebe hoe binuminiya:.
³⁴Huiyatiya ba:ba tetelo eta kapiya alaholohodawate Ya:suku kibila:mo tabilo ba: dito ahohamidaniya;, ba:bene hawiti beyago ebene apene ba:bo peka:ka:la:halemeniya:.

³⁵Na buka ododidawate ama: ka:lamiholelawa bikiyamemata, nale ba:moe komo naeno baida:mo hibilo uminiya:mo, iyo, na iya:tawala ba:moe tabo ba: hibila, ba:bema: wadiyala ama: hibima: na:mida:.*
³⁶Ba:moe komote uluhukuniya: Godokono Buka tabote hibima: keda:ma;, mabu ya:lo tetelo ebete Ya:sukunu komoma: da:goiya: ba:be tabote ba:ma ka:na itana,

“Iba:te ebene eta goha kapiya a:kadikamidala:mena:.”*

³⁷Ba:gala eta Buka tabote ba:ma ka:na goena,

“Tawakaluba:te kibila:mo poko dahohamiduya;, iba:te ebe kumima:na:.”*

A:limitiya Habanapi Yausepete Ya:sukunu Ape Nakola Bobo Ipuwamo Dihateniya:

Ma:t 27:56-61; Mak 15:42-47; Luk 23:50-56

³⁸Ba:ba tetelo eta dubuti nemedenami ebene mahilo Yausepetela, ebe ba: Alimitiyanapila ba:gala Ya:sukunu ta:matadawa etala, huiyatiya ebete ebene komo nugumuinami mabu ebete Yu watowatopi betolelamenami. Ba:bene ba:moe dubuti Paeletetamo tonate Ya:sukunu ape lawenama: ebe da:nikiyameniya;, Paeletete ebetamo modoboma: goeniya;, ba:bema: ebete tonate Ya:sukunu ape ba: dito nelaweniya:.
³⁹Ba:ba tetelo eta

* 19:31 Tutumu 21:22-23 * 19:35 Yon 21:24

* 19:36 Ikuli 12:46; Nabas 9:12; Ohale 34:20 * 19:37 Sek 12:10; Haw 1:7

dubu Nikadimasitila, ebete Yausepeko owalubinama: ba:bo peniya, ba:be dubu ba: du tetelo Ya:sukuba: tabo konolamaginama: dopamo da:toniya: ba:be dubula. Ebete Ya:sukunu apa:mo kikalumunama: komo hiya:hiya: hidohido nibo ilina bewadaheniya:, ba:bi ilinoeno menemene kodopola, ba: 30 kilogalama huiyala. * 40 Ba:bene ba:bi dubu netewapa:te hidohido nibo ilina Ya:sukunu apa:mo ikalumunate hidohido keyakeya kalikamo ba:bo a:wa:tiniya:, mabu Yu tawakaluba:te lumagino ape bobamo ihatema: ba:ba ka:na ododinaka. 41 Alaholohopa:te Ya:suku kebolo kanakapuminiya: ba:be haba tamelo eta pali nitanami, ba:gala ba:be pali ipuwalo nakola bobo atumu na:kaitanami, tawakaluba:te ba:be bobo iya:ha:midale nakola haka ya:lo aligiya: huiyatiya eta hoe lumagi dopamo ba:bamo kihatiya:ha:. 42 Ba:bema: Yausepeko Nikadimasiko iba:te Ya:sukunu ape ba:bamo ba: dito nihateniya:, mabu ba:be nakola bobo Ya:sukunu hoe haba tatalilo itanuya:, ba:gala ibi ba:ma ka:na emalagidoloniya:, ka:lo ba: Palaide hegelala, Yunapino talona hegeloeni ilina hiduilame tetela, mabu dumutu ba: ibino okoha: talona hegelala.

Ya:suku Ta:matapa:te Ebeno Ape Bobolo Da:nohowadiya:

Ma:t 28:1-8; Mak 16:1-8; Luk 24:1-12

20 ¹Ba:bene Sande duiduiyanomolo hegelate ba owalohuta duti da:wibutiya:, ba:ba tetelo Magadalanapi Ma:liti Ya:sukunu bobo umima: da:tuya:, ebete bobo da:takumiya: ba:be ko nakola tama:mo ya:lo emokamida ba itana ba:bo numiya:. ²Ba:bene ebete gala kapepuligate Saimono Pitako ba:gala eta ta:matadawa Ya:suti konomamo demalagidolonami, ba:bi dubu netewa na:pikiyalamiya:, “Tawakaluba:te Ya:sukunu ape bobo ipuwane pilolo a:lawa:, a iya:tawaha: iba:te kebamo dihata:!”

³Ba:bema: Pitako ba:gala eta ta:matadawa iba:te bobo umima: ba:bo tuya:. ⁴Ibi netewapa:te ba pulila:nato, eta ta:matadawate tiyonomo puligate bobo habamo dopamo dito nuluhukuya:. ⁵Ba:ba tetelo ebete gigiho tamelo nutiti, bobo ipuwamo na:pa:gaheno papamiwatane da:negahimihuya:, Ya:sukunu ape da:wa:tiniya: ba:bi hidohido keyakeya kalikonomuya nulamiya:. ⁶Ba:bene Pitate galane bobamo nuluhukuti bobo ipuwamo nopegate da:negahimihuya: ba:bi atu keyakeya kaliko bekanulamiya:, ⁷ba:gala Ya:sukunu wato da:wa:timiniya: ba:be eta kalikote mokopa:mida hiya: bahilo ba itana ebete ba:bo numiya:. ⁸Ba:ba tetelo bobamo dopamo da:nuluhukuya: ba:be eta ta:matadawate bobo ipuwamo atumu kanopegate Ya:sukunu ape numihino ebeno hoe ipuwane mahiga komo hibima: ba:bo nimidiya:. ⁹Ba: hibila, Godote ebeno Bukamo tabo dopamo a:miya:tiya: Ya:suti hoe ipuwane gala kakamahigama:ne,

* 19:39 Yon 3:1-2

huiyatiya ba:moi ta:matapi netewapa:te ba:be komoeno ipuwa hidamo kalawiya:ha.*

Ya:suti Magadalanapi Ma:litamo Duluhukuya:

Ma:t 28:9-10; Mak 16:9-11

¹⁰Ba:bene Ya:suku ta:matapi dubu netewapa:te genamamo dito katuya;
¹¹huiyatiya Ma:liti ha:kiya bobo habalo lutiya. Ebete boboeno gigiho tamelo ba ihita papamiwatane bobo ipuwamo ba:bo negahimihutiya.
¹²Ba:ba tetelo Godokono nopopi netewa keyakeya kaliko pupuliti, Ya:suti dopamo da:kapitanuya: ba:be habalo ba lumutita Ma:liti ba:bo ulamiya; eta wato hapulu, eta nato hapulu. ¹³Iba:te ebe nalatediya; “Kamena, ama: badama: kiihuta?”

Ba:bene ebete tabo ba huiya na:goiya; “Pilo tawakaluba:te naeno Kodawoeno ape kebamo data na iya:tawaha:.”

¹⁴Ma:liti ba:moe tabo da:goiya: ebete ohobigate Ya:suku la:nalo umiya; huiyatiya ebete kiya:tawuya:ha: ebe potela:ka.* ¹⁵Ba:bene Ya:suti ebe nalatediya; “Kamena, ama: badama: kiihuta, ba:gala poko kohowadiuta?”

Ma:liti ba:be dubu pali namutudawamo emalagidololo na:goiya; “Dubu, nolata, ama:le hoe lumagino ape eta habamo a:ka:nihata:wa? Wadiyala na na:kiyanama; ba:bene nale ebena ape konelawema:nemo.”

¹⁶Ba:ba tetelo Ya:suti ebetamo na:goiya; “Ma:li!”

Ba:bene ebete Ya:sutamo ohobigadigate Yu tawakalubino tabamo ebetamo na:goiya; “Laboni!” Buka ka:lamiholedawa, wadiyala ama: ba:moe komo niya:tawa, ba:moe taboeno ipuwa ba: “Iya:tulamedawa.”

¹⁷Ya:suti ebetamo na:goiya; “Na ibulu akalawenitala: mabu na naeno Nabiwitamo odolohenola. Wadiyala ama: tote naeno ekaki na:negoelama; ‘Na Ya:suti goemo, naeno Nabiwi ba: la:eno Nabiwila, iyo, naeno Godo ba: la:eno Godola. Tete tatalila na ebetamo gala kakatoma:nemo.’”

¹⁸Ba:bene Magadalanapi Ma:liti tote Ya:suku ta:matapi ba:be atu tabo ba negoelame iba:tamo na:negoiya; “Na Kodawa Ya:suku umimo, ebete na a:kiyaname ba:moe tabo la: kopikiyalamema:.”

Ya:suti Ebena Komo Ta:matapa:tamo Duluhukuniya:

Ma:t 28:16-20; Mak 16:14-18; Luk 24:36-49

¹⁹Ba:be atu Sande hegela du tetelo Ya:suku ta:matapa:te kapiya genamalo ba pola:na genama gigiho a:kodakoduilameniya: mabu iba:te Yu watowatopi betolelameniya: Ba:ba tetelo Ya:suti iba:tamo puluhukunate ibino tetenomolo putinate ibi na:pegoelameniya; “Godokono kalakalate la:godolo nitanamene.” ²⁰Ebete ba:be tabo goenate

* 20:9 Oel 2:24-32; 1Kol 15:4 * 20:14 Luk 24:16; Yon 21:4

* 20:17 Lom 8:29; Yun 2:11-12

ebeno kokoto ba:gala tabino bugumu ibi ba:bo mutuilameniya, ba:bene Ya:suku ta:matapa:te ebe uminate ibino tepo ipuwalo ko kalakala biya:tawahaniya.*

²¹Ya:suti iba:tamo gala na:kagoeniya, “Godokono kalakalate la:godolo nitanana. Nabiwi Godote na hopo habanapa:tamo keba ka:na ka:poenamiya, ba:ma tetelo nale la: ba:ba ka:na koelamema:nemata.”
²²Ba:ba tetelo ebete hawela iba:tamo ba ama:midana na:goeniya, “Godokono Gobogobo na:lawa:la. ²³Ba:bene la:le eta lumagitamo ba:ma ka:na da:ga:lama, ‘Godote amia:no kuba egebolemete adodolema:ta,’ Godote ba:ba ka:na kododima:ne, ba:gala eta tetelo eta lumagitamo da:kaga:lama, ‘Godote amia:no kuba egebolemete a:kadodolema:mena:ta,’ ba:be komote atumu ba: ba:ba ka:na kakitanama:ne.”*

Ya:suti Tomasitamo Duluhukuniya:

²⁴Ya:sukunu 12 ta:matapi ipuwalo Tomasiko ba: etala, komopa:te ebe Nedewale Guduma: ka:minakuya. Ya:suti komo ta:matapa:tamo duluhukuniya: ba:moe dubuti ba:be dulu iba:go kalutiya:ha, ²⁵ba:bema: komopa:te ebe da:ga:lameniya, “A Ya:suku umima;” ebete ibino tabamo ba:ma ka:na huiyaniya, “Ao! Nale ebenu kokotolo ikokoeno bugumu ulameheno, ba:gala nale ebenu bugumu naeno kokotamo ologilihino, ba:gala nale ebenu tabino bugumamo naeno kokoto udubukateheno nale ba:be komo hibima: a:kamida:mo.”

²⁶Ba:bene kapiya wuiki da:petuya, Ya:suku ta:matapa:te Tomasikoba: kapiya genamamo pekapiyuiminate genama gigiho kodakoduilamenate ba:bo pola:nuya. Ba:ba tetelo Ya:suti iba:tamo puluhukunate ibino tetenomolo putinate ibi na:goelameniya, “Godokono kalakalate la:godolo nitanamene.” ²⁷Ba:bene ebete Tomasiko na:goemeniya, “Naeno kokoto ulamete ikokoeno bugumu na:pologila, ba:gala amia:no kokoto hogaminate naeno tabino bugumamo na:pudubukata. Ama: ukui netewama: akeda:la, na hibima: na:midina:!”

²⁸Tomasiti ebenu tabo ba huiyana na:goeniya, “Ama: naeno Kodawalata! Ama: ba: naeno Godolata!”

²⁹Ba:bene Ya:suti ebe na:goemeniya, “Ama: na unamete hibima: ba:bo midina:ta, huiyatiya puya:te na unameheno hibima: da:midinimina, Godote iba:tamo kalakala konomamo bikalamenakomene!”*

Yonekono Buka Ododi Komoeno Mabu

³⁰Buka ka:lamiholedawa, wadiyala ama: ba:moe komo hidamo niya:tawa. Ya:suti ebenu ta:matapino holoholo hapulu komo hiliyonomo hanohano komo dododilnakui, huiyatiya komo ba:bi hiliyonomo

---

* 20:20 Yon 16:22; 1Yon 1:1 * 20:23 Ma:t 16:19 * 20:29 1Pit 1:8

komokomo na ba:moe bukalo kahawakalilamitaha: ³¹Huiyatiya kebe komokomo nale da:miya:temo, ba:bi komate na:pola:namena: ama:le Ya:sukunu hibi komo kiya:tawama: Ebe ba: Kelisote, Godokono Gudula, ba:gala ama: ebe hibima: da:midinamena: ebeno mahilamo hibi ka:ka: kolawema:nata:*

**Ya:suti Taibilyasi^m Bobolo Ebeno Sa:ba:ni
Ta:matapa:tamo Da:nuluhukuya:**

21 ¹Ba:moe komo wibote komo hegela da:petohuya; Ya:suti Taibilyasi Bobolo ebe ha:kiya ebeno sa:ba:ni ta:matapa:tamo ebeno komo gala na:kahawakalimiya:, ba:bene ba:be komote ba:ma ka:na uluhukuya. ²Saimono Pitako ba:gala Tomasiko, ebeno eta mahilo Nedewale Gudula, ba:gala Nata:niyoloko, ebe Ga:lili hopoeni Ka:ina habanapila, ba:gala Sebedikono gugudi netewa, ba:gala komo Ya:suku ta:matapi netewa, ba:moi ba:te kapimilo pola:nuya. ³Ba:bene ba gapogapohona Saimono Pitate komopa:tamo na:goeniya; “Na dahama: tomo.”

Ba:ba tetelo ibi hiliyonomate na:ga:laniya; “Wadiyala a ama:go kopelamema:nema;” ba:bene iba:te tolamenate boga:mo ba: dito nololoniya; huiyatiya ba:be dulu iba:te daha kuwateholeniya:ha; puliyanomola.*

⁴Ba:bene duiduiyalo hegellate ba owalohuta, Ya:suti Ga:lili Bobo dodolo ba:bo la:nuya; huiyatiya ebeno ta:matapa:te kemalagidoluya:ha: ebe ba: Ya:sutila.

⁵Ya:suti ebeno tabo madodo adipatelo iba:tamo na:goiya; “Mabuluba:la; la: daha a:kuwateholeoma?”

Iba:te na:huiyuya; “Ao, puliyala.”

⁶Ba:bema: ebete ibi na:goelamiya; “La: boge tu hapuamo kamahu dahubima la: daha kuwateholema:nemata.” Ba:bene iba:te ba:ma ka:na dewageliya; iba:te kamahu adipatema: kamodobuya:ha: mabu kamahamo hiliyonomo dahadahate tahuya:.

⁷Ba:ba tetelo Ya:suti ebeno ta:matapi ipuwalo koamo demalagidolonami ba:be dubuti Pitatamo na:goiya; “Ba:moe ba: Kodawala!” Ba:bene Pitate ba:be tabo uliti, ebete oko owatima: kebe kaliko ka:pekananiya: ba:be atuino kaliko lawete beyamo epategate hakamo ba: dito niholuya;*

⁸mabu ta:matapino bogete bobo dodo tatalidopolo itanuya: Ba:ba tetelo komo ta:matapa:te ibi ha:kiya daha hiliyonomagoeno kamahu boga:go adimuya:tate hakamo ba: dito nutiya; ⁹ba:bene iba:te hakamo ba nidimutita koe ba:bo numiya; ba:be koelo baa: ba:gala daha oho na:pola:nuya:.

^m Taibilyasi ba: Ga:lili Boboeno mahilo etala.

* 20:31 Yon 3:15; Lom 1:17; 1Yon 5:13 * 21:3-6 Luk 5:4-7 * 21:7 Yon 13:23; Ma:t 14:29

¹⁰Ba:bene Ya:suti iba:tamo na:goiya, “La:le duwateholema komo daha mammo na:wadaha:la.”

¹¹Ba:ba tetelo Pitate boga:mo gala kanololote dahagoeno kamahu hakamo ba:bo adimuya:miduya, ba:be kamahamo 153 koko dahate tahuya: huiyatiya kamahuti kata:galiya:ha.* ¹²Ba:bene Ya:suti iba:tamo na:goiya, “La: pelamete baa: na:penahala.” Ibi hiliyonomate iya:tawahuya: ba:moe dubu ba: ibino Kodawala, ba:bema: ibi ipuwalo etate Ya:suku ba:ma ka:na kalatediya:ha, “Ama: potela:ka?” ¹³Ba:ba tetelo Ya:suti baa: ba:gala daha uwatete iba:tamo dito ikalameholiya, ¹⁴ba:bema: hibila, ebete hoe ipuwane da:mahiguya, ba:moe ba: ebenu netewa-kapiya tetela ebenu ta:matapa:tamo duluhukuya.*

Ya:suti Pitako Ebenu Okodawama: Gala Da:kaka:miya:

¹⁵Ba:bene ibino baa: naha komote da:wibuya, Ya:suti Saimono Pitako nalatediya, “Saimono, Yonekono gudu, ba:moi ta:matapa:te na malemalelo demalagidolonea, huiyatiya amia:no malemale komote ibino malemale komo hibilo na:ka:gogolena?”

Ba:ba tetelo Pitate tabo ba huiya na:goiya, “Iyo, Kodawa, ama: iya:tawala na amia:no hido mabulubila.”

Ba:bene Ya:suti ebetamo na:goiya, “Naeno sipi-goegoe hegehege hidamo nulameniya.”

¹⁶Ba:bene Ya:suti Pitako gala na:kalatediya, “Saimono, Yonekono gudu, ama: na hibilo malemalelo na:kemalagidolonea?”

Ba:bene Pitate tabo ba huiya na:goiya, “Iyo, Kodawa, ama: iya:tawala na amia:no hido mabulubila.”

Ba:bene Ya:suti ebetamo na:goiya, “Naeno sipi-goegoe hidamo nulameniya.”*

¹⁷Ba:bene Ya:suti netewa-kapiya tetelo Pitako gala na:kalatediya, “Saimono, Yonekono gudu, ama:le da:gaa: ba:moe tabo hibila:ka? Ama: naeno hibi mabulubima: kedeona?”

Ba:ba tetelo Ya:suti netewa-kapiya teta:mo Pitakono malemale komoma: ebe dalatediya, ba:bema: ebete ukui bilibilima: eda:lo na:huiyuya, “Kodawa, ama: hiliyonomo komokomo iya:tawanomola. Ba: hibila, na amia:no hido mabulubila.”

Ba:bene Ya:suti ebetamo na:goiya, “Wadiyala, ama: naeno sipi-goegoe hidamo nulameniya. ¹⁸Na ama:tamo hibi tabonomo begoemo, ama: uli ape tetelo ama: ha:kiya amia:no apeno ilina pupuliti amia:no ubilo pata:nama:ta, huiyatiya ama: kadele teta:mo da:nuluhukumina: amia:no komote ba:ba ka:na a:kitanamene. Ba:ba tetelo amia:no ubiti itanaheno eta lumagiti pete amia:no kokoto pehogaminalemete

* 21:11 Luk 5:6 * 21:14 Yon 20:19,26 * 21:16 Oel 20:28

da:pematuhulameholememena; ebete ama: temeteme habamo ba:bo komagatama:na:ta.” ¹⁹Pitate keba ka:na da:hoemene ba:gala ebene hoe komote Godoko keba ka:na dawagaminamene, ba:bi komo kohawakalilamema: Ya:suti Pitatamo ba:moe tabo ba:bema: goiya: Ba:bene ebete ebene tabo moga:melo Pitatamo gala na:kagoiya; “Wadiyala ama: na na:ta:mahena:”*

Pitate Eta Ta:matadawoeno Komoma: Ya:suku Da:kiyamiya:

²⁰Ba:ba tetelo eta ta:matadawa Ya:suti konomamo demalagidolonami ebete ibi netewapi ba ta:matalita, Pitate gala hapuamo pohobigate ebe ba:bo pumiya: Ba:moe ta:matadawate dopamo Adaguila: Poko baa: naha tetelo Ya:suku tama:mo nameda:tepanate ebetamo ba:ma ka:na goeniya; “Kodawa, a ipuwalo pote ama: anakapumipi na:kowalubilimini?”*

²¹Pitate ba:be dubu umiti Ya:suku na:kiyamiya; “Kodawa, ba:moe dubu tawakaluba:te keba ka:na na:kamitimina:?”

²²Huiyatiya Ya:suti ebetamo na:goiya; “Na ubi dihatemo ebete naeno pe teta:mo emedenama; ba:moe ba: naeno komola, amia:noha: Wadiyala ama: na ta:mahene komo kapiya nemalagidola.” ²³Galane tetelo komo Ya:suku ta:matapa:te ba:moe tabo duliya: iba:te ba:ma ka:na ga:la ba:bo tupuimiya; ba:moe ta:matadawate a:kahoenamene, huiyatiya Ya:suti Pitatamo ba:mako tabo kagoiya:ha: Ebete na:goiya; “Na ubi dihatemo ebete naeno pe teta:mo emedenama; ba:moe ba: naeno komola.”

Yonete Bukamo Da:miya:tiya: Ba:be Kuititi Tabo

²⁴Na ba:moe ta:matadawate ba:moe bukamo da:miya:temo, ba:moi tabo komokomo ipuwalo hibi komo behawakalimitamo, iyo, a hibima: midipi hiliyonomo iya:tawahala, ba:moi hiya:hiya: tabo ba: hibinomola.*

²⁵Ba:gala ba:moe ba: eta komola. Ya:suti ba:moe hopolo komo hiliyonomo komokomo dododilina:ki, nale ba:bi komo ba:moe buka kapiyalo hawakalilame modoboha: Naeno ukui bitana, buka ododilipa:te Ya:sukunu hiliyonomo komokomo hawakalilamema: dewagelemana; iba:te kebe buka hiliyonomo dododilimina; tawakaluba:te ba:bi buka miya:tema: ba:moe hopo konomolo miya:te habate a:kamodobamene.

Kalakala konomola, ba:moe ba: naeno buka tabo kuititila.*

* 21:19 Ma:t 16:24-25; 2Pit 1:14 * 21:20 Yon 13:23-25 * 21:24 Yon 19:35

* 21:25 Yon 20:30